

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Sotsiaalteaduskond

Õiguse instituut

Silver Raukas

„Panoraamivabaduse“ piiramine Eesti autoriõiguse seaduses

Magistritöö

Juhendaja: Addi Rull, MA

Tallinn 2016

Deklareerin, et käesolev magistritöö
mis on minu iseseisva töö tulemus,
on esitatud Tallinna Tehnikaülikooli
magistrikraadi taotlemiseks ja selle alusel
ei ole varem taotletud akadeemilist kraadi.

Üliõpilane Silver Raukas

“ “ 2016

Töö vastab kehtivatele nõuetele

Juhendaja Addi Rull, MA

“ “ 2016

Kaitsmisele lubatud “ “ 2016

Õiguse instituudi magistritööde kaitsmiskomisjoni esimees

.....

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Panoraamivabaduse õiguslik regulatsioon	7
1.1 Panoraamivabaduse olemus	7
1.2 Teosed, millele tekivad autoriõigused	9
1.3 Kehtivad regulatsioonid	15
2. Üldsusele külastamiseks avatud kohtades asuvate teoste kujutiste vaba kasutamise kriteeriumid	18
2.1 „Üldsuse“ mõiste	18
2.2 Üldsusele avatud koht	22
2.3 „Põhimotiivi“ mõiste	29
2.4 Mõiste „alaliselt“ tähendus.....	32
2.5 Isiklik vs äriline eesmärk	35
3. Panoraamivabaduse mõju Eesti autoriõiguse seadusele	40
3.1 Arhitektuuriteoste -ja teiste autorite varaliste õiguste piiramine.....	40
3.1.1 Vaba kasutuse juhud ja juhusliku sisaldumise põhimõte.....	40
3.1.2 Autorite varaliste õiguste ja üldsuse huvide tasakaal kasutamaks teoseid ärielistel eesmärkidel.....	45
3.2 Eraterritooriumitel asuvate teoste ja isikute privaatsuse dilemma	56
3.3 Panoraamivabaduse senine rakendamine teistes Euroopa Liidu liikmesriikides	60
Kokkuvõte	66
Summary	72
Kasutatud kirjandus	74

Sissejuhatus

Tehnoloogia arenedes on fotode tegemine muutunud üheks tavapärasemaks tegevuseks turistide ja samas ka teiste riigi kodanike hulgas, kes soovivad jäädvustada mitmeid sündmusi, mis hõlmavad tihtipeale ka avalikes kohtades olevaid autoriõigustega kaitstud teoseid, milleks võivad olla nii arhitektuuriteosed, kujutava kunsti teosed, tarbekunstiteosed jne. Väljend „panoraamivabadus“ on tulnud Saksamaa autoriõiguse seadusest sõnast „*panoramafreiheit*“, mille kohaselt on üldsusel lubatud fotografeerida autoriõigustega kaitstud teoseid, milleks võivad olla näiteks nii ehitised, skulptuurid ja tänavakunsti teosed ning neid kasutada ilma antud teoste autorite nõusolekuta.¹ Peamiselt mõistetakse panoraamivabaduse all fotografeerimist üldsusele avatud kohtades ning vabadus jäädvustada teoseid, mis seal asetsevad, seda nii isiklikul kui ka ärilisel eesmärgil.² Seega on tegu erandiga üldisest printsibist, mille kohaselt peab autoriõiguse omajal olema ainuõigus igal moel ise oma teost kasutada, lubada ja keelata teistel isikutel oma teoseid samaviisiliselt kasutada ning saada ka selle eest tulu.³

Enamikes Euroopa Liidu liikmesriikides kehtib nn panoraamivabadus, samal ajal kui Eestis piiratakse seda ärilise eesmärgi klausliga⁴ ehk kui avalikus kohas asetsevast autoriõigustega kaitstud teosest tehtud pilti kavatsetakse kasutada ärilisel eesmärgil, siis tekib ka kohustus saada näiteks pildistatava ehitise arhitektilt vastav luba pildi avaldamiseks. Antud vabadus on liikmesriigiti reguleeritud vägagi erinevalt, mille aluseks on ka Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ (edaspidi infoühiskonna direktiiv), mille kohaselt on liikmesriikidele jäetud vabadus otsustamaks, millisel määral liikmesriik antud õigust või vabadust rakendab enda õigussüsteemis.⁵

Magistritöö eesmärgiks on uurida panoraamivabaduse olemust, selle vajalikkust ja reguleeritust Eesti autoriõiguse seaduses, tuues võrdlusi ka teiste Euroopa liikmesriikide praktikast antud vabaduse kohaldamistest. Töö eesmärgi saavutamiseks on uurimise alla võetud kriteeriumid, mis peavad esinema, et tekiks ehitiste, skulptuuride ja teiste kunstiteoste autoritelt loa saamise kohustus avalikes kohtades jäädvustamise eest, tuues ka näiteid praktikas esinevatest olukordadest ning seeläbi ka tuues esile võimalikke puudusi, lahendusi ja ettepanekuid. Lisaks sellele uuritakse eesmärgi saavutamiseks, kas panoraamivabaduse võimalik sätestamine Eesti

¹ Newell, B. C. Freedom Of Panorama: A Comparative Look at International Restrictions on Public Photography. Greighton Law Review, 2011, Vol. 44, lk 406.

² Ibid, lk 406.

³ AutÕS RT I, 29.10.2014, 4, § 13 lg 1.

⁴ Ibid, § 20¹.

⁵ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ, 22.mai 2001, autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas, ELT 2001, No 10. 167, 22.06.2001, art 5, p 3.

autoriõiguse seaduses piiraks liigselt autoriõiguste omajate ainuõigusi või on siiski olulisemal kohal ühiskonna eneseväljendamisvabadus läbi õiguse jäädvustada avalikes kohtades olevaid teoseid ja neid ka vabalt kasutada ilma autorite nõusolekuta.

Teema on aktuaalne, sest üha arenev tehnoloogia on loonud teoste jäädvustajatele ka üha laialdasemad võimalused teoste avaldamiseks internetis ning ka ärilise eesmärgi osakaal on muutunud seeläbi paljudes olukordades raskesti määratletavaks, antud tegevused on samas hetkel kehtiva autoriõiguse seaduse sätete kohaselt viinud olukorrani, kus autoriõiguseid rikutakse massiliselt, tihti ka enesele teadmata. Antud teema on tekitanud palju poleemikat ka Euroopa Komisjonis, mida kavatakse kajastada ka uues autoriõiguse reformis.⁶ Lisaks sellele on Euroopa Komisjon samuti täheldanud, et hetkeline õiguskindlusetu olukord teose kasutajate jaoks vajaks hädasti kaasajastamist ja selguse toomist õiguste ja kohustuste ulatuse osas.⁷

Magistritöö hüpoteesiks on:

- Kehtiv autoriõiguse seadus, mis sätestab üldsusele külastamiseks avatud kohtades asuvate teoste kujutiste vaba kasutamise, on oma sisult ebamääraste kriteeriumitega ning piirab liigselt teose kasutajate eneseväljendusvabadust.

Analüüsi tulemusena on eesmärk leida vastus järgmistele uurimusküsimustele:

- 1) Millal omandab kujutis tänavapildis autoriõigusliku kaitse?
- 2) Kas „panoraamivabaduse“ piiramine Eesti autoriõiguse seaduses on eesmärgipärane?
- 3) Millisel määral on oluline ärilise eesmärgi avaldumine, et tekiks autoritelt loa saamise kohustus?
- 4) Kas hetkeline piirang, mis keelab ärilistel eesmärkidel fotode ja teiste jäädvustuste avaldamise ilma autori nõusolekuta, piirab liigselt isikute eneseväljendusvabadust avalikus ruumis?

Magistritöö kirjutamisel lähtutakse traditsioonilistest uurimismeetoditest. Töö esimeses osas kasutatakse peamiselt kirjeldavat meetodit, mis annab parema ülevaate uurimisobjektist, lisaks ka grammatilist meetodit õigusmõistete tõlgendamisel töö teises osas. Töö sisulist osa ja probleemi püstitust uurides on kasutusel peamiselt analüütiline uurimismeetod, mis hõlmab ka

⁶ European Parliament News. Debate: should the freedom of panorama be introduced all over the EU? 2015. www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20150701STO72903/Debate-should-the-freedom-of-panorama-be-introduced-all-over-the-EU (10.02.2016).

⁷ European Commission. Commission takes first steps to broaden access to online content and outlines its vision to modernise EU copyright rules, 2015. www.europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6261_en.htm (05.02.2015).

dokumendianalüüsi. Lisaks sellele analüüsitakse siseriiklikke kohtuhinnanguid kui ka välisriikide kohtupraktikast tulenevaid erisusi.

Käesolev magistritöö koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis analüüsitakse panoraamivabaduse olemust, mis annab ülevaate antud õigusemõiste sisust ja selle rakendamisest Eesti autoriõiguse seaduses, lisaks toob esile ka siseriiklikult reguleerivast sättest (AutÕS § 20¹) tulenevad õigused ja kohustused. Antud peatükis on ka eesmärk analüüsida, millised kujutised on üldsusele avatud kohtades kaitstavad autoriõigustega, mis aitab piiritleda õiguste ulatuse ka teoste kasutajate jaoks. Lisaks sellele käsitletakse ka rahvusvahelistes konventsioonides ja Euroopa Liidu direktiivides sätestatud, mis reguleerivad panoraamivabaduse alaseid sätteid.

Teises peatükis analüüsitakse AutÕS § 20¹-st tulenevaid üldsusele avatud kohas asuva autoriõigustega kaitstud teose ja selle vaba kasutuse kriteeriume. Hetkel kehtivas autoriõiguse seaduses ei ole piisavalt selgelt reguleeritud näiteks “avaliku ruumi” või “üldsusele avatud koha” mõiste, et hinnata, millal me saaksime rääkida panoraamivabaduse esinemisest, mis on antud sätte sisustamisel samas väga olulise tingimusega. Lisaks vajab sisustamist ärilise ja mitteärilise eesmärgi põhimõtte ning nende vahetegu just panoraamivabaduse kontekstis, et välja selgitada, millisel määral peab esinema ka äriline eesmärk, et rakenduks loa saamise kohustus. Olulisel kohal on samuti ka pildistatava kujutise esinemise hulk fotol ehk millisel määral ta moodustab foto põhimotiivi, mis on ka vajalikuks kriteeriumiks, et hinnata, kas fotot saab kasutada vastavalt enda soovidele, sest näiteks jäädvustusel lihtsalt tagataustale jäävat ehitist autoriõigus ei kaitse ehk eesmärk on leida see, kus läheb piir antud õiguste vahel. Sisustamist leiab ka „alaliselt“ üldsusele avatud kohas asuva teose mõiste, mis on ka praktikas samuti üheks vaidlusobjektiks just selle ebamäärasuse tõttu.

Kolmandas peatükis analüüsitakse panoraamivabaduse mõju arhitektuuriteoste –ja teiste autorite varalistele õigustele ning ühiskonna ootuspärast huvi kasutada avalikus ruumis olevate teoste jäädvustusi nii isiklikel kui ka ärilistel eesmärkidel. Lisaks sellele uuritakse antud peatükis isikute eneseväljendamisvabadust olukorras, kui jäädvustatakse avalikest kohtadest näiteks eraterritoriumeid ja seal asetsevaid teoseid ka ärilistel eesmärkidel, samuti sellest tulenevat privaatsuse küsimust. Antud peatükis leiab kajastamist panoraamivabaduse ja seeläbi ka avalikes kohtades tehtud fotode vaba kasutuse juhud ilma autori nõusolekut saamata, mis aitab selgemalt piiritleda autorite varaliste õiguste piirangud.

1. Panoraamivabaduse õiguslik regulatsioon

1.1 Panoraamivabaduse olemus

Panoraamivabaduse alased vaidlused said suurt tähelepanu just 2015. aasta suvel, kui Euroopa Parlamendis oli arutlusele antud vabaduse võimalik piiramine või samas ka laiendamine.⁸ Panoraamivabaduse pooldaja, Euroopa Vabaliidu fraktsiooni kuuluv Julia Reda, sõnul peab inimestele jääma avalikus ruumis eneseväljendusvabadus ning panoraamivabaduse piiramine tähendaks miljonitele inimestele igapäevategevuse käigus tehtud fotode puhul konflikti autoriõiguste seadustega.⁹ Julia Reda on enda sõnavõttus viidanud ka põhiliselt sellele, et kui paljudes riikides ei või fotosid kasutada äriksel eesmärkidel, siis samas tänapäevane tehnoloogiline areng on viinud olukorrani, kus isiklikku ja äriksel eesmärki ei ole enam võimalik selgelt piiritleda, mille kohta tõi ka näite, et puhkusefotode *Facebook'i* üleslaadides tuleb kõigepealt veenduda, et pildile ei ole jäänud mõni autoriõigustega kaitstud teos (nt ehitised), sest vastasel korral on vaja õiguste omajatelt juba vastavat luba, sest näiteks enamikes sotsiaalvõrgustike kasutustingimustes on sätestatud, et antud võrgustik võib kasutada pilte äriksel ilma liikme nõusolekuta.¹⁰ Töö autori hinnangul on selline olukord kindlasti praktikas üsna keeruline, sest isik, kes soovib näiteks tänaval teatud ehitisest või skulptuurist pilti teha ning seda näiteks sotsiaalvõrgustikku üles laadida, peab esmalt veenduma, kas antud objekt on autoriõigustega kaitstud ehk ehitise puhul on vajalik kindlaks teha, kes on teose arhitekt ning kas antud isik on elus või mitte, sest kui arhitekt on surnud, siis tuleb üles leida õigusjärglane ning hankida vastav luba, mis tuleneb AutÕS §-st 38 lõikest 1. Euroopa Parlamendis olnud arutlusele leiti, et jäetakse kehtima hetkeline regulatsioon, mille kohaselt on igal liikmesriigil õigus otsustada panoraamivabaduse regulatsiooni ulatus.¹¹

Samas on ka panoraamivabaduse puhul suured erinevused vastavalt sellele, kuidas riigid on antud vabaduse enda seaduse sätetesse üle võtnud, seetõttu on ka teatud riikides (nt Egiptuses¹²) panoraamivabadus kehtestatud täies ulatuses ehk jäädvustada võib kõiki teoseid, k.a. autoriõigustega kaitstud teoseid ning ka neid kasutada vastavalt enda soovidele (isiklikul ja äriksel eesmärgil). Euroopa Liidu siseselt on samuti panoraamivabadus oluliselt erinevalt

⁸ European Parliament News (2015), *supra* note 6.

⁹ Ibid.

¹⁰ Reda, J. Freedom of Panorama under threat, 2015. www.juliareda.eu/2015/06/fop-under-threat/ (23.02.2015).

¹¹ European Parliament News. Copyright reform: promote cultural diversity and ensure access to it, say MEPs, 2015. www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20150703IPR73903/Copyright-reform-promote-cultural-diversity-and-ensure-access-to-it-say-MEPs (12.01.2016).

¹² Law No. 82 of 2002 Pertaining to the Protection of Intellectual Property Rights, Egypt, art 171.

reguleeritud, näiteks Prantsusmaal¹³ ja Belgias¹⁴ puudub antud vabadus täielikult ehk kui piltidel on kujutatud autoriõigustega kaitstud teosed (v.a kui teos ei ole jäädvustuse põhimotiiv) ja on soov neid avaldada, on vaja alati saada eelnevalt autoriõiguste omajatelt vastav luba. Samas mitmes teises liikmesriigis on lubatud ehitiste vaba kujutamine üldsusele avatud kohtades ning neid fotosid ka isiklikul ja ärilisel eesmärgil kasutada (nt Soomes¹⁵), lisaks sellele on lubatud ka skulptuure jäädvustada ja kasutada neid fotosid vastavalt enda soovidele näiteks Saksamaal, samas peab jäädvustamine toimuma üldsusele avatud kohast.¹⁶ Oluliselt erinevad regulatsioonid riigiti muudavad samas ka tavakodanike ja turistide olukorra keeruliseks, sest teoste jäädvustamisel tuleb jälgida seaduses olevaid piiranguid ja erandeid. Õiguskirjanduses on ka välja toodud, et panoraamivabaduse eesmärgiks ongi leida tasakaal autoriõiguste omajate ja teose kasutajate vahel, et avalikud kohad oleksid siiski võimalikult vabad ka jäädvustustele ning ühtne regulatsioon (panoraamivabadus) peaks tagama selgepiirilised õigused kõikidele isikutele.¹⁷

Nagu eelpool mainitud, on paljudes riikides panoraamivabadus reguleeritud oluliselt erinevalt ja kehtivad teatud tingimuste osas ka erandid. Näiteks Prantsusmaal ei kehti panoraamivabadus ühelgi kujul ehk fotografeerida ja neid fotosid kasutada vastavalt enda soovidele (ka äriliselt) ei ole lubatud, kui fotodele on jäänud autoriõigustega kaitstud teosed (v.a juhuslik sisaldumine).¹⁸ Samas on ka näiteks Eiffeli torni puhul autoriõigused aegunud, sest tegu on küllaltki vana ehitisega ning on ka seetõttu vabas kasutuses, kuid seda ainult päevasel ajal, sest nimetatud tornile on lisatud valguslahendus, mis töötab pimedas ning millele kehtivad samuti autoriõigused, seetõttu ei ole Eiffeli tornist pimedal ajal tehtud fotosid võimalik kasutada vastavalt enda soovidele, näiteks ärilistel eesmärkidel, samas päevasel ajal tehtud fotode kasutamine on juba jäädvustaja enda otsustada.¹⁹

Eestis panoraamivabadus sisuliselt puudub, sest kehtiva autoriõiguse seaduse § 20¹ kohaselt on avalikes kohtades asuvate autoriõigustega kaitstud teoste ja nende jäädvustuste kasutamine lubatud üksnes mitteärilistel eesmärkidel, mis aga praktikas on viinud tehnoloogia arengu ja nende erinevate võimaluste tõttu tihti peale vastuollu autoriõigustega, sageli teoste jäädvustajate ja kasutajate teadmata. Antud sätte kohaselt on autori nõusolekuta ja autoritasu maksmiseta

¹³ Intellectual Property Code, France, consolidated version of February 23, 2015, art. L122-4 and L122-5.

¹⁴ Law of June 30, 1994, on Copyright and Neighbouring Rights, Belgium, art. 22 lg 2.

¹⁵ Copyright Act 404/1961, Finland, Ministry of Justice, § 25a (4).

¹⁶ Act on Copyright and Related Rights, Federal Ministry of Justice and Consumer Protection, Germany, 1.10.2013, § 59.

¹⁷ Newell (2011), *supra* note 1, lk 406.

¹⁸ Intellectual Property Code, France, *supra* note 13, art. L122-4 and L122-5.

¹⁹ Newell (2011), *supra* note 1, lk 406.

lubatud üldsusele külastamiseks avatud kohtades alaliselt asuva arhitektuuriteose, kujutava kunsti teose, tarbekunsteose ja fotograafiateose reprodutseerimine ükskõik millisel viisil peale mehaanilise kontaktkopeerimise ja selle teose kujutise üldsusele suunamine, välja arvatud juhul, kui selline teos moodustab kujutise põhimotiivi ja seda kavatakse kasutada otsesel ärilisel eesmärgil. Lisaks sätestatakse, et kui teosel on nimetatud autori nimi, tuleb see lisada kujutise üldsusele suunamisel. Sellest tulenevalt on teose vabaks kasutuseks olulised mitmed kriteeriumid, mis peavad esinema samaaegselt, esiteks peab autoriõigustega kaitstud teos asuma üldsusele avatud kohas, mida samas praktikas ei ole alati võimalik üheselt määratleda, teiseks on oluline, et teos asuks seal kohas alaliselt, lisaks sellele ei tohi üldsusele suunamine kujutada ärist eesmärki ning teos ei tohi moodustada näiteks fotol põhimotiivi, mida on võimalik samuti tõlgendada igas olukorras erinevalt.

Antud käsitlus on tekitanud palju vaidlusi panoraamivabaduse erinevate kriteeriumite ning nende kohaldumiste üle erinevates olukordades, sellest tulenevalt on ka antud teemasid käsitletud järgmistes peatükkides.

1.2 Teosed, millele tekivad autoriõigused

Panoraamivabaduse kontekstis on peamiselt oluline tähtsus just üldsusele külastamiseks avalikes kohtades olevatel teostel, sest nimetatud autoriõigustega kaitstud teoste jäädvustamisel tekib loa saamise kohustus autoriõiguste omajalt, kui teos moodustab jäädvustusel põhimotiivi ja ärist eesmärgi, mis tuleneb ka AutÕS § 20¹-st. Seetõttu on töö autori hinnangul oluline antud alapeatükis pöörata tähelepanu just peamistele teostele, mis avalikes kohtades asetsevad ja millel võivad seeläbi ka olla autoriõigused.

Vastavalt AutÕS § 4 lõikele 2 loetakse teoseks antud seaduse tähenduses mis tahes originaalset tulemust kirjanduse, kunsti või teaduse valdkonnas, mis on väljendatud mingisuguses objektiivses vormis ja on selle vormi kaudu tajutav ning reprodutseeritav kas vahetult või mingi tehnilise vahendi abil. Teos on originaalne, kui see on autori enda intellektuaalse loomingu tulemus.

Lisaks sellele sätestab AutÕS § 4 lg 3 teosed, millele tekivad autoriõigused ning nende seas on ka ära märgitud avalikes kohtades enim nähtavad teosed: maalikunsteosed, skulptuuriteosed, lisaks sellele arhitektuuri- ja maastikuarhitektuuriteosed (hooned, rajatised, pargid, haljasalad jm).

Arhitektuuri on seni kirjeldatud peamiselt kui ehitiste disaini, mis on väljendatud vähemalt teatud määral tuntavas eneseväljendusvormis, mis sisaldab ka arhitektuurseid plaane ja jooniseid.²⁰ Arhitektuuriteoste all peetakse silmas panoraamivabaduse kontekstis peamiselt ehitisi, mis on loodud inimestele elamiseks ja kasutamiseks ning mis on alalise iseloomuga, näiteks majad, ärihooned jne, mis hõlmab lisaks ka kirikuid, muuseume, aiapaviljone ja teisi sarnaseid ehitisi.²¹

Mitmete hinnangute kohaselt tuleks autoriõiguslikult kaitstavate ehitiste all siiski peamiselt tõlgendada seda, millel oleks midagi, mis omaks ka autoriõiguslikku kaitset ehk oleks järeldatav vähemalt teatud hulgal isiku loometulemust.²² Seetõttu on öeldud, et näiteks kõnniteed, ristmikud, tammid ja mitmed sillad ei oma autoriõiguslikku kaitset, sest neil puudub loomingulisus ja tegu on puhtalt funktsionaalsete ehitistega.²³ Lisaks sellele on välja toodud, et ehitised, mis on loodud täielikult inseneride poolt ja nende kaalutlustel, ei tohiks omada autoriõiguslikku kaitset, sest tegu on täielikult füüsikareeglite, inseneriteaduste ja tehniliste andmete rakendamisega, mis ei oma loomingulisust.²⁴ Mitmesugused pargid, golfväljakud ja aiad on samuti mitmete hinnangute kohaselt lihtsalt ruumi planeerimine ning ei tohiks langeda autoriõigusliku kaitse alla.²⁵

Viidatud on ka olukorrale, et vastupidine olukord takistaks teistel arhitektidel luua näiteks uusi samalaadseid sildu ning seetõttu peaksid kõik üksnes funktsionaalsel eesmärgil ehitatud teosed olema autoriõiguste kaitse alt väljas, sest tegu on üldjuhul siiski tavapäraste kujunduslike elementidega, mis peaksid olema vabas kasutuses.²⁶ Töö autori hinnangul saab sellega teatud määral nõustuda ning samal ajal on praktikas seda ka raske tõestada, et teatud teoseid on kopeeritud, sest paljudel juhtudel tuleb siiski lähtuda konkreetsetest ehituslikest standarditest ja ettenähtud nõuetest, lisaks sellele, paljudel funktsionaalsust omavatel ehitistel (näiteks sillad) puuduvad ka sellised kujunduslikud elemendid, et neid oleks võimalik konkreetsetelt seostada mõne teise objektiga. Kui mõnel sillal või tammil on lisaks funktsionaalsele eesmärgile ka kõrgelt unikaalne või disainiline väärtus, siis sellegipoolest peaksid autoriõigused kohalduma,

²⁰ Scaglione, V. N. Building Upon the Architectural Works Protection Copyright Act of 1990. *Fordham Law Review*, 1992, Vol. 61, lk 197.

²¹ Newell (2011), *supra* note 1, lk 413.

²² Scaglione (1992), *supra* note 20, lk 199.

²³ *Ibid*, lk 199.

²⁴ Winick, R. Copyright Protection for Architecture After the Architectural Works Copyright Protection Act of 1990. *Duke Law Journal*, 1992, Vol. 41, lk 1614.

²⁵ *Ibid*, lk 1614.

²⁶ Scaglione (1992), *supra* note 20, lk 199.

näitena on nimetatud Golden Gate Bridge-i ja Bay Bridge-i Kalifornias.²⁷ Sellest tulenevalt ollakse arvamisel, et kui kaitse alt jäävad välja paljud mitte elamiseks mõeldud funktsionaalsed objektid (nt sillad), siis see ei motiveeri ka arhitekte looma midagi unikaalset ja innovaatilist, sest seda lahendust võiksid kõik piiramatult kopeerida, millest saaks kahju ka ühiskond tervikuna.²⁸ Seega tuleks kõiki arhitektuuriteoseid autoriõigustega kaitsta, kus on vähegi autori loomingulisust ja originaalsust võimalik täheldada, mis peaks seetõttu sisaldama ka näiteks sildasid, kus on peale insenerinõuete lisatud midagi autori enda loomingulise poole pealt (nt mõni kaarsilla element), seeläbi oleks tagatud autoritele vajalik tasu, kui nende teoseid tahetakse kopeerida, mis aitaks neil luua uusi teoseid, millest tervikuna võidaks ka ühiskond.²⁹ Autoriõiguse seaduse § 4 lõikega 3 kaitstakse samuti kõiki arhitektuuriteoseid, mille alla kuuluvad ka rajatised (sillad, tunnelid jne).

Arhitektuuriteoste originaalsuse kriteeriumit tõlgendades on välja toodud, et teatud juhtudel tuleks hinnata seda aspekti kahest seisukohast, esiteks, kas teosele on lisatud mõni disainiline element, mis väljendaks autori originaalset mõtlemist, milleks võib ka olla teose üldine kuju ning teiseks, kas antud element on sinna lisatud üksnes funktsionaalsel kaalutlusel või mitte.³⁰ Kui element omab ainult funktsionaalset eesmärki, siis teatud hinnangutel ei saa see olla originaalne, sest lähtutud on näiteks üksnes tehnilistest parameetritest jne.³¹ Seega leitakse, et autoriõiguslik kaitse peaks kohalduma olukordadele, kus kasutatakse mitte originaalseid elemente originaalsel viisil, kombineeritakse uusi elemente vanadega, mis kokkuvõttes väljendub autori originaalse tulemusega ja autoriõigusliku kaitse kohaldumisega.³² Töö autori hinnangul samas ka enamik hooneid on ehitatud üksnes funktsionaalsel eesmärgil ehk inimeste majutamiseks või teenindamiseks, mida samas tunnustatakse üldjuhul universaalselt autoriõigustega, seega näiteks sildade ja teiste funktsionaalsust omavate ehitiste autoriõiguste kaitse alt väljajätmine ei ole eesmärgipärane. Sarnaselt mitmete rajatistega, ei pruugi ka hooned sisaldada selliseid kujunduslikke elemente, mis väljendaksid konkreetselt selle autori loomingulisust, lisaks sellele on hooned samuti suures osas sõltuvad tehnilistest parameetritest ja funktsionaalsetest elementidest. Loomingulisusena saab vaadelda ka funktsionaalsete ja erinevate tehniliste parameetrite kokku sobitamist, mis võib avaldada samuti autori originaalsust.

²⁷ Ibid, lk 200.

²⁸ Wilbur, K.W. Renovating architectural copyright: The Case for Protection of Nonhabitable Structures. *McGeorge Law Review*, 2012, Vol 43, lk 462.

²⁹ Ibid, lk 478.

³⁰ Winick (1992), *supra* note 24, lk 1616.

³¹ Ibid.

³² Ibid.

Üldjuhul saavad teosed autoriõigusliku kaitse tervikuna ehk üksikud elemendid teose juures ei omanda kaitset, näiteks ehitiste puhul aknad, ukсед ja teised tavapärased ehituslikud elemendid. Samas võivad autoriõigusliku kaitse omandada siiski üksikud elemendid teose juures, millel on eraldiseisev väärtus ning mida on võimalik käsitleda näiteks skulptuuridena ((nt veesülitid (ingl.k *gargoyles*) ehitiste küljes)).³³ Sellest tulenevalt on võimalik näiteks uksti ja aknaid ehitiste puhul käsitleda eraldiseisvate detailidena, kui antud element on oluliselt erinev tavapärastest funktsionaalsetest elementidest ning mille puhul on autori originaalsus selgelt märgatav.³⁴ Panoraamivabaduse kontekstis omab see olulist tähendust, sest isegi, kui ehitisele ei kehti enam autoriõigused (nt aegunud), siis hiljem lisatud skulptuurisel elemendil võivad olla alles kehtivad autoriõigused ning enne ehitise jäädvustamist oleks vaja saada ka luba skulptuuri autorilt, kui see jääb samuti koos ehitise jäädvustamisega kaadrisse ning kui tekib ka äriiline eesmärk jäädvustuse kasutamisel ja kujutatud skulptuur on näiteks foto põhimotiiviks.

Erinevalt arhitektuuriteostest ja nende võimalikust autoriõiguslikust kaitsest seoses originaalsuse olemasoluga ja funktsionaalsetel kaalutlustel tehtud objektide õiguskaitsest, on skulptuuride puhul olukord veidi lihtsam, arvestades autoriõigusliku kaitse kohaldumist. Peamine põhjus seisneb selles, et skulptuuride puhul on autorite originaalsus selgemini eristatav, sest teosed ei oma üldjuhul funktsionaalset eesmärki ja need väljendavad konkreetselt kunstniku või skulptori loomingulisust ning enamikel juhtudel ei koosne teos üksnes ehituslikest nõuetest.³⁵

Riikides, kus arhitektuuriteoste jäädvustamine on võimalik ilma vastava teose autori nõusolekuta (nt Soome) ning samas skulptuuride jäädvustamisel on juba oluline autori nõusolek äriistel eesmärkidel kasutamiseks, siis tekib kindlasti vajadus teha vahet nimetatud teostel, et piiritleda konkreetsed õigused ja kohustused ka teose kasutajatele. Õiguskirjanduses on viidatud, et paljud teosed võivad olla samaaegselt nii arhitektuuriteosed kui ka skulptuurid, mistõttu omavad nad nn „topelt kaitset“, sest riikides, kus arhitektuuriteoste jäädvustamine on vaba kasutuse regulatsiooni all, lisandub teatud teoste puhul ka skulptuuriline õiguskaitse, mis muudab samuti loa saamise kohustuse sellegipoolest vajalikuks.³⁶ Peamiselt tekivadki topelt kaitse olukorrad situatsioonides, kus näiteks arhitektuuriteose puhul on tegemist monumendi laadse ehitisega, mis ei ole samuti ehitatud funktsionaalsetel kaalutlustel (nt inimeste majutamine), samas mis eeldab siiski arhitektuurseid nõudeid, näitena on toodud ka New Yorgis asuv Vabadussammas, mis

³³ Pollock, A. S. Architectural Works Copyright Protection Act: Analysis of Probable Ramifications and Arising Issues. *Nebraska Law Review*, 1991, Vol. 7, Issue 4, lk 878.

³⁴ Winick (1992), *supra* note 24, lk 1619.

³⁵ Scaglione (1992), *supra* note 20, lk 201.

³⁶ *Ibid*, 204.

sisaldab nii arhitektuurseid kui ka skulptuurilisi elemente, kus inimestel on võimalik samuti siseneda ning kuju tipust vaadet nautida, mis sarnaneb ka ehitiste olemusele.³⁷

Seetõttu on igakordse tõlgendamise küsimus, kas teos on skulptuur või pigem lihtsalt utilitaarse olemusega ehtis (funktsionaalne eesmärk) ja seeläbi kvalifitseeritav kui arhitektuuriteos, samas ka praktilise olemusega arhitektuuriteos võib omandada skulptuuri õiguskaitsese, kui see omab vastavaid skulptuurseid elemente, mis muudab ka teose üldiselt üheks skulptuurseks tervikuks.³⁸

Vastavalt AutÕS § 4 lõikele 3 punktile 11, tekivad autoriõigused ka maalikunsteostele, graafikateostele, trükikunsteostele, joonistustele ja illustratsioonidele.

Tänavakunst on üheks peamiseks kunstiharuks, mis panoraamivabaduse kontekstis omab olulist tähendust, mille alla saab liigitada samuti näiteks *grafitid*, mis avalikus ruumis moodustavad suure osa võimalikest autoriõigustest.

Samas on *grafitite* puhul õiguskaitsese saamiseks olulised siiski teatud kriteeriumid, sest igasugused „joonistused“ kindlasti autoriõiguseid ei pruugi kaasata. Autoriõiguste kohaldamiseks peab teos olema originaalne ja väljendatud mingisuguses objektiivses vormis, tulenevalt AutÕS § 4 lõikest 2. Seetõttu ollakse arvamusel, et kui *grafiti* vastab nendele tingimustele, siis peab see ka omandama autoriõigused.³⁹ Sellel on siiski teatud piirid, sest igasugune *grafiti*, mis võib ka kujutada üksnes isikute nimesid ja kirjutisi, mis võivad olla kujutatud veidi kunstipärasel viisil, siis sellegipoolest sellised joonistused autoriõiguseid ei oma.⁴⁰ Pigem kuuluvad autoriõiguste alla siiski teosed, mis kujutavad autori sisemist visiooni, karakterit jne, mis peaks kaunistama ümbruskonda ja andma ühiskonnale midagi juurde.⁴¹ Töö autori hinnangul väärivad *grafitid* kahtlemata autoriõiguslikku kaitset, kui nendes on väljendatud piisaval määral kunstniku originaalsust ja mida on võimalik käsitleda ka seeläbi kunstiteosena, sest antud kunstiliik sarnaneb suuresti maalikunstiga, samas igasugused „joonistused“ kindlasti ei tohiks omada õiguskaitsese, sest see motiveeriks ka üldisemaid korrarikumisi, mis ei ole tehtud üksnes kunstipärasel eesmärkidel.

Samas on tekkinud õiguslik dilemma, kas ebaseaduslikud *grafitid* peaksid samuti omama autoriõiguslikku kaitset, mis on tehtud näiteks ilma omaniku loata tema maja seinale.

³⁷ Winick (1992), *supra* note 24, lk 1615.

³⁸ Scaglione (1992), *supra* note 20, lk 204.

³⁹ Lerman, C. Protecting Artistic Vandalism: Graffiti and Copyright Law. New York University Journal of Intellectual Property and Entertainment Law, 2013, Vol. 2, Issue 2, lk 308.

⁴⁰ Schwender, D. Promotion of the Arts: An Argument for Limited Copyright Protection of Illegal Graffiti. Journal of the Copyright Society of the U.S.A., 2008, Vol. 55, Issues 2-3, lk 264.

⁴¹ *Ibid*, lk 265.

Autoriõiguse seadus hetkel sellele vastust ei anna vaid pigem nimetab lihtsalt, et autoriõigustega on kaitstud kõik teosed, mis on väljendatud teatud objektiivses vormis ja omab originaalsust (AutÕS § 4 lg 2). Üldreegli kohaselt on leitud, et ükski isik ei tohiks saada kasu sellest, kui ta paneb toime väär- või kuriteo ning valesti käitudes ei saa eeldada, et õiguskaitse kohalduks sellistes olukordades.⁴² Sellegipoolest on välja toodud, et ebaseaduslik *grafiti* peaks siiski omandama autoriõigused, aga tegevust ise (nt joonistamine) ja seeläbi ka autorit on võimalik karistada vastava teo eest, sest autoriõigused peaksid olema neutraalsed ka ebaseaduslike teoste suhtes.⁴³ Näitena on toodud olukord, kus fotograaf omandab oma foto üle autoriõigused isegi olukorras, kus on rikutud isikute privaatsust nende jäädvustamisel.⁴⁴ Leitakse, et ebaseaduslikult tehtud *grafitid* rikastavad ühiskonda uue kunstiga, seeläbi ka uute kunstnikega, mis väärivad samalaadset kaitset seaduslikul viisil tehtud teostega.⁴⁵ Kuna autoriõiguse seadus hetkel ei piiritle, kas tegu peab olema seaduslikul viisil tehtud teosega, siis saab järeldada, et hetkeline regulatsioon kaitseb autoriõigustega mõlemaid viise, samas karistusseadustiku § 203 kohaselt on võõra asja rikkumise või hävitamise eest ette nähtud rahaline karistus või kuni viieaastane vangistus, kui sellega on tekitatud oluline kahju.⁴⁶ Ka ebaseaduslikult loodud tuletatud teosele tekivad autoriõigused,⁴⁷ seetõttu võib hetkelises olukorras järeldada, et autoriõigused kohalduvad mõlemas olukorras, aga ebaseaduslikult tehtud *grafiti* puhul võivad rakenduda lisaks karistusõiguslikud sätted teo suhtes, kui sellega on rikutud isikute vara.

Panoraamivabaduse kontekstis on see kindlasti problemaatiline, sest ka ebaseaduslikul viisil tehtud seinamaalingute puhul näiteks maja seinale, tuleb jäädvustajal arvestada antud teoste autoriõigustega, samal ajal kui ehitise enda autoriõigused on juba aegunud. Problemaatiline on see eelkõige seetõttu, et üldjuhul ebaseaduslike seinamaalingute tegijad teada ei ole, mis võib ka takistada üldiselt hoone pildistamist, sest näiteks *grafiti* võib jääda paratamatult fotole ning vastava loa saamine *grafiti* autorilt on praktikas peaaegu võimatu, sest puudub igasugune informatsioon teose tegija kohta. Loa saamise kohustus tekib, kui fotot või muud jäädvustust tahetakse kasutada ärilisel eesmärgil ja autoriõigustega kaitstud teos moodustab fotol põhimotiivi, vastavalt AutÕS § 20¹-le.

⁴² Lerman (2013), *supra* note 39, lk 316.

⁴³ *Ibid*, lk 316.

⁴⁴ *Ibid*, lk 317.

⁴⁵ Schwender (2008), *supra* note 40, lk 260.

⁴⁶ KarS RT I, 17. 12. 2015, 9.

⁴⁷ Ficsor, M. Guide to the Copyright and Related Rights Treaties Administered by WIPO and Glossary of Copyright and Related Rights Terms. WIPO Publication No 891(E), 2003, lk 28-29.

Eeltoodust tulenevalt saab väita, et avalikes kohtades olevate autoriõigustega kaitstud teoste hulk on märkimisväärne, mistõttu on oluline hinnata igas olukorras võimalikku õiguste kohaldumist. Panoraamivabaduse kontekstis on peamised autoriõiguslikult kaitstavad teosed erinevad hooned ja muud ehitised, mille alla saab liigitada ka sillad ning teised funktsionaalsed ehitised. Hinnates teose autori loomingulisuse kriteeriumit, siis praktikas on kindlasti oluliselt lihtsam kaitsta enda teost, kui selles väljendub suurel määral autori enda originaalsust, mitte üksnes tavapäraseid kujunduslikke elemente, sest vastasel korral on raske tõendada, et just kellegi kindla autori tööd kopeeriti. Palju diskuteeritud rajatiste olukord, kus paljudel juhtudel autori loomingulisuse külg ei pruugi selgelt avalduda, on panoraamivabaduse kontekstis sellegipoolest vaja autori luba, kui soovitakse teost kasutada ärilisel eesmärgil. Lisaks arhitektuuri- ja maastikuarhitektuuriteostele, moodustavad ka skulptuurid, mitmesugused reklaamid, tänavakunsti- ja maalikunstiteosed olulise osa avalikest kohtadest, mistõttu objektide jäädvustamisel on suur „oht“ ka autoriõigustega kaitstud teoseid kaadrisse saada. Oluline on teha vahet erinevatel teoseliikidel, sest näiteks mõne teose lisamisega teise teose juurde (nt skulptuuri lisamisega ehitise juurde, reklaami lisamisega maja seinale), muutuvad samuti õigused ja kohustused teoste jäädvustajate jaoks, sest luba tuleb saada sellisel juhul juba rohkematelt autoritelt (juhul, kui autoriõigused ei ole aegunud).

1.3 Kehtivad regulatsioonid

Panoraamivabaduse osas on sätestatud mitmetes rahvusvahelistes konventsioonides ja lepingutes võimalikud erandite võimalused antud õiguse tõlgendamisel ja rakendamisel. Ka Eesti autoriõiguse seaduses § 20¹-s on ette nähtud piirangud avalikes kohtades olevate autoriõigustega kaitstud teoste vaba kasutamise suhtes, mis esiteks nimetab mitmed kriteeriumid, millele peab jäädvustatav teos vastama (avalikus kohas olek, alalisus jne) ning piirangud, millistel eesmärkidel neid kasutada võib.

Berni kirjandus- ja kunstiteoste konventsiooni⁴⁸ (edaspidi Berni konventsioon) artikkel 9 lg 1 sätestab, et konventsiooni järgi kaitstavate kirjandus- ja kunstiteoste autoritele kuulub ainuõigus lubada nende teoste reprodutseerimist igal viisil ja igas vormis. Antud sätte kohaselt on autoritel oma teoste üle küll ainuõigused, samas lõikega 2 nähakse ette siiski erand antud ainuõigusele, mille kohaselt Liitu kuuluvate riikide seadusandlus otsustab, kas lubada selliste teoste reprodutseerimist teatud erijuhtudel, kuid tingimusel, et selline reprodutseerimine ei ole

⁴⁸ Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioon, RT II 1994, 16, 49.

vastuolus teose tavapärase kasutamisega ja ei kahjusta põhjendamatult autori seaduslikke huve. Samalaadne õiguste piiramise klausel tuleneb ka WIPO autoriõiguse lepingu⁴⁹ artiklist 10 lõigetest 1 ja 2, mille kohaselt õiguste piiramine või erandid ei tohi olla vastuolus teoste tavapärase kasutamisega, mis ei piiraks ka põhjendamatult autori õigustatud huve.

Euroopa Liidu õigusaktidest käsitleb antud teematikat infoühiskonna direktiiv.⁵⁰ Antud direktiivi artikli 3 kohaselt on samuti autoritele antud ainuõigus oma teoseid kasutada, üldsusele suunata ja lubada muul viisil enda teoseid kasutada teiste isikute poolt. Samas on sätestatud artiklis 5 punktis 3, et liikmesriikidel on õigus kehtestada piiranguid ja erandeid antud ainuõigusele ning punktis h on toodud näitena ka välja arhitektuuri- või skulptuuriteoste kasutamise, mis on valmistatud alaliseks paigutamiseks avalikesse kohtadesse.

Välja on ka toodud, et antud õigusaktides ette nähtud piirangud ja erandid saavad olla lubatud vaid olukorras, kus need vastavad nn kolmeastmelisele testile, et vältida olukorda, kus autorite seaduslikud huvid saavad kahjustatud.⁵¹

Kolmeastmelise testi⁵² osad tulenevad ka AutÕS § 17-st, mille kohaselt esiteks ei tohi teose kasutamine olla vastuolus teose tavapärase kasutamisega. Panoraamivabaduse kontekstis teoste jäädvustamine ja nende kasutamine ei ole otseselt vastuolus teoste tavapärase kasutamisega, lisaks sellele sätestab ka antud paragrahv kolme astmelise testi teise tingimuse, mille kohaselt ei või autori varaliste õiguste piiramine kahjustada põhjendamatult autori seaduslikke huve. Siinkohal tekibki õiguslik dilemma, kas olulisemad on ühiskonna huvid või autorite varalised õigused, mis tulenevad AutÕS § 14-st, samuti, kas autorite varalised õigused kahjustuvad antud tegevuse käigus põhjendamatult, kui isikud kasutavad enda jäädvustusi vastavalt enda eesmärkidele, milleks võivad olla nii isiklikud kui ka ärilised kaalutlused. Kolmeastmelise testi kolmas punkt sätestab, et selline võimalus peab olema ettenähtud seaduses. Kehtivas autoriõiguse seaduses on vaba kasutuse juhud märgitud §-des 18-25, mis sätestavad muuhulgas teose vaba kasutamise teaduslikel, hariduslikel, informatsioonilistel ja õigusemõistmise eesmärkidel (AutÕS § 19), lisaks sellele isikliku kasutamise eesmärgi lubatavuse ning ärilise eesmärgi keelamise ilma autori vastava loata, kui kasutus ei lange §-des 18-25 sätestatud punktide alla (ka antud sätted sisaldavad erisusi). Sellest tulenevalt on kehtivas autoriõiguse

⁴⁹ WIPO autoriõiguse leping, Genf (1996), ELT 2000 No 8. 89, 11.04.2000.

⁵⁰ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ, *supra* note 5.

⁵¹ Kingsbury, A. Copyright law, Designs Law, and the Protection of Public Art and Works on Public Display. *Waikato Law Review*, 2007, Vol. 15, lk 86.

⁵² Vt kolme astmelise testi kohta: Westkamp, G. Three-Step Test and Copyright Limitations in Europe: European Copyright Law between Approximation and National Decision Making. *Journal of the Copyright Society of the U.S.A.*, 2008, Vol. 56, Issue 1, lk 3.

seaduse regulatsioonis autoriõigustega kaitstud teoste jäädvustamine ja nende kasutamine ärilistel eesmärkidel lubamatu ilma autori nõusolekuta, kui isik soovib näiteks jäädvustusi kasutada enda veebilehel, mis tegutseb ärilistel eesmärkidel. Autorite varaliste õiguste võimalikke kahjustumisi ja ühiskonna ootuspäraseid huve on analüüsitud järgmistes peatükkides.

2. Üldsusele külastamiseks avatud kohtades asuvate teoste kujutiste vaba kasutamise kriteeriumid

2.1 „Üldsuse“ mõiste

Panoraamivabadust hinnates on olulisel kohal üldsusele avatud koha mõiste, et piiritleda õiguste omajate ja samal ajal ka teose kasutajate õigused. Samas on antud mõiste sisustamisel vaja eelnevalt anda käsitlus mõistele „üldsus“, nimetatud mõiste on olnud paljudel juhtudel vaieldavaks asjaoluks, hindamaks võimalikku „üldsuse“ kohalolu. Panoraamivabaduse kontekstis omab olulist väärtust, olenevalt riigist, kas isik, kes teeb teatud objektidest pilte, asub privaatsfääris või teeb neid üldsusele avatud kohtades.

Üldsuse mõiste ja üldsusele avatud koha mõiste defineerimise olulisusele viitab ka AutÕS § 20¹, mis sätestab üldsusele külastamiseks avatud kohtades asuvate teoste kujutiste vaba kasutamine põhimõtte, mille kohaselt peab ka autoriõigustega kaitstud teos asuma üldsusele avatud kohas.

Antud säte lubab seega isikutel teha fotosid või muul viisil jäädvustada autoriõigustega kaitstud objekte ja neid vabalt kasutada, kui teos asub ise üldsusele avatud kohas. Antud mõiste määratlemisel on seetõttu oluline esmalt analüüsida „üldsuse“ mõistet, sest ka teoste üldsusele suunamisel on vajalik autorite nõusolek, mis aitab ka piiritleda õiguste ja kohustuste ulatuse teose kasutajate jaoks.

Üldsusele kättesaadavaks tegemise õigus on reguleeritud mitmetes rahvusvahelistes konventsioonides, millest üheks esimeseks oli Berni konventsioon.⁵³ Autori- ja autoriõigustega kaasnevaid õigusi reguleerib ka 1996. aasta WIPO autoriõiguse leping⁵⁴, lisaks ka samal aastal kehtestatud WIPO esitus- ja fonogrammileping⁵⁵ ning veel mitmed rahvusvaheliselt tunnustatud lepingud, kuid paraku ei anna ükski neist määratlust mõistele „üldsus“.

Euroopa Liidu direktiividest on autoriõiguste vallas üks tähtsamaid kindlasti infoühiskonna direktiiv. Sarnaselt eelpool nimetatud lepingutele ja konventsioonidele, ei anna ka antud direktiiv otseselt määratlust „üldsuse“ mõistele. Antud direktiivi artikkel 3 lg 1 samas sätestab, et teose kättesaadavaks tegemise õiguse puhul on määravaks asjaoluks, et teose kasutajal on võimalus teostele ligi pääseda enda poolt valitud ajal ja kohas, sarnane põhimõtte tuleneb ka WIPO

⁵³ Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioon, *supra* note 48.

⁵⁴ WIPO autoriõiguse leping, *supra* note 49.

⁵⁵ WIPO esitus- ja fonogrammileping, Genf (1996), ELT 2000 No 15. 89, 11.04.2000.

autoriõiguse lepingust artiklist 8. Nimetatud sätetest saab välja lugeda, et oluline on teosele ligipääsetavuse aspekt ning inimeste hulk, keda ei ole võimalik määratleda.

Õiguskirjanduses on ka välja toodud põhimõtte, et üldsuse mõistet tuleks võrrelda privaatsfääri mõistega, sest autoriõigustega kaitstud teoste suunamine isikute privaatsfääri (näiteks isikute kodud) ei kujuta endast üldsust ja seeläbi ka üldsusele suunamist, samas tuuakse välja ka aspekt, et teatud olukordades on seda kindlasti raske määratleda.⁵⁶ Paljudes olukordades ei ole tõepoolest võimalik selgelt piiritleda, kas privaatsfääris olevad isikud on üldsus või mitte, sest kui arvuti vahendusel tehakse autoriõiguste kaitstud foto, näiteks teatud ehitisest, kättesaadavaks kõigile arvutikasutajatele, siis kindlasti ei ole tegu üksnes privaatsfääri kuuluvate isikutega vaid ka üldsusega, sest neil on olemas ligipääs autoriõigustega kaitstud teostele, erinevus tekib siis, kui antud fotod on näiteks piiritletud parooliga, kuhu saavad ligipääsu vaid valitud isikud, sellisel juhul tuleb hinnata, kas nimetatud isikute ring ei ole liialt lai. Üldsuse mõiste sisustamisel on samas jäetud suur tõlgendamisvabadus liikmesriikidele, mis tulenes ka infoühiskonna direktiivi seletuskirjast.⁵⁷

Autoriõigustega kaitstud teosele ligipääsetavuse faktor on kindlasti oluline, et üldse hinnata üldsuse kohalolu, sest ka kohtuasjas *Lagardere* jõudis Euroopa Kohus seisukohale, et kui tegu on üksnes piiratud isikute hulgaga, kes pääsevad teosele ligi, siis ei ole tegu „üldsusega“, kui näiteks teose vaatamiseks või kuulamiseks on vaja professionaalseid vahendeid.⁵⁸ Sellistes olukordades tekibki liikmesriikidel kohustus tõlgendada nimetatud mõistet, hinnates konkreetselt olukorra asjaolusid, sest vastasel korral võivad teatud olukordades saada kahjustatud teose kasutaja või õiguste omaja isiklikud või varalised õigused, sest kõik olukorrad ei ole vaadeldavad ühtsetena.

Üldreegel siiski on, et kui teosele on võimalus ligi pääseda juhuslikul isikul, siis on ka tegemist üldsusele suunamisega ja saab käsitleda antud isikuid, kui „üldsust“.⁵⁹ Sarnasele hinnangule on jõudnud ka P. Goldstein, kelle väitel saab „üldsuse“ alla liigitada ka isikud, kes ei asu ühel ajal samas kohas, seega oluline ei ole ajafaktor.⁶⁰ Lisaks tõi ta välja olukorra, kus isikutele arvutis kättesaadavaks tehtud teose puhul ei pea kasutajad viibima koos, oluline on lihtsalt fakt, et teos

⁵⁶ Ricketson, S., Ginsburg, J. C. *International Copyright and Neighbouring Rights. The Berne Convention and Beyond*. Vol. I. Oxford: Oxford University Press, 2006, lk 704-705, äärenr 12.02.

⁵⁷ Proposal for a European Parliament And Council Directive on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the Information Society, COM(97) 628 final, OJ 1998, No 6. 108, 07.04.1998.

www.eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51997PC0628&from=EN (22.01.2016).

⁵⁸ EKo 14.07.2005, C-192/04, *Lagardere Active Broadcast*.

⁵⁹ Ricketson, S., Ginsburg, J. C. (2006), *supra* note 56, lk 746-747, äärenr 12.58.

⁶⁰ Goldstein, P. *International Copyright: Principles, Law, and Practice*. New York: Oxford University Press, 2001, lk 267.

on tehtud kättesaadavaks kõigile.⁶¹ Antud situatsioonist saab näitena tuua välja olukorra, kus isik teeb *Facebook*-is kättesaadavaks teatud autoriõigustega kaitstud teose foto, mis enamikel juhtudel on näha ka teistele kasutajatele, peale „sõbralistis“ olevatele isikutele, siis antud kasutajaid saabki käsitleda kui üldsust. Isegi, kui üleslaetud foto nähtavus on piiritletud üksnes isikutega, kes asuvad üleslaadija sõbralistis, siis tekib samuti tõlgendamiskoht, kas antud isikuid saab käsitleda kui lähimat tutvusringkonda, sest teatud olukordades võivad sinna „listi“ kuuluda ka kasutajad, kellel pole teose avaldajaga tegelikku seost. Sarnast mõttelaadi on väljendanud ka Bogsch, kelle hinnangul ei saagi „üldsuse“ mõistet reguleerida üheselt, sest näiteks kui isik jagab oma organisatsioonis või klubis teatud kirjutist, millel on ka kehtivad autoriõigused, siis lähima tutvusringkonna defineerimisel tekib kindlasti oluline erinevus, kas klubi puhul on tegemist asutusega, kuhu kuulub mõni inimene või hoopis mitu tuhat inimest, seega iga juhtum eeldab eraldi vaatlemist.⁶²

Üldsuse küsimus ja selle mõiste määratlus on saanud vaidlusaluseks teemaks suuresti ka hotelli numbritubade puhul. Antud vaidluste puhul on peamiseks probleemseks asjaoluks olnud küsimus, kas isikud numbritubades on käsitletavad üldsusena või mitte. Kohtulahendis *SGAE* tõi Euroopa Kohus välja, et „üldsuse“ puhul on tegemist kindlaks määramata hulga inimestega, kellel on ligipääs teostele ning olulisel kohal on ka klientide kiire vahetuvus, mis viitab suurele hulgale inimestele.⁶³ Antud kohtu hinnang kattub suuresti ka Eesti õiguses oleva põhimõttega, mille AutÕS § 8 lg 2 järgi loetakse üldsuseks määramata isikute ringi väljaspool perekonda ja lähimat tutvusringkonda. Vastuoluliseks kohtulahendiks on kindlasti kohtuasi *SCF*, mille kohaselt Euroopa Kohus tõi välja, et hambaarsti klientide puhul hambaarstikabinetis ei ole tegemist üldsusega, sest tegemist ei ole määratlemata hulga inimestega vaid tegu on konkreetsete adressaatidega ning antud klientide puhul on tegemist väikese arvuga, kes ühel päeval vastavat teenust kasutab.⁶⁴ Kirjeldatud hinnang on samas vastuolus kohtulahendis *SGAE* välja toodud seisukohaga, mille kohaselt on oluline klientide kiire vahetuvus hotelli numbritubades. Hambaarstikabinetis vahetuvad kliendid üldjuhul iga tunni tagant, samal ajal kui hotelli numbritoas vahetuvad nad üldjuhul päevade tagant, seetõttu on antud kohtu hinnang veidi kaheldava väärtusega, et hambaarstikabinetis olevate isikute puhul ei saa rääkida üldsusest, samal ajal hotelli numbritubade puhul saab. Samuti on hambaarsti teenuse puhul tegemist suuresti määratlemata isikutega väljastpoolt perekonda ja tutvusringkonda, sest igal isikul on

⁶¹ Ibid, lk 267.

⁶² Bogsch, A. The law of copyright under the Universal convention. Leyden-New York: A.W. Sythoff; R.R. Bowker, 1964, lk 76.

⁶³ EKo 7.12.2006, C-306/05, *SGAE*.

⁶⁴ EKo 15.03.2012, C-135/10, *SCF*, punkt 85.

võimalus osta vastavat teenust ja ka kabinetti siseneda, seetõttu ei ole võimalik neid määratleda, nagu ka numbritubade puhul. Euroopa Komisjon on samuti infoühiskonna direktiivi arutades välja toonud asjaolu, et oluline on teose kättesaadavuse aspekt, mitte konkreetne inimeste arv.⁶⁵ Seega on ka infoühiskonnas muutunud „üldsuse“ mõiste, mis hõlmab üha suuremat arvu inimesi, mida on samuti võimaldanud tehnoloogilised arengud.

Väga oluline muudatus on hetkel sisse viidud kavandatavasse uude autoriõiguse seaduse eelnõusse⁶⁶, mille kohaselt tahetakse eemaldada üldsuse mõiste defineerimisel klausel „määramata“. Kehtiva regulatsiooni kohaselt saab üldsuseks lugeda määramata isikuid väljastpoolt perekonda ja lähimat tutvusringkonda, vastavalt AutÕS § 8 lõikele 2. Antud mõiste eemaldamine aitab välistada olukorra, kus näiteks teatud foto avaldamine elektroonilistes võrgustikes (nt *Facebook*, *Twitter*) teatud piiratud isikute ringile, mis võib ka olla näiteks 700 inimest, langeks määratletud inimeste hulka. Seaduse eesmärgiks on luua tasakaal autorite õiguste ja nende kasutajate vahel, seetõttu ongi oluline eemaldada mõiste „määramata“ üldsuse defineerimisel, sest seda tingib tehnoloogia areng, mis on võimaldanud teha teoseid kättesaadavaks ka määratletud isikute ringile, kuid mille arv võib olla liiga suur, et rääkida üksnes perekonnast ja lähimast tutvusringkonnast, mille tulemusel võivad saada kahjustatud teose autori õigustatud huvid oma loometulemuse eest vastavat tasu saada. Sellisel juhul langeks üldsuse alla ka isikud, kellele on tehtud teatud teos kättesaadavaks parooliga, kuid kes otseselt ei ole avaldaja perekonnaliige või tema lähimasse tutvusringi kuuluv isik. Lähima tutvusringkonna mõiste jääb samas tõlgendamiseks igas konkreetsetes olukorras eraldi liikmesriikidele, sest ka antud mõiste sisustamisel ei tohi kõrvale kalduda autori seaduslikest huvidest. Õiguskirjanduses on öeldud, et üldsuseks võib nimetada isikuid, kellelt autoriõiguste omajad võivad mõistlikult eeldada tasu maksmist, mis välistabki sealt alt üksnes perekonna ja lähima tutvusringkonna.⁶⁷

Põhjus, miks „üldsuse“ mõistet ei ole piisavalt täpselt reguleeritud nii rahvusvahelistes konventsioonides kui ka Euroopa Liidu direktiivides, on asjaolu, et infoühiskonna areng ja tehnoloogilised uuendused võimaldavad üha enam laiendada üldsuse mõiste tähendust ja sellesse kuuluvate isikute hulka, mistõttu ongi oluline jätta antud mõiste tõlgendamine iga liikmesriigi enda pädevusse, arvestades kõiki asjasepuutuvaid asjaolusid igat konkreetset juhtumit analüüsid. Üldpõhimõttena saab siiski välja tuua, et üldsuse hindamisel ei ole oluline inimeste

⁶⁵ COM(97) 628 final, (1998), *supra* note 57.

⁶⁶ Seletuskiri autoriõiguste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu juurde, 21.07.2014, § 6. www.ajaveeb.just.ee/intellektuaalneomand/wp-content/uploads/2014/08/Autori%C3%B5iguse-seletuskiri-21-7-2014.pdf (22.01.2016).

⁶⁷ Gendreau, Y. *Intention and Copyright Law. The Internet and Author's Rights: (Perspectives on Intellectual Property Law)*. F. Pollaud-Dulian (ed). London, Sweet & Maxwell, 1999, lk 49.

liiga väike arv, pigem teatud teose kättesaadavuse aspekt ning seetõttu ei ole ka oluline, et inimesed viibiksid teose juures üheaegselt, sest teose kättesaadavaks tegemine võib toimuda ka näiteks arvuti vahendusel, mis ei eelda isikute üheaegset kohalolu, pigem on nimetatud isikutel võimalus teostele ligi pääseda enda poolt valitud ajal ja kohas. Seetõttu ei ole üldsusele avatud koha mõiste alati seotud „üldsuse“ mõistega ning isikuid privaatsetena käsitletavates kodudes saab samuti käsitleda üldsusena, kuigi üldtõlgenduse kohaselt välistab „üldsuse“ mõiste perekonna ja lähima tutvusringkonna, millest viimane on teatud olukordades kindlasti problemaatiline, kui see ületab mõistlikkuse piiri, kuid uue autoriõiguse seaduse eelnõu muudatus peaks aitama seda probleemi lahendada ja muuta üldsuse mõistet rohkem üheselt mõistetavamaks.

2.2 Üldsusele avatud koht

Panoraamivabaduse kohaldumiseks on oluline kriteerium üldsusele avatud koha mõiste, antud säte tuleneb AutÕS § 20¹-st, mille kohaselt on näiteks võimalik teha fotosid ilma autori nõusolekuta ja tasu maksmata, kuid see eeldab ka, et teos asub üldsusele külastamiseks avatud kohas.

Samas ei ole alati võimalik selget piiri tõmmata avaliku koha ja erasfääri kuuluva koha vahel, panoraamivabadust silmas pidades omab see aga olulist tähendust, sest see ei hõlma ainult tänavaruumi vaid ka teatud tingimustes siseruume. Teise isiku eravalduses (kuhu puudub üldsusel ligipääs) tehtud foto või muul kujul jäädvustamise korral on vaja autori nõusolekut, juhul kui foto sisaldab autoriõigustega kaitstud teost kui ka muid jäädvustusi. Vastavalt AutÕS § 10 lg 7 järgi loetakse üldsusele avatud kohaks antud seaduse tähenduses territoorium, ehitised või ruum, mis on antud üldiseks kasutamiseks või kuhu sellise koha omanik või valdaja võimaldab sissepääsu individuaalselt (tänav, väljak, park, spordirajatis, lauluväljak, turg, puhkeala, teater, näitusesaal, kino, klubi, diskoteek, kauplus, jaekaubandusettevõtte, teenindusettevõtte, ühissõiduk, majutusettevõtte jms). Panoraamivabaduse puhul on ilmselt üheks peamiseks kasutusalaiks tänavad ja mitmesugused väljakud, mis enamikel juhtudel on avalikus kasutuses ning seal pildistamine või filmimine ei kujuta endast autoriõiguste rikkumist, kui jäädvustatav materjal ei ole fotol või filmil põhimotiiviks ja millel ei ole ärilist eesmärki.

Vaidlusi on tekitanud olukord, kus pilte tehakse tänaval asuvast eramaja rõdult, näitena saab tuua Tallinnas vanalinnas olevatest hoonetest, kus rõdu on väljaulatuv ülejäänud ehitisest, mis oma

olemuselt ulatub tänavaruumi. Antud olukordades oleks tegu justkui avaliku ruumiga, sest õhuruum ei ole selgelt piiritletud meetrites. Samas välistab sellistelt rõdudelt teatud riikides (näiteks Saksa õiguse kohaselt)⁶⁸ piltide tegemise ilma loata fakt, et üldsusel ei ole sellegipoolest ligipääsu antud rõdule ning tegu ei ole avaliku kohaga. Eesti autoriõiguse seaduse § 20¹ kohaselt ei ole sätestatud üheselt, et jäädvustamine peaks toimuma üldsusele avatud kohast vaid sätte kohaselt peab jäädvustatav teos ise asuma üldsusele külastamiseks avalikes kohtades. Antud sätte sõnastus võib tekitada vaidlusi, sest paljud ehitised on ümbritsetud piirdeaiaga, mille territooriumile puudub üldsusel ligipääs, seega oleks seaduse järgi antud hooneid justkui lubamatu pildistada, v.a isiklikul otstarbel, samas võib selline teos asuda üldsusele külastamiseks avatud kohas, näiteks kõigile avatud tänava ääres. Töö autori hinnangul vajaks autoriõiguse seaduses täpsustamist antud õigusmõiste ehk kas see hõlmab üksnes avalikus ruumis paiknevat teost või ka teost, mis on üldsusele avatud kohast nähtav, milleks võib olla ka seeläbi erateritooriumil või aiaga piiritletud alal paiknev teos. Autoriõiguste omajale ei kaasneks sellest suurt erinevust, sest ärilisel eesmärgil ei või neid kasutada ühelgi juhul vabalt, lisaks tuleb ka jälgida teose põhimotiivi ulatust, samas aitaks see paremini piiritleda teose kasutajate õigused ja vaba kasutuse ulatuse. Õiguskirjanduses on ka viidatud, et kinnistute omanikud ei tohi keelata inimesi jäädvustada nende teoseid, mis võivad asuda ka erateritooriumil, kui jäädvustamine ise toimub teiselt territooriumilt (nt avalikult kohast või teiselt kinnistult), samas on neil kohaomanikel õigus keelata fotografeerimist, mis leiab aset nende territooriumil ehk ka nendes kohtades, mis on oma olemuselt üldsusele avatud.⁶⁹ Antud näitena saab tuua näiteks eramuuseumid, kauplused, restoranid jne. Samas kui puuduvad keelavad sildid, et jäädvustamine ei ole lubatud antud kohtades ning koha omaniku korraldust ei ole olnud, siis võib ka toetuda vaba kasutuse juhtudele.⁷⁰ Samas Eestis kehtiva regulatsiooni kohaselt tuleb antud situatsioonides sellegipoolest hinnata ärilise eesmärgi osakaalu ja põhimotiivi temaatikat teose üldsusele suunamisel.

Seoses pildistamiskohaga on vaidlus aset leidnud Austrias, kus fotograaf pildistas vastasmaja rõdult kuulsat *Hundertwasser* maja,⁷¹ mis tegelikult Austria seaduste kohaselt on lubatud tegevus, sest vastavalt Austria autoriõiguse seadusele on lubatud pildistada arhitektuuriteoseid ka

⁶⁸ Germany Act in Copyright and Related Rights, *supra* note 16, § 59

⁶⁹ Manning, M. L. Less than Picture Perfect: The Legal Relationship between Photographers' Rights and Law Enforcement. Tennessee Law Review, 2010, Vol. 78, lk 119.

⁷⁰ Ibid, lk 120.

⁷¹ Federal Court of Justice of Germany, 05.06.2003, I ZR 192/00, *Hundertwasser-Haus*.

www.juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=27285&pos=0&anz=1 (15.02.2016).

eravaldusest,⁷² siis Saksamaa seaduste kohaselt selline tegevus lubatud ei ole, sest vaba kasutuse regulatsioon laieneb jäädvustustele, mis on tehtud üksnes avalikus kohas olles, kuhu on üldsusel ligipääs olemas.⁷³ Seega rõdud antud liigituse alla ei kuulu, mistõttu ka Saksa kohus keelustas antud pilte müüa Saksamaal.⁷⁴ Seega leidis keelustamine aset riigis, kus pildistamine tegelikult ei toimunudki.

Praktikas on üheks enim vaidlusi tekitavaks küsimuseks olnud, kas hotelli numbritoad on käsitletavad kui üldsusele avatud kohad või on siiski tegemist oma olemuselt kui erasfääri kuuluvate ruumidega. Sarnaselt tänavaruumiga, kus peamiselt on autoriõigustega kaitstavad arhitektuursed ehitised ja skulptuurid, on hotellide siseruumides samuti arhitektuurne interjööör ja kujutav kunst autoriõigustega kaitstud, seega on oluline hinnata, kas antud ruumide puhul on tegemist üldsusele avatud kohtadega ja tekib üleüldse fotografeerimise õigus.

Vastavalt AutÕS § 10 lg 7 kohaselt on ka majutusettevõtte märgitud üldsusele avatud kohana. Samas ei ole täpsustatud, milliseid ruume tuleks konkreetselt silmas pidada. Kindlasti saab hotelli üldkasutatavaid ruume pidada üldsusele avatud kohtadeks, nagu on näiteks koridorid ja fuajeed, sest antud ruumidele on üldsusel (hotellikülastajad) ligipääs olemas ja neid võivad külastada kõik hotellis peatujad enda valitud ajal ja kohas. Konkreetselt hotelli numbritubadega on olukord aga veidi erinev, sest samaaegselt puudub ligipääs teistel isikutel. AutÕS § 10 lg 7 järgi võib üldsusele avatud koha omanik võimaldada ka sissepääsu individuaalselt ehk näiteks ööklubi omanikud kasutavad inimeste sisse lubamiseks turvamehi, kellel on võimalus kontrollida vanust ja sobivust klubisse pääsemiseks, samas on sinna võimalik siseneda kõigil, kes vastavad teatud kriteeriumitele (vanus, piisav kainuseaste jne) ehk üldsusel on ligipääs olemas. Sarnaselt eelmisele näitele võimaldab ka hotellipidaja klientidele sissepääsu individuaalselt numbritubadesse. Kuigi erinevus seisneb üldsuse kohalolekus, kus esimese näite puhul viibivad isikud samaaegselt samades ruumides, siis hotellitubade puhul asetsevad kliendid eraldi ning neil puudub ka ligipääs erinevatesse numbritubadesse.

Oma olemuselt on numbritoad teatud mõttes võrreldavad erasfääri kuuluvate eluruumidega, kuid erinevalt hotelli numbritubadest, ei ole üldsusel ligipääsu teiste isikute eluruumidesse. Euroopa Kohus on samuti sõnastanud, et hotellitubade puhul on küll tegemist oma olemuselt eraruumidega, kuid klient ei saa pidada seda enda erasfääri kuuluvaks peale toa võtmist ja

⁷² Federal Law on Copyright in Works of Literature and Art and on Related Rights (Copyright Act), Austria, No. 25/1998, § 54.

⁷³ Germany Act in Copyright and Related Rights, *supra* note 16, § 59.

⁷⁴ Hundertwasser-Haus, *supra* note 71.

ligipääsu saamist.⁷⁵ Seega on küll numbritubadesse sisenemine mõneti komplitseeritum kui näiteks ööklubidesse sisenemine, samas on mõlema näite puhul see võimalus üldsusel siiski olemas, piiranguks on üksnes vastavate kohtade mahutuvus, mistõttu võib ka hotelli numbritube pidada üldsusele avatud kohaks.

Kuigi E. Derclaye on sõnastanud, et hotellitube saab samuti liigitada erasfääri kuuluvateks, sest need erinevad märkimisväärselt hotelli teistest üldkasutatavatest ruumidest (koridorid, fuajeed jne)⁷⁶, siis töö autori hinnangul on see teatud määral õige, sest erahuvid võivad tõusetuda, kui teatud ajaperioodi jooksul on hotellituba võimalik kasutada vastavalt enda huvidele, ilma üldsust kaasamata. Samas siiski ei ole oluline antud koha üldine avatus hotellikülastajatele, sest teatud ajahetkel on selleks võimalus olemas määratlemata isikute ringil, mis muudabki vastava koha avatuks. Samuti teatrietenduste puhul võimaldatakse sissepääsu klientidele individuaalselt, vastava pileti olemasolul, kus piiranguks on üksnes saali mahutuvus, mida saab samuti käsitleda avaliku kohana autoriõiguse seaduse tähenduses. Viimased kohtulahendid Euroopa Liidu tasandil viitavad samadele põhimõtetele, et hotelli numbritube tuleks käsitleda üldsusele avatud kohtadena,⁷⁷ lisaks sellele on antud mõttele ka viidatud uue autoriõiguse seaduse eelnõu seletuskirjas⁷⁸. Sellest tulenevalt on antud ruumides fotografeerimine lubatud, jälgides samal ajal vaba kasutuse piiranguid.⁷⁹ Oluline ei ole, et inimesed oleksid koondunud ühte gruppi, et oleks võimalik rääkida üldsusest ja seeläbi ka üldsusele avatud kohast, mistõttu teoste tajumine ja jäädvustamine ei pea toimima ühel ajal ja kohas.⁸⁰

Teatud erandid ja vaieldavad olukorrad esinevad ka teiste siseruumidega, kuhu üldsuse ligipääs on piiratum, kui näiteks kaupluste ja restoranide puhul. Ühe näitena saab tuua ka hambaarstikabineti, mida arutas Euroopa Kohus ühes oma lahendis.⁸¹ Antud otsuses asus kohus seisukohale, et hambaarsti patsientide puhul ei ole tegemist üldsusega, sest vastavate isikute arv on tähtsusetu ja seega ei ole tegu määratlemata arvu isikutega.⁸² Nagu ka eelpool mainitud, siis üldise arusaama kohaselt ei ole isikute arv määravaks asjaoluks, pigem kättesaadavuse aspekt,⁸³ seega on tegu mitmeti vastuolulise lahendiga, sest vastav kohtu seisukoht viitab ka asjaolule, et

⁷⁵ EKo C-306/05, SGAE, *supra* note 63, punkt 53.

⁷⁶ Derclaye, E. *Research Handbook on the Future of EU Copyright*. Cheltenham, Northampton: Edward Elgar Publishing, 2009, lk 227.

⁷⁷ Vt nt EKo 7.12.2006, C-306/05, SGAE; EKo 15.03.2012, C-135/10, SCF.

⁷⁸ Seletuskiri autoriõiguste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu juurde, 21.07.2014, *supra* note 66, § 6.

⁷⁹ AutÕS §20¹.

⁸⁰ Ficsor (2003), *supra* note 47, lk 306.

⁸¹ EKo C-135/10, *supra* note 64.

⁸² *Ibid.*

⁸³ Vt nt COM(97) 628 final, (1998), *supra* note 57.

vastavaid meditsiiniteenuseid osutavad kabinetid ei ole justkui üldsusele avatud kohad. Töö autori hinnangul ei saa sellise käsitlemisega nõustuda, sest sarnaselt hotelli numbritubadele, on ka antud kabinetti üldsusel ligipääs olemas, makstes selleks vajaliku teenuse tasu. Asjaomaste isikute liiga väike arv ei ole samuti määravaks, sest hambaravi teenuseid osutavas ettevõttes võib kabinette olla samuti rohkem, isikute üheaegne kohalolu ei ole tähtis, millele on viidatud ka Euroopa Komisjonis⁸⁴ ja õiguskirjanduses⁸⁵. Lisaks sellele viidatakse AutÕS § 10 lõikes 7, mis käsitleb üldsusele avatud kohta, ka teeninduste ettevõtet, mille alla võib ka liigitada erinevaid teenuseid osutavad ettevõtted (hambaarstikabinetid, juuksurialongid jne).

Lisaks sellele on nii autoriõiguse seaduses § 10 lõikes 7, kui ka Eesti kohtupraktikas⁸⁶ viidatud sellele, et näiteks kaupluste ja restoranide puhul on tegemist üldsusele avatud kohtadega, mis on ka selgelt mõistetav, sest nimetatud kohtadele on üldsusel vaba ligipääs olemas. Erand võib tekkida näiteks restoranide, samal ajal ka teiste toitlustus- ja vabaaja veetmist võimaldavate asutuste puhul, kui üldist avatust piiratakse näiteks reserveeringuga, kuhu sisenemiseks on vaja konkreetset kutset või isikulist tõendamist. Sellisel juhul asendub määratlemata isikute ring määratletud isikute ringiga ning mistõttu ei pruugi tegu enam olla üldsusele avatud kohaga, seega oleneb vastava ruumi või asutuse avaliku koha määratlus siiski seal viibivatest isikutest ning sissepääsu tingimustest, mis võivad ajas muutuda. Seetõttu võib ka erasfääri kuuluv isiku eluruum muutuda avalikuks kohaks, kui seal korraldatakse avalikku üritust.⁸⁷ Samas ei pruugi alati nimeliste kutsete alusel sissepääs tähendada olukorda, kus tegu ei ole enam üldsusele avatud kohaga, sest kuigi üldine avatus võib puududa laiemale üldsusele, siis ka nimeliste kutsete hulgas võib olla isikuid, kes ei kuulu võõrustaja perekonda ega lähimasse tutvusringkonda, mistõttu on sellegipoolest tegu üldsusega. Riigikohus on samuti ühes oma lahendis viidanud sellele, et seltskonnaürituse puhul on tegemist avaliku kohaga.⁸⁸ Selle väitega saab töö autori hinnangul kindlasti nõustuda, sest seltskonnaürituste puhul on samuti üldjuhul tegemist isikutega väljastpoolt perekonda ja lähimat tutvusringkonda, mis võib küll olla piiritletud nimeliste kutsetega, kuid siiski on tegu määratlemata isikutega üksteise suhtes ja lähima tutvusringkonna kriteerium samuti ei kohaldu üldjuhul ürituse korraldaja ja kõigi üritusel viibijate vahel.

Näitena võib tuua ka suurte organisatsioonide firmapeod, kus enamasti suuri tutvussidemeid kõikidel töötajatel omavahel ei ole. Seega pereringis või lähimas tutvusringkonnas, mis võib ka

⁸⁴ Ibid, lk 16.

⁸⁵ Goldstein (2001), *supra* note 60, lk 267.

⁸⁶ Vt nt RKKKo 3-1-1-137-04; RKKKo 3-1-1-72-09.

⁸⁷ Andmekaitse Inspektsioon. Juhend kaamerate kasutamise kohta, 2013, lk 8.

www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/Kaamerate%20kasutamise%20juhhis_0.pdf (13.01.2016).

⁸⁸ RKTko 3-2-1-152-09.

olla väiksem firmakollektiiv, peetud koosviibimine näiteks kohvikus, mille puhul üldjuhul on tegemist üldsusele avatud kohaga, siis antud tingimustel on tegu eraüritusega, kui reserveeritakse kogu kohvik ning seetõttu pole ka tegu üldsusele avatud kohaga sellel konkreetsel ajahetkel ja fotode jäädvustamisel, kui pildile jääb mõni autoriõigustega kaitstav teos (maal, skulptuur, fotograafiateos jne), tekib autorilt loa saamise kohustus eelnevalt. Praktikas võib see kaasa tuua hulgaliselt arusaamatusi, sest enne fotografeerimist on vaja selgeks teha, kes täpselt viibivad ruumis ja samuti nende omavaheline seos, et oleks võimalik tugineda teose vaba kasutuse juhtudele, mis tulenevad AutÕS § 20¹-st, millest üheks tingimuseks on ka asjaolu, et tegu oleks üldsusele avatud kohaga. Tõendamine on samuti raskendatud pärast, sest väga raske on autoriõiguste omajal tõendada, et tema teost pildistati ajal, kui tegu ei olnud üldsusele avatud kohaga. Seetõttu on töö autor seisukohal, et antud olukorda tuleks tõlgendada sarnaselt hotelli numbritubadele, kus ei ole oluline konkreetsete tubade üldine avatus üldsusele vaid pigem aspekt, et teatud ajahetkel on selleks siiski üldsusel võimalus olemas ehk ka reserveeringute puhul isegi pereringis tuleks üldsusele avatud kohtasid käsitleda panoraamivabaduse kontekstis avalikena igal ajal, erinevus tekib muidugi isikute privaatsusküsimustes, sest erapeol ilma loata viibimine ja isikute jäädvustamine ilma nende teadmata kindlasti lubatud ei ole.

Vastavalt autoriõiguse seaduse § 10 lõike 7 ja korraaitseaduse⁸⁹ § 54 kohaselt on avalikuks kohaks ka ühissõiduk, mille alla kuuluvad näiteks lennukid, bussid, trollid jne. Meedias on olnud vaieldavaks situatsiooniks, kas sinna alla peaks ka kuuluma taksod.⁹⁰ Taksode puhul võib paralleele tuua hotelli numbritubadega, kuhu selle koha omanik võimaldab sissepääsu individuaalselt, sarnaselt numbritubadega, ei ole ka taksos konkreetsel ajahetkel viibivate isikute arv suur, pigem saab määravaks kättesaadavuse aspekt, mille kohaselt on üldsusel sellele ligipääs olemas, ainsaks piiranguks on takso saadavus teatud ajahetkel, seetõttu on samuti Eestis rakendatud taksodele näiteks muusika mängimise eest tasumäärad, sest sellest saab osa ka taksos viibiv üldsus.⁹¹ Sellest tulenevalt on taksost lubatud pildistada või filmida avalikke kohti, samas isiku kasutuses oleva isikliku sõiduvahendi puhul ei ole tegu üldsusele avatud kohaga, sest üldsusel puudub sinna ligipääs. Kuigi Eestis hetkel kehtiva regulatsiooni kohaselt ei ole oluline, kas pildistamine toimub üldsusele avatud kohast või eravaldusest, siis näiteks mõni Eesti arhitekt

⁸⁹ KorS RT I, 23.03.2015, 207, § 54.

⁹⁰ Ronk, A. Taksomuusika maksu idee 30 krooni kuus. Äripäev, 2003.

www.arileht.delfi.ee/news/uudised/taksomuusika-maksu-idee-30-krooni-kuus?id=50945614 (19.01.2016).

⁹¹ Vt ka Eesti Esitajate Liidu tasumäärasid: www.eel.ee/et/transport/ .

võib vaidlustada, et antud fotot ei kasutataks äriks eesmärkidel Saksamaal, kus kehtib nõue, et jäädvustamine peab toimuma üldsusele avatud kohast.⁹²

Avalikuks kohaks eeltoodust tulenevalt saab lugeda territooriumi, ehitist või ruumi, millel on üldsusel ligipääs olemas või võimaldatakse sellele sissepääsu individuaalselt (tänav, väljak, park, spordirajatis, lauluväljak, turg, puhkeala, teater, näitusesaal, kino, klubi, diskoteek, kauplus, jaekaubandusettevõtte, teenindusettevõtte, ühissõiduk, majutusettevõtte jms). Praktikas vaidlust tekitavateks üldsusele avalikeks kohtadeks saab ka nimetada hotelli numbritube, hambaarstikabinette ja teisi sarnaseid funktsioone täitvaid siseruume, mille koha omanik võimaldab sissepääsu individuaalselt klientidele. Töö autori hinnangul üldsusele üldiselt avatud kohtade puhul (restoranid, kohvikud jne), ei ole oluline jälgida selle avatust igal konkreetsel ajahetkel eraldi (näiteks reserveeringute puhul), et hinnata panoraamivabadusest tulenevaid õigusi ja võimalikke vaba kasutuse erandeid, samas erinevus tekib olukorras, kus oma olemuselt eraruum muudetakse näiteks üheks õhtuks avalikuks kohaks, näiteks seltskonnaürituse korraldamiseks, siis sellisel juhul on antud ruumi ka võimalik käsitleda avaliku kohana siiski üks õhtu ning antud ruumis jäädvustamine teistel päevadel ilma omaniku loata ei lange kindlasti vaba kasutuse juhtude alla, mis tuleneb AutÕS § 20¹-st. Hetkel kehtiva autoriõiguse seaduse tähenduses võib jäädvustada ja üldsusele suunata autoriõigustega kaitstud teoseid, mis asuvad üldsusele külastamiseks avalikes kohtades, teos ei tohi ka moodustada foto põhimotiivi ega omada äriks eesmärke. Üldsusele avatud koha mõiste on reguleeritud riigiti oluliselt erinevalt, mistõttu on ka panoraamivabaduse käsitlus riigiti erineva tähendusega.

Avatud koha mõistet ja seeläbi ka teose vaba kasutuse aluseid on teatud riikides oluliselt laiendatud, näiteks Uus-Meremaa õigussüsteemis, kus arhitektuuri- ja teistele teostele kehtivad leebemad piirangud jäädvustamisel seoses avalikuks kohaks olekuga.⁹³ Kui üldiselt kehtib teose vabal kasutamisel ilma autori nõusolekuta peamiselt nõue, et teos asuks üldsusele avatud kohas alaliselt, siis antud õigussüsteemis on sätestatud konkreetne erand, mis lubab fotografeerida ka arhitektuuriteoseid, mis asuvad isikute eramaal ning kus puudub üldsuse ligipääs, ainsaks tingimuseks on asjaolu, et pildistamine toimuks üldsusele avatud kohast ehk antud arhitektuuriteos oleks üldsusele avatud kohast nähtav.⁹⁴ Teatud hinnangutel ei lähe see ka vastuollu rahvusvahelistes lepingutes ja konventsioonides öelduga, mille kohaselt on üldsusel õigus pildistada ja jäädvustada muul kujul avalikes kohtades asuvaid teoseid, mis eeldab ka

⁹² Act on Copyright and Related Rights, Germany, *supra* note 16, § 59.

⁹³ Copyright Act 1994 (No. 143), Ministry of Business, Innovation and Employment, New Zealand, art. 73.

⁹⁴ Kingsbury (2007), *supra* note 51, lk 85.

paljudel juhtudel seda, et kaardrisse jäävad ka avalikest kohtadest nähtavad teosed (k.a eraterritooriumitel asuvad teosed).⁹⁵ Töö autori hinnangul on tegu õigustatud seisukohaga, sest ka linnapildis on üldjuhul kohati raske eristada arhitektuuriteoseid, mis asuvad üldsusele külastamiseks avatud kohtades või asuvad oma olemuselt eramaal, nende vahetegu teatud olukordades ei olegi võimalik ilma omanikult informatsiooni saamata. Seetõttu on vajalik kindlasti autoriõiguse seaduses avada rohkem üldsusele avatud kohas jäädvustamise kohta sätestatud, kus oleks reguleeritud ka jäädvustamise erandid või piirangud, mis puudutavad eramaal olevate kujutiste pildistamist. Kindel on see, et isikute privaatsussfäär ei tohi saada ebamõistlikult kahjustatud antud regulatsiooni täpsustamisel või erandite sisseviimisel. Ka õiguskirjanduses on sellele asjaolule tähelepanu juhitud, et fotode tegemine avalikus kohas ja nende avalikustamine on senikaua seaduslik, kuni ei rikuta isikute privaatsust.⁹⁶ Kindlasti on teatud aspektides antud väljaütlemine erinevate õigussüsteemide kontekstis problemaatiline, sest ka näiteks Eesti puhul tuleb fotode avalikustamisel jälgida, et teos, mida kujutati, ei ole foto põhimotiiviks ega taotle ärilisi eesmärke. Samas viidatakse jällegi põhimõttele, et panoraamivabadus hõlmab ka eraterritooriumidel olevaid ehitisi, kui jäädvustamine toimub üldsusele avatud kohast ja isikute privaatsust ei rikuta.⁹⁷ Samal ajal teise isiku eraterritooriumil fotografeerides on vajalik omaniku nõusolek, lisaks sellele eeldab panoraamivabaduse sätetele tuginemine mitmetes riikides, et jäädvustamine toimub avalikust kohast, mitte eraterritooriumilt, millest viimase puhul tekib ka loa saamise kohustus autoriõiguste omajalt, isegi, kui pildistatakse üldsusele avatud kohas paiknevat teost eraterritooriumilt (nt Saksamaal).⁹⁸

2.3 „Põhimotiivi“ mõiste

Teoste põhimotiivi temaatikat on arutanud ka Riigikohus enda lahendis Eesti Päevalehe ja Eesti Autorite Ühingu vahel.⁹⁹ Antud vaidluse keskmeks oli Eesti Päevalehe avaldatud fotod, millega kujutati autorite poolt loodud ning autoriõigustega kaitstud teoseid ilma selleks luba omamata ja tasu maksmata. Vaidlus puudutas lisaks päevasündmuste temaatikale ka analüüsi selle üle, mis on teose põhimotiiviks ja millistest määratlustest lähtuda. Eesti Päevalehe hinnangul oli avaldatud foto, mille põhimotiiviks oli teatud isik, mitte tema taga olnud kunstniku maal ning seetõttu ei olnud autoriõigustega kaitstud teos foto domineerivaks osaks nende väitel.¹⁰⁰

⁹⁵ Ibid, lk 85.

⁹⁶ Denoncourt, J. Intellectual Property Law 2007-2008. UK: Routledge-Cavendish, 2009, lk 48-49.

⁹⁷ Ibid, lk 49.

⁹⁸ Act on Copyright and Related Rights, Germany, *supra* note 16, § 59.

⁹⁹ RKTko, 3-2-1-167-04.

¹⁰⁰ Ibid.

Ringkonnakohus tõlgendas teose põhimotiivi, kui olulist osa foto üldpinnast, mitte konkreetselt seoseid teiste objektidega fotol.¹⁰¹ Riigikohus lükkas antud seisukoha ümber, sõnastades, et teose „põhimotiiv“ ja „oluline osa“ foto üldpinnast ei ole kattuvad, sest esimese puhul on tegemist ajendiga mingile sisulisele seosele, samas teise mõiste puhul pigem ruumilisele ulatusele.¹⁰² Seega, üksnes protsentuaalne näitaja ei ole määravaks asjaoluks põhimotiivi hindamisel. Näiteks, kui muuseumis viibivad teatud isikud, keda pildistatakse teatud autoriõigustega kaitstud teose ees, siis põhimotiivi moodustavad ikkagi isikud teose ees ning tausta valik on pildistaja enda stiilivalik.

Kindlasti on antud Riigikohtu hinnang õigustatud, sest paratamatult on paljud maalid ja skulptuurid suuremad, kui isikud selle ees, mistõttu langeks vastasel juhul autoriõigused paljudel juhtudel ainult suurematele teostele, mis jätkaks autoriõiguste mõttes väiksemate teoste autorid kehvemasse seisut. Samas tuleb alati siiski hinnata, kas jäädvustus ja selles olev teos moodustavad ühtse terviku või mitte. Kui autoriõigustega kaitstud teose eemaldamisel jäädvustuselt kaotaks see oma igasuguse mõtte kompositsiooniliselt, siis järelikult on antud teose puhul tegu foto põhimotiiviga, millele viitas ka kohus enda väljaütlemistes.¹⁰³ Seega, kui fotol olevad isikud moodustavad kujutatud teosega ühtse terviku, siis ei ole üksnes isikud enam põhimotiiviks vaid ka kujutatud teos ehk antud kohtuvaidluse puhul olid kujutatud inimesed suunatud näoga teose poole ning ühe puhul oli ka näha käega osutamist selle suunas, mis viitab konkreetselt teosele ja selle põhimotiiviks olekule. Seega on oluline kujutatud teose domineerivus visuaalselt, et põhimotiivi klausel rakenduks, mitte niivõrd fotol kujutatud autoriõigustega kaitstud teose suurus, võrreldes esiplaanil olevate isikute või muu kaadrisse jäänud objektidega.

Oluline erinevus võrreldes Ringkonnakohtu hinnanguga oli ka see, et fotol kujutatud autoriõigustega kaitstud teos ja selle võimalik põhimotiiviks olek ei sõltu sellest, millest kirjutas selle juures olev artikkel.¹⁰⁴ Antud hinnang on oluline, sest vastavalt AutÕS § 20¹-le hinnatakse siiski konkreetselt kujutatud teost ja selle vaba kasutuse aluseid, mis eeldab ka seda, et teos ei oleks kujutise põhimotiiviks, samas määravaks ei ole kõrvalised asjaolud, nagu näiteks artikkel ja selles sisalduv informatsioon. Selline käsitlus aitab välistada olukorra, kus teatud fotol kujutatud teos omandab erinevad õigused lähtuvalt artiklis öeldust või vastavalt kontekstile, milles seda avaldatakse. Sellisel viisil on ka autoriõiguste omajate õigused paremini tagatud, mis

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Ibid.

loob ka selgema ülevaate kasutajate õigustest ja kohustustest, mis aitab vältida hulgaliselt potentsiaalseid vaidlusi lähtuvalt erinevatest kontekstidest, milles seda fotot avaldatakse.

Antud kohtuvaidlus oli ka aluseks Eesti Autorite Ühingu (EAÜ) ja Eesti Ajalehtede Liidu (EALL) vahelisele hea tava kokkuleppele kunstiteoste reprodutseerimise kohta ajalehtedes¹⁰⁵, mis puudutas põhiliselt päevasündmuse temaatikat ehk mida on võimalik antud sündmuse all kajastada, lisaks ka mõiste „põhimotiiv“ olemust. Antud kokkulepe sõlmiti 18. novembril 2004. aastal, samas Riigikohtu lahendi otsus tehti 2. märtsil 2005. aastal, mistõttu erines ka kokkuleppes öeldud ja Riigikohtu hinnang oma sisult veidi. Hetkel muutumatuna püsiva kokkuleppe punktis 5.5 toodi välja, et teos ei moodusta kujutise ehk foto põhimotiivi juhul, kui see asub tagaplaanil ja on väiksem kui 1/4 fotost.¹⁰⁶ Töö autori hinnangul saab nõustuda selle osaga, mis puudutab teose asukohta kujutatud fotol, täpsemalt kas see asub fotol esiplaanil või tagaplaanil. Kui teos asub fotol esiplaanil, siis paratamatult moodustab ta ka põhimotiivi, sest sarnaselt Riigikohtu hinnanguga Eesti Päevalehe vaidluses, viitas ka kohus asjaolule, et oluline on kujutatud teose domineerivus visuaalselt.¹⁰⁷ Seetõttu tagaplaanil asudes ei pruugi kujutatud teos moodustada põhimotiivi, kui fotol asuvad ka näiteks muud komponendid või teosed, samas esiplaanil asudes ei teki selles kahtlust. Vaieldavaks asjaoluks on kokkuleppes välja toodud klausel, mille kohaselt peab kujutatud teos olema väiksem kui ¼ fotost, et foto kvalifitseeruks vaba kasutuse alla. Riigikohtu hinnangu kohaselt ei ole oluline, milline on protsentuaalne näitaja ehk kui suure osa moodustab kujutatud teos fotol vaid oluline on asjaolu, kas teos moodustab ühtse terviku fotol olevate detailidega ja seeläbi ka domineeriva aspekti, mille eemaldamisel kaotaks foto kompositsiooniliselt igasuguse mõtte.¹⁰⁸ Töö autori hinnangul on selline lähenemine kindlasti korrektsem, kui EAÜ ja EALL-i vahel sõlmitud kokkuleppes sätestatu, sest vastasel juhul oleksid mahult suuremate teoste autoritel ka suuremad varalised õigused ja võimalused enda teoste eest tasu saada, kui väiksemate autoriõigustega kaitstud teoste autoritel. Sellest tulenevalt on vajalik vaadelda olukorda igas konkreetsetes situatsioonis eraldi. Isegi, kui esiplaanil asuvad näiteks teatud isikud ja tagaplaanil asub autoriõigustega kaitstud arhitektuuriteos (nt hoone), mis oma mahult moodustab fotost poole ehk 1/2, siis tuleb sellegipoolest hinnata, kas teos on põhimotiiviks või mitte ehk kas hoone eemaldamisel kaotaks foto oma kompositsioonilise mõtte. Selline tõlgendus annaks ka võrdsemad õigused näiteks skulptoritele, kelle teosed on minimalistlikud ning paratamatult ning enamikel juhtudel moodustavad fotodel

¹⁰⁵ Eesti Ajalehtede Liit. Hea tava kokkulepe: kunstiteoste reprodutseerimise kohta ajalehtedes, 2004. www.eall.ee/uritused/2004/autorioiguse_hea_tava.html (15.01.2016).

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ RKTko, 3-2-1-167-04.

¹⁰⁸ Ibid.

väiksema osa kui 1/4, sellisel juhul tulekski vaadelda, kas teos moodustab domineeriva osa ehk nimetatud Päevalehe vaidluse kontekstis, kui isikud esiplaanil oleks olnud näoga teose poole ja ka näiteks osutanud sinnapoole, siis oleks ka mahult alla 1/4 fotomõõtudest olev teos moodustanud foto põhimotiivi, sest selle puudumisel oleks foto kaotanud oma mõtte. Kokkuvõtvalt põhimotiivi temaatika kohta saab seega öelda, et oluline ei ole teose suurus vaid pigem selle efekt fotol ja domineerivus, mille puudumisel kaotaks foto kompositsiooniliselt oma mõtte. Töö autor teeb ettepaneku täiendada autoriõiguse seadust vastava mõistega, tulenevalt selle ebamäärasusest, et kasutajad, kes soovivad teost reprodutseerida, oleks võimalus millestki lähtuda, mis tagaks ka autoriõiguste omajatele suurema õiguskindluse.

2.4 Mõiste „alaliselt“ tähendus

Panoraamivabaduse kontekstis on olulisel kohal ka mõiste „alaliselt“, sest vaba kasutuse sätteid vastavalt AutÕS § 20¹-le eeldavad, et kujutatav teos asuks üldsusele külastamiseks avalikus kohas alaliselt, vastasel juhul puudub fotografeerijal õigus teost reprodutseerida ja üldsusele suunata. Seni ei ole üheselt mõistetav olnud, mida hõlmab mõiste „alaliselt“ ning millised tingimused peavad olema täidetud, et oleks võimalik tugineda üldsusele avatud kohas alaliselt asuva teose reprodutseerimise ja üldsusele suunamise sätetele, ilma autoriõiguseid rikkumata.

Kui vaadelda AutÕS § 20¹ sätet, siis antud sõnastusest saab järeldada, et kui teos, millel on kehtivad autoriõigused, asub üldsusele avatud kohas alaliselt, siis tekib teose jäädvustajal ka õigus teost üldsusele suunata, samal ajal kui üldsusele suunamisel ei moodusta teos põhimotiivi ega oma ärilisi eesmärke. Praktikas samas ei pruugi alati olla võimalik tugineda antud sätetele, sest paljudele üldsusele külastamiseks avatud kohtadele tagavad ligipääsu individuaalselt antud koha omanikud, see aga võib kaasa tuua olukorra, kus avatud kohtade omanikud võivad kehtestada lepingulised tingimused fotografeerimisele ja muul kujul jäädvustamisele või keelustada selle üldse, mis on ka levinud praktikaks näiteks mitmete muuseumide puhul.¹⁰⁹ Seetõttu on ka nimetatud kohtade omanikel suur voli autorite teostega ringi käia endale sobival viisil, mis võib ka takistada autorite tahet oma teost võimalikult paljudele isikutele näidata.¹¹⁰

Autoriõiguse seadus ei anna hetkel seletust mõistele „alaliselt“, mistõttu ei ole ka võimalik täpselt määratleda antud mõistest tulenevaid õigusi ja võimalikke piiranguid erinevates situatsioonides. Oma nimetuselt viitaks antud mõiste justkui teatud püsivusele või sellele, kui

¹⁰⁹ Kingsbury (2007), *supra* note 51, lk 85.

¹¹⁰ *Ibid*, lk 85.

lihtne on teatud teost eemaldada avalikust kohast, samuti oma olemuselt peaks tegu olema mõistega, mis viitab pikaajalisusele. Seega, kui kujutatava teose puhul on tegemist oma olemuselt ajutise lahendusega, siis vastavalt AutÕS § 20¹ kohaselt on ka vajalik teose autori luba pildistamiseks ja üldsusele suunamiseks.

Tänavaruumis olevate ehitiste kohta, mis on ehitatud eesmärgiga jääma sinna määramata ajaks, saab kindlasti nimetada alaliseks. Samas skulptuuride puhul ei pruugi olukord olla alati sama, sest oluline on kavatsus ehk mis eesmärgil teatud teos paigaldati. Kui skulptuur paigaldati teatud näituse tarbeks ning algselt oli teada, et nimetatud teos eemaldatakse peale näituse lõppemist, siis poleks tegu alalise teosega ning tekib samuti loa saamise kohustus enne jäädvustamist.¹¹¹ Olukord on teine, kui paigaldades sellist kavatsust ei olnud, seega isegi, kui skulptuur võetakse maha vaid mõni päev hiljem teatud ootamatu olukorra tõttu, siis oli tegu siiski alalise teosega sellel perioodil. Sama olukord on ka ehitistega, seega mõiste „alaliselt“ ei hõlma üksnes selle stabiilsust näiteks aluspinnaga. Saksa kohus on ühes oma lahendis samuti arutanud alalisuse küsimust, mis puudutas ühte reklaamkirja, mis oli paigaldatud maja katusele.¹¹² Antud reklaamkiri oli olnud seal juba viis aastat, kuid hageja leidis, et luba anti siiski algselt üheks aastaks, mistõttu ei tohiks see ka langeda panoraamivabaduse alla.¹¹³ Kohus siiski leidis, et kuna viis aastat on oma olemuselt siiski pikk aeg, mis on tunduvalt pikem kui tavapärased ajutised näitused ning reklaamkiri oli seal juba olnud ka algsest kokkulepitust kauem, siis tuleb seda siiski käsitleda kui alaliselt paigaldatud teost ning seetõttu vastavalt Saksamaa autoriõiguse sätetele on ka õigus seda ilma autori nõusolekuta jäädvustada.¹¹⁴

Paljud erandid kaasnevad samas mitmete loomult ajutiste teostega, nagu näiteks jää- ja liivaskulptuurid, samas ka tänavakunsti puhul (nt *grafitid*). Kui vaadelda, kas jää- ja liivaskulptuuride puhul on tegemist autoriõigustega kaitstavate teostega, siis AutÕS § 4 lg 2 sätestab, et teoseks käesoleva seaduse tähenduses loetakse mis tahes originaalset tulemust kirjanduse, kunsti või teaduse valdkonnas, mis on väljendatud mingisuguses objektiivses vormis ja on selle vormi kaudu tajutav ning reprodutseeritav kas vahetult või mingi tehnilise vahendi abil ning teos on originaalne, kui see on autori enda intellektuaalse loomingu tulemus. Antud skulptuuride puhul saab seega rääkida autoriõigustega kaitstavatest teostest, sest tegu on objektiivses vormis väljendusega ning on ka reprodutseeritav, kui autor on selle ka ise loonud,

¹¹¹ Verbauwheide, L. Legal Pitfalls in Taking or Using Photographs of Copyright Material, Trademarks and People. WIPO, 2006, lk 3. www.wipo.int/export/sites/www/sme/en/documents/pdf/ip_photography.pdf (12.02.2016).

¹¹² Higher Regional Court of Cologne, 12.03.2012, 6 U 193/11, Liebe deine Stadt. www.openjur.de/u/536357.html (11.01.2016).

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Ibid.

siis on tegemist intellektuaalse loomingu tulemusega. Õiguskirjanduses on ka öeldud, et mitmesuguste skulptuuride, samuti jääskulptuuride puhul ei ole oluline selle teose alalisus vaid siiski fakt, et seda on võimalik teatud ajahetk lihtsalt objektiivses vormis vaadelda ja seega tekivad ka ajutise loomuga teostele autoriõigused.¹¹⁵

Sarnaselt ehitistega ja teiste skulptuuridega, on ka ajutise loomuga teoste (nt jää- ja liivaskulptuurid) „alalise“ asetsemise põhimõte sama, mille kohaselt on oluline, et kas teos on sinna paigaldatud eesmärgiga see sinna jätta, kuni looduslikud tegurid selle hävitavad (jääskulptuuride puhul näiteks soojad ilmad) või on need lihtsalt toodud näitusele eksponeerimiseks mõneks päevaks. Üldjuhul saab ka jääskulptuure pidada alaliseks teoseks, kui need on eesmärk jätta määramata ajaks teatud kohta.¹¹⁶ Olukord on teine, kui antud skulptuurid tuuakse spetsiaalselt näituse ajaks ja viiakse pärast seda ka ära, sellisel juhul on tegemist ajutise teosega ja fotosid sellest avaldada ei tohi, vastavalt autoriõiguse seaduse § 20¹-le.

Näiteks maali puhul, mida transportitakse ühest galeriist teise, ei saa käsitleda kui alaliselt avalikus kohas asumist, mistõttu puudub ka fotografeerijal õigus maali transportimise ajal tehtud fotot, kus on kujutatud antud maali, üldsusele suunata.¹¹⁷

Eeltoodust tulenevalt on „alalisuse“ mõiste siiski peamiselt seotud isiku kavatsustega ehk mis eesmärgil teos avalikkuse ette tuuakse. Seetõttu ei ole ka oluline konkreetne aeg, sest näiteks jääskulptuuri puhul võib teost „jätkuda“ vaid mõneks päevaks või veelgi vähemaks ning tegu võib olla siiski alalise teosega, samas kui eksponeeritakse muud skulptuuri, mis on mõeldud näitamiseks mitmeks kuuks, siis sellegipoolest ei ole tegu alalise teosega, sest eesmärk on see siiski eemaldada. „Alalisuse“ küsimus võib ka ajas muutuda, kui algselt oli plaan teos paigaldada paariks aastaks, aga hiljem otsustatakse siiski, et jäetakse määramata ajaks, siis muutub ka teose õiguslik positsioon.

Töö autori hinnangul on oluline ka täiendada autoriõiguse seadust mõistega „alaliselt“, sest hetkel puuduva regulatsiooni tõttu ei ole võimalik teose kasutajatel kui ka autoriõiguse omajatel saada konkreetset ülevaadet enda õigustest ja kohustustest. Hetkeline käsitlus on sellegipoolest vägagi problemaatiline, sest näiteks turisti jaoks, kes ei ole kohalik elanik, võib olla praktiliselt võimatu teada, kas teos on sinna paigaldatud ajutiselt või alaliselt, välja arvatud juhul, kui tegu ongi konkreetselt ja arusaadavalt näitusega, millest võib oletada, et tegu ei ole alaliste teostega.

¹¹⁵ McJohn, S. M. Copyright: Examples and Explanations. Third Edition. New York: Aspen Publishers, 2012, lk 67.

¹¹⁶ Norman, H. Intellectual Property Law Directions. Second Edition. Oxford: Oxford University Press, 2014, lk 223.

¹¹⁷ Harris, L. E. Canadian Copyright Law. Forth Edition. New Jersey: John Wiley & Sons, 2014, chapter 11.

Seetõttu teeb ka töö autor ettepaneku lisada antud mõiste määratlusse sõnastus, millega nähakse ette teose vaba kasutus, kui üldsusele külastamiseks avatud kohas oleva objekti puhul ei ole tegemist ilmselgelt ajutise väljapanekuga. Selline käsitlus laiendaks veidi vaba kasutuse aluseid, samas aitab vältida suuremal määral autoriõiguste rikkumisi. Sarnane sõnastus on sisse viidud uude autoriõiguse seaduse eelnõu § 40-sse, mis käsitleb vaba kasutuse aluseid näiteks koopiategemisel, kui see ei pärine ilmselgelt ebaseaduslikust allikast.¹¹⁸ Õiguskirjanduses on samuti sellele tähelepanu pööratud, et üldsus ei pea teadma, kas mingi konkreetne teos on seal alaliselt või mitte, mis seaks autoriõiguste omajatele ülemäärased ainuõigused.¹¹⁹

2.5 Isiklik vs äriline eesmärk

Panoraamivabaduse kontekstis on ilmselt üheks tähtsaimaks asjaoluks isikliku ja ärilise eesmärgi vahetegu, mis on oluliseks kriteeriumiks teose vaba kasutuse eranditele tuginevale teose kasutajale kui ka isiklike ja varaliste õiguste teostamisel autoriõiguste omajale. Hetkel kehtiv autoriõiguse seadus kahjuks ei anna kummalegi mõistele määratlust, millele oleks võimalik tugineda, et piiritleda konkreetsete mõistete õiguslik ulatus.

AutÕS § 13 lg 1 sätestab, et autorile kuulub ainuõigus igal moel ise oma teost kasutada, lubada ja keelata oma teose samaviisilist kasutamist teiste isikute poolt ja saada tulu oma teose sellisest kasutamisest. Vastavalt AutÕS § 13 lg 1 p 1 kohaselt kuulub autorile õigus lubada ja keelata reprodutseerida oma teost. Antud õiguste kogumikule seab siiski piirangu AutÕS § 18 lg 1, mille kohaselt autori nõusolekuta ja autoritasu maksmiseta on lubatud õiguspäraselt avaldatud teost füüsilisel isikul reprodutseerida ja tõlkida isikliku kasutamise eesmärkidel tingimusel, et selline tegevus ei taotle ärilisi eesmärke.

Senini ei ole päris täpselt selge, mida hõlmab endast isiklik kasutus, sest tehnoloogilised arengud on võimaldanud teoseid üldsusele suunata ühe lihtsamini ja samas ka osaliselt märkamatu, seetõttu on ka üha raskem leida tasakaalu teoste kasutajate ja autoriõiguste omajate vahel, et välja selgitada, millal isiklikust kasutusest saadav tulu on ka õiguste omajatele mõistlikult eeldatav.¹²⁰ Paljude õigusekspertide hinnangul tulekski isikliku kasutuse määratlust laiendada, sest isikliku kasutuse institutsiooni puhul on tegemist väga olulise komponendiga autoriõiguste

¹¹⁸ Seletuskiri autoriõiguste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu juurde, 21.07.2014, *supra* note 66, § 40-le.

¹¹⁹ Inesi, A. Images of Public Places: Extending the Copyright Exemption for Pictorial Representations of Architectural Works to Other Copyrighted Works. *Journal of Intellectual Property Law*, 2005, Vol. 13, lk 84.

¹²⁰ Patterson, L. R. Understanding fair use. *Law and Contemporary Problems*, 1992, Vol. 55, Issue 2, lk 266.

süsteemis, mis annab olulise täienduse ja kasu tarbijatele kui ka edendab teoste säilimist ja ka majanduslikku efektiivsust autoriõiguste omajatele läbi teoste vaba kasutuse.¹²¹ Üha uuemad ja tehnoloogilisemad teenused on ühelt poolt aidanud kaasa avastamiseks autoriõiguse rikkumisi teoste ärilistel kasutamistel, samas on loonud see ka platvormi, kus läbi internetiühenduse saavad paljud teosed üldsusele kättesaadavaks ilma üleslaadija teadmata.¹²² Paljudel juhtudel, miks isikliku kasutuse piire ka ületatakse, on ka põhjus, et tarbijal tekib mõistlik ootus, et kui ta on midagi ostnud või loonud, siis see on ka tema oma.¹²³ Näiteks turist, kes teeb Tallinna vanalinnas teatud autoriõigustega kaitstud arhitektuuriteosest pilti, siis üldlevinud arusaama kohaselt on foto pildistaja oma ning selle edasine kasutus on foto tegija tahtest, mis ühelt poolt on õige, sest foto ongi tegija intellektuaalne omand, tulenevalt AutÕS § 4 lõikest 2, mida kaitsevad samamoodi autoriõigused, samas edasine kasutus ja selle õiguspärasus on siiski kasutamise eesmärkidest (äriline eesmärk jne).

Ärilise kasutuse kohta on märgitud, et kui teatud foto avaldatakse ajalehes või ajakirjas, mille eesmärgiks on hariduslik või informatiivne teabe edastamine, siis ärilise kasutuse funktsioon ei kohaldu, samas olukord on teine, kui samas ajalehes on ka avaldatud reklaamid, mis muudab ka kogu ajalehe äriliseks.¹²⁴ Lisaks sellele on palju arutletud, kas inimeste blogid, kus kirjeldatakse enda reisikogemusi või avaldatakse ka informatsioonilisi kirjutisi, kuid lisatakse juurde ka mõned reklaamid või nende veebilehtede (reklaamide) aadressid, et kas nende ettevõtmiste puhul saab rääkida ärilistest eesmärkidest või mitte, ühest vastust pole sellele senini antud.¹²⁵ Töö autori hinnangul on hetkel Eestis kehtiva autoriõiguse seaduse kontekstis antud tegevus käsitletav kui ärilise tegevusena, sest sarnaselt teiste veebiväljaannetega (nt Postimees, Õhtuleht jne), kus on avaldatud ka reklaamid, saadakse tulu selle pealt, kui palju vaatamisi on antud lehel olnud. Kuigi blogide puhul üldjuhul lugejaskond ei ole nii suur, kui näiteks vaba ligipääsuga päevalehtede puhul, siis ärilist eesmärki ei piira hetkel see, kui suur konkreetne rahaline kasu sellest tegevusest tuleb, pigem see, et selline reklaamide nägemise funktsioon on üldsusele võimaldatud, mille efektiivsus on blogija enda populaarsusest oma kirjutised lugejateni viia. Seetõttu on võimalik kõiki üldsusele suunamisi, kus äriline eesmärk ei pruugi avalduda otseselt (näiteks blogide puhul, kus on avaldatud teatud foto linnavaatest, mis ei pruugi tegelikkuses tõsta lugejate arvu), käsitleda siiski kaudse ärilise eesmärgina paljudel juhtudel, mis viib ka

¹²¹ Schultz, J. M., Perzanowski, A. Copyright Exhaustion and the Personal Use Dilemma. *Minnesota Law Review*, 2012, Vol. 96 (2067), lk 2069.

¹²² *Ibid*, lk 2071.

¹²³ *Ibid*, lk 2079.

¹²⁴ Pletcher, C. Are Publicity Rights Gone in a Flash? Flickr, Creative Commons, and the Commercial Use of Personal Photographs. *Florida State Business Review*, 2009, Vol. 8, lk 136.

¹²⁵ *Ibid*, lk 138.

olukorrani, kus autoriõiguste omajate luba on siiski vajalik. Vabale kasutusele tuginedes on näiteks võimalik ka linnavaatest pilte kasutada ärikselt, kui teosed ei moodusta foto põhimotiivi.

Paralleele võib tuua olukorraga näiteks toidukauplustes, kus klientidele lastakse muusikat läbi kõlarite, et luua meeldivamat õhkkonda äripinnale, et seeläbi elavdada müüki (ärikseline eesmärk), kuid nagu ka Riigikohus viitas ühes oma lahendis¹²⁶, et oluline ei ole, kas müügi pinnal inimesi üldse viibis sellel hetkel, kui autoriõigustega kaitstud muusikateoseid mängiti vaid oluline on lihtsalt see, kas selline võimalus oli olemas ehk kas poe ukseid olid üldsusele avatud sellel hetkel. Seega on olukord sama ka blogide puhul, kus oluline ei ole, kui palju lugejaid päeva jooksul blogi lugesid vaid fakt, et kõigil soovijail oli see võimalus olemas. Sarnaselt muusikaga, võivad ka fotod erinevatest teostest tõsta kaudselt inimeste huvi ja seega ka ärikselist eesmärki. Ärikselise eesmärgina saab vaadelda olukorda, kus isik on teinud teatud tegevusi, et teenida sellest finantsilist kasu, seega lihtsalt muusikafaili teatud veebisaidile üleslaadimine ei ole ärikseline eesmärk, samas lisades reklaami või loosungi enda veebisaidile koos üleslaetava teosega, juba on ärikseline tegevus.¹²⁷

Riigikohus on ka Eesti Päevalehe kaasuses sõnastanud, kus ajaleht oli kasutanud kunstinäituselt jäädvustatud autoriõigustega kaitstud teoste fotosid enda artiklis, et tegu on selgelt ärikselise eesmärgiga, sest ajalehe põhitegevuseks on kasumi teenimine ning fotode kasutamine aitab inimestes tekitada ostusoovi.¹²⁸

Isikliku kasutuse kohta on öeldud, et selle puhul on tegemist olukorraga, kus autoriõigustega kaitstud teose tarbija kasutab teost üksnes enda, oma perekonna või lähimate sõprade jaoks ehk teose kasutus ei seonu üldsusega.¹²⁹ Antud väitega saab kindlasti nõustuda, sest sellisel juhul ei toimuks ka üldsusele suunamist, vaieldavaks muutub olukord siis, kui perekond või lähimad sõbrad hakkavad teatud teoste (nt fotod autoriõigustega kaitstud skulptuuridest) eest avaldajale tasu maksma.

Saksamaa kohus on samuti ühes oma lahendis arutanud avalik-õigusliku ringhäälingu organisatsiooni tegevust ja selle võimalikke ärikselisi eesmärke.¹³⁰ Antud vaidluses oli avalik-õiguslik ringhäälingu organisatsioon kasutanud oma veebilehel andmebaasist *Flickr* võetud fotot,

¹²⁶ RKKKo 3-1-1-137-04.

¹²⁷ Tussey, D. S. From fan Sites to Filesharing: Personal Use in Cyberspace. Oklahoma City University School of Law. Georgia Law Review, 2001, Vol. 35, lk 1184.

¹²⁸ RKTko, 3-2-1-167-04.

¹²⁹ Litman, J. Lawful Personal Use. Texas Law Review, 2007, Vol. 85, lk 1894.

¹³⁰ Cologne District Court, 05.03.2014, 28 O 232/13, Deutschlandradio. www.lhr-law.de/wp-content/uploads/2014/03/geschw%C3%A4rztes-Urteil-LG-K%C3%B6ln-2.pdf (13.01.2016).

mis oli antud kasutusse *Creative Commons'i* litsentsi alusel, mis lubas fotot kasutada mitte äriilistel eesmärkidel. Kuigi nimetatud ringhäälingu organisatsioon ei teeninud mingit tulu, sest nende ettevõtmine oli täielikult reklaamivaba ja tasuta, siis kohus tõlgendas siiski „mitteäriilist eesmärki“ väga kitsalt, sest vastava riigi õiguse kohaselt tähendab „mitte äriiline“ suuresti isiklikku kasutamist, mistõttu leiti, et vastava litsentsi alusel võib teost kasutada vaid üksnes isiklikuks kasutamiseks ning ringhäälingu organisatsiooni tegevus sinna alla ei mahu, kuigi äriiline eesmärk puudus.¹³¹ Seetõttu võib ka antud mõiste tõlgendus erineda oluliselt riigiti ja samas ka sellest tulenevad õigused, sest üldtava kohaselt on isiklikku kasutamist võrdsustatud mitte äriilise kasutamisega õiguste kohaldumise mõttes.¹³²

Panoraamivabadusega riikides on fotograafidele antud vabadus pildistada ja neid pilte kasutada, üldsusele suunata ja äriilisel eesmärgil kasutada, ilma selleks autoriõiguste omajate nõusolekut omamata. Ühes Uus-Meremaa kaasuses kasutas äriettevõtte enda tehtud fotosid autoriõigustega kaitstud skulptuuridest ja kasutas neid T-särkide müümisel.¹³³ Kohus leidis, et vastava riigi õiguskorras on sätestatud, et fotosid võib ka kasutada äriilisel eesmärgil, kui nad asuvad kohas, mis on üldsusele nähtavad avalikest kohtadest.¹³⁴ Antud lahendi puhul, nagu ka kohus selgelt väljendas, oli tegemist äriilise eesmärgiga, sest skulptuuride fotod olid t-särkide kujunduslikuks osaks.¹³⁵ Seaduse sellise sõnastuse puhul on fotograafidel ka õigus jäädvustada selgelt eravaldusi, mis on nähtavad avalikest kohtadest ja neid ka äriilisel kasutada.¹³⁶

Autoriõigustega kaitstud teoste ja nende jäädvustamine tänavapildis ning hiljem ka nende üleslaadimine interneti ei pruugi alati jääda isiklikuks kasutamiseks, mis võib avaldajalegi teadmata ringelda äriilises kasutamises. Näiteks paljude sotsiaalvõrgustike (*Facebook, Instagram* jne) puhul on tegemist äriettevõtetega, mille kasutustingimustes on olemas säte, mille kohaselt on neil õigus üleslaetud fotosid kasutada äriilisel eesmärgil. Näiteks *Facebook'i* kasutajatingimuste punkti 9.1 kohaselt nõustub liituja lubama enda üleslaetud pilte äriilisel eesmärgil kasutada, ilma avaldajale tasu maksmata.¹³⁷ Sellest tulenevalt ei või kehtiva autoriõiguse seaduse kohaselt laadida üles näiteks *Facebook'i* selliseid fotosid, mis kujutavad autoriõigustega kaitstud teoseid ning kui need moodustavad foto põhimotiivi, sinna alla

¹³¹ Ibid.

¹³² Litman, J (2007), *supra* note 129, lk 1893.

¹³³ Auckland High Court, 22.02.2007, CIV 2006-404-4881- *Radford v Hallenstein Bros limited*.

¹³⁴ Ibid.

¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ Sudharto, A. Q. Freedom of Expression and Right to Privacy in the European Union: The Right to Photographs Private Properties. Indonesian Journal of International Law, 2014, Vol. 11, lk 525.

¹³⁷ Facebook. Statement of Rights and Responsibilities, 2015, p. 9. www.facebook.com/legal/terms (11.01.2016).

kuuluvad ka paljudel juhtudel puhkusefotod, kui pildile on jäänud ka linnavaatest või skulptuuridest mõni teos. Kui teos kujutab foto põhimotiivi, siis üleslaadides näiteks *Facebook*’i, on vaja eelnevalt selgeks teha, kas kujutatud teosel on kehtivad autoriõigused ning kui on, siis saada ka õiguste valdajalt vastav luba. Kehtiva AutÕS § 38 lg 1 kohaselt kehtib autoriõigus autori kogu eluaja jooksul ja 70 aastat pärast tema surma, olenemata kuupäevast, millal teos on õiguspäraselt avalikustatud ning töökohustuste täitmise korras loodud teosele kehtib 70 aastat pärast selle teose õiguspärasest avalikustamist, mis tuleneb AutÕS § 41 lõikest 1.

Eeltoodust tulenevalt ei ole ärilise ja isikliku eesmärgi vahetegu alati võimalik selgelt eristada, kuid oluline on asjaolu, kas isiklik kasutamine omab ka kaudselt ärilist eesmärki, see ei pruugi avalduda otseses tulus vaid pigem võimaluses teenida ärilist eesmärki, näiteks lisatud reklaamid jne.

3. Panoraamivabaduse mõju Eesti autoriõiguse seadusele

3.1 Arhitektuuriteoste -ja teiste autorite varaliste õiguste piiramine

Kehtiva autoriõiguse seaduse 4. peatükk käsitleb autori varaliste õiguste teostamise piiramise sätteid, mille korral on teose kasutajatel võimalik teoseid kasutada ilma vastava autori nõusolekuta ja tasu maksmata. Nimetatud peatükis on vaba kasutuse juhud märgitud paragrahvides 18-25, millest järgmises alapeatükis käsitletakse just panoraamivabaduse kontekstis praktikas suuremal määral esinevaid olukordi ning tuues välja ka nende võimalikud erisused. Kuigi autoriõiguste omajatel on ka infoühiskonna direktiivi artikli 3 kohaselt ainuõigus oma teoseid üldsusele edastada ja muid objekte kättesaadavaks teha, siis sellegipoolest nähakse ka ette erandid antud ainuõigustele, mis tulenevad sama direktiivi artiklist 5, mis hõlmab näiteks teaduslikke -ja informatsioonilisi eesmärke ning samas on ka välja toodud võimaliku erandi võimalus arhitektuuri- või skulptuuriteoste kasutamiseks, mis on paigutatud avalikku kohta alaliselt. Antud erandite üheks peamiseks eesmärgiks võib pidada vajadust tagada huvide tasakaal autoriõiguste omajate kui ka nende teoste kasutajate vahel. Samas on jäetud antud erandid suuresti liikmesriikide otsustada, mis on ka tinginud olukorra, kus näiteks Eesti autoriõiguse seaduse § 20¹ alusel piiratakse üldsusele avatud kohas olevate teoste kujutiste vaba kasutamist ärilise eesmärgi klausliga, mis tähendab, et teoste jäädvustuste üldsusele suunamisel, kui see omab ka kaudset ärilist eesmärki, on vajalik autoriõiguste omajate nõusolekut. Üldsuse ja autoriõiguste omajate huvide tasakaalu analüüsitakse alapeatükis 3.1.2.

3.1.1 Vaba kasutuse juhud ja juhusliku sisaldumise põhimõte

Paljud teosed avalikus ruumis on muutunud vabaks kasutamiseks, mis ei eelda autori nõusolekut ning mida võib ka piiramatult kasutada ärilisteks eesmärkideks, sest vastavalt AutÕS § 38 lõikele 1, kehtivad autoriõigused kogu autori eluea jooksul ja 70 aastat pärast tema surma, kui teos on loodud töökohustuste täitmise korras, siis kehtib autoriõigus 70 aastat pärast selle teose õiguspärast avalikustamist, mis tuleneb AutÕS § 41 lõikest 1.

Teoste vaba kasutuse juhud kehtivate autoriõiguste korral seostuvad üldjuhul peamiselt siiski isikliku kasutamisega, vastavalt AutÕS § 18 lõike 1 kohaselt on isikutel õigus reprodutseerida teoseid isiklikel eesmärkidel, eeldusel, et selline tegevus ei taotle ärilisi eesmärke. Isikliku kasutuse kohta on öeldud, et selle puhul on tegemist olukorraga, kus autoriõigustega kaitstud

teose tarbija kasutab teost üksnes enda, oma perekonna või lähimate sõprade jaoks ehk teose kasutus ei seonu üldsusega.¹³⁸ Näitena võib tuua olukorra, kus isik kasutab enda tehtud fotot mõnest autoriõigustega kaitstud teosest üksnes lähimate tuttavate seas, mis võib hõlmata ka veebikeskkonda üles laadimist, millele saavad ligi vaid valitud isikud, kes ei moodusta üldsust.

Lisaks õiguspäraselt avaldatud teose tsiteerimisele, on vastavalt AutÕS § 19 kohaselt teose vaba kasutus lubatud ka teaduslikel, hariduslikel, informatsioonilistel ja õigusemõistmise eesmärkidel, millega samas kaasnevad samuti teatud erandid. Nimetatud paragrahvi lõike 2 ja 3 kohaselt on vaba kasutus lubatud õiguspäraselt avaldatud teose kasutamiseks ja reprodutseerimiseks illustreeriva materjalina õppe- ja teaduslikel eesmärkidel motiveeritud mahus ja tingimusel, samuti et selline kasutamine ei taotleks ärilisi eesmärke. Antud sätte puhul on samas oluline teha vahet õppe- ja teadustegevusel ning tavapärasel koolitustel, mis tegutsevad enda majandustegevuse raames. Õppe- ja teadustegevuse all on silmas peetud näiteks tundides ja loengutes õpetamist ja selle käigus ka näiteks autoriõigustega kaitstud teoste esitlemist, milleks võivad olla nii fotod ehitistest kui ka maalidest, mis aitab õppetegevust paremini esitleda. Kuigi näiteks erakoolid küsivad õpetamise eest õppemaksu, mis justkui kvalifitseeruks äriliseks eesmärgiks, siis uue kavandatava autoriõiguse seaduse eelnõu seletuskirjas on välja toodud veel erand, mille kohaselt on õppe- ja teadusasutustel õigus tugineda vaba kasutuse regulatsioonile isegi olukorras, kus õpetamise eest võetakse õppemaksu või saadakse muid finantseeringuid läbi teadusprojektide rahade.¹³⁹ Samas lisatakse, et äriühingute poolset kursuste läbiviimist ja teadustöö tegemist vaba kasutuse alla paigutada ei saa.¹⁴⁰ Vaba kasutus hõlmab siiski ainult motiveeritud mahus autoriõigustega kaitstud teoste kasutamist, mis eeldab seetõttu, et õpetatav materjal peab olema tihedas seoses kujutatud teostega, mida näidatakse näiteks auditooriumile.

Ärulist eesmärki on seega õppe- ja teadusasutuste puhul veidi laiendatud, kuid sellegipoolest on otsene äriine eesmärk lubamatu, näiteks kui õppeasutus müüb teatud õppematerjale õpilastele, mille eesmärgiks on tulu teenimine (mitte lihtsalt vahendamine), samas tundides või loengutes kasutamiseks ilma tulu teenimata, on see lubatud, isegi, kui õppemaksu küsitakse. Sama olukord on ka teiste õppematerjalide koostajate puhul, kus müümiseks mõeldud materjalid vaba kasutuse alla ei kuulu, samas kui näiteks ülikool ise koostab kogumiku, mis koosneb ka autoriõigustega kaitstud teostest ning kasutab neid üksnes õpetamise eesmärgil oma loengutes, siis sellisel juhul vaba kasutuse regulatsioon ka rakendub. Seega tuleb hinnata iga tegevuse eesmärke ka õppe- ja

¹³⁸ Litman, (2007), *supra* note 129, lk 1894.

¹³⁹ Seletuskiri autoriõiguste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu juurde, 21.07.2014, *supra* note 66, § 43 p 2.

¹⁴⁰ *Ibid.*

teadusasutuste tegevuses, samas äriühingute puhul on see eesmärk selgem, milleks ongi konkreetselt äriiline eesmärk, olenemata sellest, kas teatud teoseid müüdi isikutele otse või sisaldus see näiteks koolitustasus. Iga vaba kasutuse olukord peab samas vastama ka kolmeastmelise testi tingimustele (otseselt seaduses ettenähtud; teose kasutus pole vastuolus teose tavapärase kasutamisega ning ei kahjusta autori seaduslikke huve), mis on garantiiks autori huvide ja ainuõiguste kaitseks.¹⁴¹

AutÕS § 19 lg 4 kohaselt kuulub vaba kasutuse alla ka autoriõigustega kaitstud teose kasutamine päevasündmuste kajastamisel ajakirjanduses motiveeritud mahus, vormis ja ulatuses, mis vastab päevasündmuste kajastamise vajadustele, antud vabadus tuleneb ka Berni konventsiooni artiklist 10bis lõikest 2. Vaba kasutus informatsioonilistel eesmärkidel on tekitanud palju õiguslikke küsimusi, sest erinevalt õppeasutustes toimuvaga, on näiteks enamike ajalehtede ja ajakirjade kirjastused suunitletud ärilise kasu saamiseks.¹⁴² Seetõttu on ka lisatud, et motiveeritud maht ja õiglase kasutus saab esineda vaid juhul, kui kujutatud teos artiklis moodustab olulise osa selle sisust, mitte lihtsalt illustratsiooni eesmärgi, samas on ka öeldud, et mida väiksem hulk autoriõigustega kaitstud teosest kajastatakse artiklis mahuliselt, seda väiksem on ka oht, et rikutakse autoriõiguseid.¹⁴³

Eesti Päevalehe kohtuasjas¹⁴⁴ oli samuti vaidluse all päevasündmuse temaatika ehk millal on uudis päevakajaline ning on ka seeläbi võimalik vaba kasutuse juhtudele tugineda. Antud lahendis olid uurimise all mitu erinevat juhtumit, kus Eesti Päevaleht oli kasutanud illustratiivseid fotosid artiklite juures. Esmalt leidis kohus, et päevasündmuse puhul peab olema tegemist päevakajalise ja aktuaalse sündmusega, mis on samas igakordse tõlgendamise küsimus, lisaks sellele, esimese episoodi puhul, kus oli kajastatud ühe kunstniku elulugu, leidis kohus, et päevasündmusega tegemist ei olnud, sest tegu ei olnud hiljuti aset leidnud sündmusega.¹⁴⁵ Kohtu hinnangul päevasündmus ei pea tähendama seda, et tegevus oleks pidanud toimuma 24 tunni vältel või alates eelmisest ajalehenumbri ilmumisest ning seetõttu võib tegu olla ka ajaloolise sündmusega, kui selle kohta on ilmnunud mõni uus asjaolu, samas toodi välja, et päevasündmuse käigus tohib kasutada reproduksioone, mida artikli autor tajus vahetult antud päevasündmuse

¹⁴¹ Pisuke, H. Autor ja Ülikool. Autori õiguse alused. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 2004, lk 68.

¹⁴² Carroll, M. Fixing fair use. North Carolina Law Review, 2007, Vol. 85, Issue 4, lk 1118.

¹⁴³ Stewart, D. R. Can I Use This Photo I Found on Facebook - Applying Copyright Law and Fair Use Analysis to Photographs on Social Networking Sites Republished for News Reporting Purposes. Journal on Telecommunications and High Technology Law, 2012, Vol. 10, Issue 1, lk 104.

¹⁴⁴ RKTko 3-2-1-167-04.

¹⁴⁵ Ibid.

käigus.¹⁴⁶ Kohus rõhutas, et päevasündmuste kajastamisel on oluline, et jälgitaks motiveeritud mahtu, et vaba kasutuse regulatsioon kohalduks ning tõi seetõttu ka välja, et kui artikli tekstiline osa moodustab kõigest 1/3 artikli kogumahust ning fotod teostest moodustavad suurema ja pilkupüüdvama osa artiklist, siis ei ole tegu enam ka vaba kasutusega, sest peamiseks vaba kasutuse eesmärgiks on inimeste informeerimine ning teoste reprodutseerimine peab olema kooskõlas artikli üldise mahuga.¹⁴⁷

Õiguskirjanduses on samuti juhitud tähelepanu sellele, et ajakirjandus ja seeläbi uudiste loomine on valdkond, kus autoriõiguslik kaitse peaks olema minimaalne, sest igal inimesel on õigus saada informatsiooni, mis vastasel korral võib pidurdada artiklite loojaid ning tervikuna kannataks ka ühiskond.¹⁴⁸ Varasemalt on päevakajalisuse teemat piiritletud teatud valdkondadega, mille kohaselt vaba kasutuse regulatsioon hõlmab üksnes majanduslikel, poliitilistel ja religioossetel teemadel avaldatud artikleid.¹⁴⁹ Antud viide sellele tuleneb ka Berni konventsiooni artiklist 10bis lõikest 1, mille kohaselt määrab liitu kuuluvate riikide seadusandlus kindlaks vastavate valdkondade vaba kasutuse võimalikkuse. Seetõttu on ka õiguskirjanduses viidatud, et päevasündmuste vaba kasutuse regulatsioon ei hõlma seega näiteks sporti, tehnikat, kultuuri, ilmateemalisi artikleid jne.¹⁵⁰ Kehtiva autoriõiguse seaduse regulatsiooni kohaselt siiski antud viited on eemaldatud ning ka uue kavandatava autoriõiguse seaduse eelnõu seletuskirjas vastavad viited puuduvad, samas lisatakse veel, et päevasündmuste kajastamine ja seeläbi vaba kasutuse regulatsioon on aluseks sõnavabadusele ja informatsiooni levitamisele, mis on demokraatliku ühiskonna lahutamatuks osaks.¹⁵¹ Ilmselt on ka see põhjuseks, miks vaba kasutuse regulatsiooni on veidi laiendatud, sest informatsiooni levik peaks ka töö autori hinnangul katma kõiki valdkondi.

Ka „Hea tava kokkulepe“¹⁵², mis on sõlmitud EAÜ ja EALL vahel 2004. aastal, on viidatud sellele, et näituste avamine on samuti päevakajaline, kui seda kajastatakse mõistliku aja jooksul pärast näituste toimumist (nt kord nädalas ilmuva nädalalehe puhul 2 nädala jooksul näituse avamisest), mis oma olemuselt on pigem kultuurivaldkonda kuuluv informatsioon. Antud kokkulepe punktis 5.2 täpsustatakse ka, et päevasündmuste juures (vaba kasutus) võib avaldada

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ Ibid.

¹⁴⁸ Loving, C. Fair Use Protection for News Reporting: Where Does the First Amendment Stand. New York University Review of Law & Social Change, 1985, Vol. 13, Issue 3, lk 658-659.

¹⁴⁹ AutÕS RT I 2004, 77, 527.

¹⁵⁰ Pisuke, H. Autoriõiguse alused. Tallinn: KPMS & Partnerid, 2006, lk 91.

¹⁵¹ Seletuskiri autoriõiguste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu juurde, 21.07.2014, *supra* note 66, lk 78.

¹⁵² Eesti Ajalehtede Liit (2004), *supra* note 105.

ühe foto ühe artikli kohta ning mis oma mahult ei või ületada artikli mahtu ning olla suurem kui 1/4 kogu ajalehe leheküljest.¹⁵³ Vastavalt AutÕS § 19-le, on vaba kasutuse korral ka oluline ära näidata autori nimi, kui see on teosel näidatud, samuti teose nimetus ja avaldamisallikas.

Eeltoodust tulenevalt võib päevasündmuseks pidada olukordi, mis on hetkel aktuaalsed ja huvipakkuvad, milleks võib olla ka ajalooline sündmus, kuid sellisel juhul peab olema ilmnunud uusi asjaolusid, mis on muutnud teema uuesti aktuaalseks. Samuti on oluline lähtuda sündmuste kajastamisel motiveeritud mahust, et reproduktsioon ei moodustaks domineerivat osa kogu artiklist ning samas eeldab ka foto kasutamine seda, et artikli autor oleks seda jäädvustanud vahetult päevasündmuse käigus. Seetõttu ei saa ka näiteks päevasündmusena käsitleda mõne kunstniku elulookirjeldust, kui seda ei tingi just avalikkuse suur tähelepanu, mis oleks muutnud antud teema ka päevakajaliseks sellel ajahetkel.

Lisaks eelnimetatud vaba kasutuse juhtudele, on autoriõiguse seadusega võimalik ka muuseumidel, raamatukogudel ja avalikel arhiividel mõningaid toiminguid teha autoriõigustega kaitstud teostega ilma autori nõusolekuta, mis tuleneb AutÕS § 20-st. Samal ajal on vaba kasutus lubatud ka karikatuuris, paroodias ja pastišis motiveeritud mahus ning samuti puuetega inimeste jaoks, kui teose kasutus on otseselt seotud nende puudega.¹⁵⁴

Kuigi autorite varaliste õiguste kaitseks on teoste vaba kasutus üldjuhul ärilistel eesmärkidel keelatud teose kasutajate poolt (v.a teatud tingimustel tsiteerimine, õppemaks õppe- ja teadusasutustes jne), siis erand on siiski loodud ka kinnisvarakuulutuste tarbeks. AutÕS § 20² kohaselt on lubatud autori nõusolekuta, kuid samas autori nime äranäitamise ja motiveeritud mahus, kasutada arhitektuuriteose kujutist kinnisvarakuulutuses. Samas üldsusele avatud kohtades asuvate arhitektuuriteoste ja nende kasutamine teistel eesmärkidel (nt veebilehe kujunduseks) ilma autori nõusolekuta on kehtivas autoriõiguse seaduses siiski keelatud, kui antud veebilehel on isegi kaudne äriline eesmärk.

Uue kavandata autoriõiguse seaduse eelnõus on vaba kasutuse alusena toodud välja ka juhusliku sisaldumise põhimõte, mille kohaselt on võimalik autoriõigustega kaitstud teoseid kasutada ilma autori nõusolekuta, kui need sisalduvad näiteks audiovisuaalsel teosel juhuslikult, näiteks skulptuurid, maalid, muusikateosed jne, kus loodud teose (film, foto vms) seisukohalt ei ole oluline, kas mõni autoriõigustega kaitstud teos seal asetseb või mitte.¹⁵⁵ Antud muudatus on

¹⁵³ Ibid.

¹⁵⁴ AutÕS § 19 lg 6 ja 7.

¹⁵⁵ Seletuskiri autoriõiguste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu juurde, 21.07.2014, *supra* note 66, § 44.

tingitud asjaolust, et hetkel on olemas suur risk autoriõiguste rikkumiseks, sest praktikas on üsna tavaline, et avalikus kohas jäädvustades ka mõni autoriõigustega kaitstud teos peale jääb. Töö autori hinnangul lahendab see ainult osaliselt hetkel praktikas oleva probleemi, sest ka kehtivas regulatsioonis on sätestatud põhimotiivi temaatika, mille kohaselt on võimalik ka fotosid kasutada ärilisel eesmärgil, kui kujutatud teos ei ole foto põhimotiiviks, seetõttu ka hetkel on juhuslik sisaldumine mõnevõrra juba reguleeritud, näiteks isik pildistab tänaval mõnda autot, aga tahaplaanile jääb ka mõni ehitis, millel on kehtivad autoriõigused, sellisel juhul on foto põhimotiiviks siiski auto ja kasutus langeks vaba kasutuse põhimõtte alla, olukord oleks sama ka juhusliku sisaldumise põhimõtte kohaselt. Samas kui jäädvustatakse konkreetset teost ja eesmärk on kasutada seda ärilisel eesmärgil, siis kumbki versioon seda ilma autori nõusolekuta ei luba ehk kui foto kaotab midagi kompositsiooniliselt peale autoriõigustega kaitstud teose eemaldamisega fotolt, siis vaba kasutuse regulatsioon ei kohaldu samuti nimetatud põhimõtete järgi. Audiovisuaalsete teoste puhul on juhusliku sisaldumise põhimõtte eesmärk selgemini järeldatav, sest enamik kaadreid (mis sisaldavad erinevaid teoseid), mis on filmitud näiteks tänavavõtetel, on autoriõiguslikus mõttes juhuslikud, samas erandid siiski jäävad, kui filmimine on seotud konkreetse kohaga, mis sisaldab ka autoriõiguslikke teoseid (nt filmitakse pidevalt konkreetset ehitist ja selles toimuvaid sündmusi).

3.1.2 Autorite varaliste õiguste ja üldsuse huvide tasakaal kasutamaks teoseid ärilistel eesmärkidel

Riikides, kus panoraamivabadus kehtib, on välja toodud, et antud säte annab suured õigused teoste kasutajatele, kui teos asub üksnes üldsusele avatud kohas alaliselt, seetõttu võib fotosid või joonistusi, mis on tehtud näiteks muuseumides või näitusesaalides, kasutada ka ärilisel eesmärgil ning teha piiramatu arv koopiaid ning neid turustada ilma autoriõiguseid rikkumata ning samal ajal ka ilma autori nõusolekuta.¹⁵⁶ On toodud välja seisukohti, et selline tegevus on kunstnike, skulptorite ja teiste loojate suhtes mõistetavalt tekitanud nimetatud isikutes rahulolematust ning ebamõistlikud piirangud autorite ainuõigustele on tekitanud olukorra, kus autorite teoseid kasutatakse ebaõiglaselt ilma nende õiguseid kaalumata.¹⁵⁷ Selline õiguste piiramine on viinud ka olukorrani, kus autoritel pole mitte üksnes enam võimalust saada oma loometulemuse eest tasu vaid neil puudub ka võimalus keelata enda teost reprodutseerida ja

¹⁵⁶ Kingsbury (2007), *supra* note 51, lk 85.

¹⁵⁷ *Ibid.*

üldsusele suunata, kui nende teoseid kasutatakse näiteks teose autori hinnangul ebaväärikalt või viisil, mis võib hoopis kahjustada teose mainet ja võimalikku reputatsiooni.¹⁵⁸

Igapäevaselt ümbritsevad inimesi tänavapildis lugematul hulgal autoriõigustega kaitstud teoseid (ehitised, skulptuurid, tänavakunsti teosed), mida paljudel juhtudel ka jäädvustatakse ning hiljem kasutatakse mitmetel erinevatel põhjustel, näiteks mõnes reklaamis, veebilehel või muul otsesel või kaudsel ärilisel eesmärgil. Samas kehtiv autoriõiguse regulatsioon paneb piirangud peale sellises olukorras, kui soovitakse seda teha ilma autoriõiguste omajate loata ning kui vastav tegevus väljub vaba kasutuse juhtude alt, näiteks tegu ei ole enam isikliku kasutusega (AutÕS § 18 lg 1) või autoriõigustega kaitstud teos moodustab fotol põhimotiivi.

Uued tehnoloogiad on loonud revolutsioonilised lahendused piltide jäädvustamiseks, digitaalseteks fototöötlusteks ning kõrgkvaliteetsete fotode printimiseks, seda samas suhteliselt odavate vahendite juures, mis on loonud võimaluse ka tavainimesele, kes igapäevaselt fotograferimisega ei tegele, mis on saanud seetõttu ka oluliseks osaks inimeste infovahetuses ja suhtluses.¹⁵⁹ Seetõttu on õiguskirjanduses ka leitud, et autoriõigused vajaksid muutust, sest kvaliteetsete fotode tegemine ei kuulu enam üksnes profifotograafide tegevuse hulka, mil ärilist tegevust oli võimalik selgelt piiritleda ja ärilise eesmärgi erand vabas kasutuses oli õigustatud.¹⁶⁰ See on viinud ka olukorrani, kus fotode jäädvustajal avalikus kohas on praktiliselt võimatu vältida seda, et ühtegi autoriõigustega kaitstud teost pildile ei jääks, mille alla võivad kuuluda nii ehitised, skulptuurid, reklaamtahvlid, tänavakunst jne, mis muudab ka teatud piirkondade pildistamise ületamatuks takistuseks, ilma vastava loata.¹⁶¹ Kindlasti saab antud väitega nõustuda, sest jäädvustamisvahendid on muutunud niivõrd tavapäraseks, mis võimaldavad kõikidel isikutel ka teoseid kvaliteetselt kujutada ja selgelt eristada üksteisest, mistõttu on ka üha raskem tugineda vaba kasutuse juhtudele, mis hõlmab näiteks foto põhimotiivi temaatikat, sest varasemalt olid tavaringsluses siiski vahendid, millega tihtipeale äriliseks kasutamiseks mõeldud fotosid üldjuhul teha ei olnud võimalik kehva kvaliteedi tõttu, kuid praeguses infotehnoloogilises keskkonnas on võimalik fotosid laiale avalikkusele suunata võrdlemisi lihtsalt. See on muutnud aga ärilise ja isikliku kasutuse piirid ebaselgeks ning sellest tulenevalt ka õiguste ulatuse.

Üha suurenev hulk tehnoloogilisi seadmeid ja jäädvustusvahendeid on viinud ka olukorrani, kus autoriõiguste omajate ja teoste kasutajate vaheline konflikt järjest süveneb ja toob kaasa aina

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ Newell (2011), *supra* note 1, lk 408.

¹⁶⁰ Inesi (2005), *supra* note 119, lk 63.

¹⁶¹ Ibid.

enam autoriõiguste rikkumisi.¹⁶² Kuigi teose vaba kasutuse puhul tuleks üldjuhul lähtuda autoriõiguse üldprintsiipidest, milleks on õiglase kasutuse (*fair use*) ja *De Minimis* põhimõte, siis paljudel juhtudel ei ole seda siiski võimalik üheselt rakendada, sest nimetatud printsiibid on siiski suurel määral igakordse tõlgendamise küsimus, mis muudavad antud õigusmõisted ebamäärasteks ning isikutel ei ole võimalik neile tugineda igas olukorras. Üldtava kohaselt tõlgendatakse *De Minimis* põhimõtet siiski selliselt, et isegi kui autoriõigustega kaitstud teos moodustab fotol väikese hulga ja on esindatud vähetähtsal määral, siis kui ta sellegipoolest on fotol nähtav selgelt kogu oma suurus, siis vabale kasutusele tugineda ei saa.¹⁶³ Eesti autoriõiguse seaduses võib paralleelsele tõmmata mõistega „põhimotiiv“, mis on samuti oma sisult üpris ebamäärane ja igas olukorras eraldi tõlgendatav.

Sarnane ebamäärasuse olukord kaasneb ka „õiglase kasutuse“ põhimõttega, sest praktikas on tõlgendatud, et antud kasutuse alla ei lähe olukorrad, kus kasutatud on tervet teost.¹⁶⁴ Samas fotode puhul üldjuhul siiski jäävad kaadrisse paratamatult ka teosed, mis on kujutatud täies suurus, väiksemate skulptuuride ja arhitektuuriteoste korral on see probleem veel tavalisem, seega fotograafiateoste puhul antud õigusmõisted ei pruugi kajastada tegelikku olukorda ja kaasnevat tehnoloogilist arengut. Seetõttu on ka väidetud, et kuigi fotode puhul kajastatakse üldjuhul terviklikke teoseid, siis peaks sellegipoolest õiglase kasutuse printsiip rakenduma enamikes olukordades, tulenevalt fotode iseloomulikest omadustest.¹⁶⁵ Sellest tulenevalt on ka ajalehtede ja ajakirjade puhul öeldud, et ilma, et kujutataks terviklikke autoriõigustega kaitstud teoseid teatud olukordades, muutuks ka foto üleüldse kasutuks ja uudisväärts samuti kahaneks.¹⁶⁶ Õiglase kasutuse all on seni peetudki silmas seda, et kasutus jääks isikliku kasutuse sfääri,¹⁶⁷ samas üldsusele suunamine on muutunud järjest lihtsamaks ja tihti ka avaldajale märkamatuks, seega õiglase kasutuse põhimõte on kaotamas panoraamivabaduse kontekstis enda sisulist mõtet, millele on üha raskem tugineda ning mis loob õiguste kasutajatele ja omajatele ebaselged õigused, sest senini ei ole õigusmaastikul selget pilti, millal õiglase kasutuse ja selle faktorid peavad esinema erinevates situatsioonides, et vaba kasutuse juhud oleksid võimalikud. Probleem on kindlasti seda suurem, nii tavakodanikule kui ka turistile, kes lähtuvad

¹⁶² Hunter, D., Lastowka, F. G. *Amateur-to-Amateur*. William and Mary Law Review, 2004, Vol. 46 (951), lk 1015.

¹⁶³ Inesi (2005), *supra* note 119, lk 72.

¹⁶⁴ United States Court of Appeals, Second Circuit 02.07.1998, 97-7764, *Infinity Broadcast Corp., v. Wayne Kirkwood*. www.caselaw.findlaw.com/us-2nd-circuit/1397193.html (22.02.2016).

¹⁶⁵ Inesi (2005), *supra* note 119, lk 77.

¹⁶⁶ United States Supreme Court 17.01.1984, 464 U.S. 417, *Sony Corp v. Universal City Studios*. www.supreme.justia.com/cases/federal/us/464/417/case.html#428 (17.01.2016).

¹⁶⁷ Samuelson, P. *Toward a „New Deal“ for Copyright in the Information Age*. Michigan Law Review, 2002, Vol. 100 (1488), lk 1493.

tavalooigast, et avalikus ruumis on pildistamine vaba, mistõttu on keeruline eeldada, et nad suudaksid igas olukorras analüüsida õiglase kasutuse võimalikkust, kui hetkel isegi seaduse tasandil ei ole see selgelt reguleeritud.

Panoraamivabaduse üheks peamiseks põhimõtteks on üldsusele avatud koha mõiste, mis riigiti võib erineda oluliselt ehk kas isik peab pildistamise hetkel ise viibima avalikus kohas või kas pildistatav objekt peab asetsema avalikus kohas või üldsusele nähtavas kohas (võib ka olla eraterritooriumil) jne. Seetõttu on ka leitud, et üldsusele avatud koht ja selles olevad objektid ja tegevused on üldsuse huvi all ning seetõttu peaksid ka seal pildistatud fotodel (isegi ärilistel eesmärkidel) olema uudisväärtus, et inimestel oleks võimalik neid kommenteerida, isegi kui fotod sisaldavad autoriõigustega kaitstud teoseid, sest vaba ja õiglase kasutus hetkel hõlmab ka uudistes sisalduvaid materjale erinevatest teostest.¹⁶⁸ Kehtivas Eesti autoriõiguse seaduses antakse samuti päevasündmuste kajastamisel õiguse autoriõigustega kaitstud teoseid kasutada motiveeritud mahus, mis tuleneb AutÕS § 19 lõikest 4, samas on ka päevasündmuse tõlgendamine osutunud praktikas keeruliseks.¹⁶⁹

Tehnoloogia arenguga kaasa tulnud massiline pildistamine tänavaruumis ning nende fotode kasutamine ka ärilisest on suuresti muutnud õigused ja nendest tulenevad kohustused siduvaks üha enam „algajatele“ fotograafidele, kelleks võivad olla nii tavakodanikud kui ka turistid. See on omakorda kaasa toonud olukorra, kus kõigil neil isikutel, kes kasutavad teoseid ka kaudsel ärilisel eesmärgil, on kohustus saada luba autoriõiguste omajatelt, mis toob aga praktikas kaasa suured tehingukulud isikutele, kelle äriline eesmärk võib avalduda üksnes selles, et isik paneb oma veebilehele ühe foto, kus on kujutatud autoriõigustega kaitstud arhitektuuriteos, mis on lihtsalt veebilehe kujunduslikuks elemendiks ning mille võimalik äriline tulu võib olla üksnes minimaalne, mis ei pruugi ka katta veebilehe haldamiskulusid. Sellest tulenevalt on ka juhtud tähelepanu, et suured tehingukulud üksikisikule, kelle kasu on üldjuhul väike, viivad olukorrani, kus tehinguid ei toimugi ning seeläbi takistab ka ühiskonna huve autoriõiguste kasutamisel.¹⁷⁰ Kui saadav kasu tarbijale või jäädvustajale on väiksem, kui võimalik tehingukulu, siis sellisel kujul ei toimi ka turg nende jaoks ning autoriõiguste omaja ei võida sellisest situatsioonist midagi ning samal kaotab ka ühiskond suuresti.¹⁷¹

¹⁶⁸ Inesi (2005), *supra* note 119, lk 79.

¹⁶⁹ RKTko 3-2-1-167-04.

¹⁷⁰ Gordon, W. J. Fair Use as Market Failure: a Structural and Economic Analysis of the Betamax Case and its Predecessors. Columbia Law Review, 1982, Vol. 82, No. 8, lk 1628.

¹⁷¹ *Ibid.*

Tehingukulude teema on oluline takistus just tavakodanikule, sest profifotograafidel on üldjuhul siiski olemas väljakujunenud klientuur ja seeläbi ka äriiline kasu on suurem ning neil on olemas kogemus läbirääkimaks autoriõiguste omajatega, et saavutada parim võimalik lahend.¹⁷² Tehingukulude valdkond ei hõlma üksnes tasu autoriõiguste omajale vaid olulisel kohal on ka info väljaselgitamine ja sellele kuluv aeg ja raha, esiteks, kas pildistatud teos on üldse autoriõigustega kaitstud ning teiseks, leida üles ja saada kontakti õiguste omajaga, mis praktikas võib kujuneda vägagi aeganõudvaks ja seeläbi kulukaks tegevuseks, veelgi enam, kui eesmärgiks on kasutada näiteks ühte teost enda blogis, mille võimalikku tulu ei saa pidada arvestatavaks. Välja on toodud ka sellest lähtuvalt, et praktikas puudub vastav andmebaas, kus oleks võimalik otsida kõiki õiguste omajaid ja seostada neid konkreetse teosega, otsimisele kuluv aeg tuleks veel mitmekordistada, kui piltidel on kujutatud rohkem teoseid.¹⁷³

Eestis teostab autorite õigusi kollektiivselt Eesti Autorite Ühing, kuid nende veebilehel hetkel on samuti üleval informatsioon, et esindatakse kõigele muule kujutava kunsti autoreid (samas kõik autorid liitunud ei ole), mis hõlmab endas näiteks skulptuuride ja maalide autoreid, kuid arhitektuuriteoste autorite esindamist mainitud ei ole,¹⁷⁴ selle põhjuseks võib olla ka asjaolu, et suurem osa arhitekthe hetkel ei tea enda õigustest ning seetõttu liitunute arv ei ole märkimisväärne, antud asjaolule on viidatud ka ajakirjanduses.¹⁷⁵ Antud olukord, kus teose kasutaja, kelleks võib olla ka turist, peab üles leidma õiguste omaja (üldjuhul arhitekt ehitiste puhul) ning samuti kokkuleppele jõudma tingimustes, siis antud asjaolu võibki takistada liialt üldsuse õigust kultuurile, vabale eneseteostusele ning õigust avalikule ruumile. Põhjus, miks panoraamivabadusele ja selle võimalikule kehtestamisele on seni üsna vähe tähelepanu pööratud, võib ka olla asjaolu, et hetkel paljud suured fotograafiateoste kasutajad, nagu näiteks ajakirjandusel, on võimalik autoriõigustega kaitstud teoseid kasutada päevasündmuste kajastamisel ilma autori nõusolekuta, kuigi millel on samuti otsene äriiline eesmärk, samas siin ongi pandud ühiskonna huvid tähtsamale kohale kui teoste autorite varalised õigused, mis on õigustatud, sest vastasel korral saaks paljudel juhtudel ühiskonna informatsiooniga varustamine negatiivse mõju. Vastavalt AutÕS § 19-le on vaba kasutus tagatud teaduslikel, hariduslikel, informatsioonilistel ja õigusemõistmise eesmärkidel, samas antud valdkondade juures tuleb siiski pidada silmas ka teatud mõõndusi, mis tulenevad sama paragrahvi lõigetest 1-7.

¹⁷² Inesi (2005), *supra* note 119, lk 84.

¹⁷³ Ibid.

¹⁷⁴ Eesti Autorite Ühing. Teose kasutajale. www.eau.org/teoste-kasutajale/ (22.02.2016).

¹⁷⁵ Veede, R. Üks vabadus, mida meil ei ole. Postimees, 2015. arvamus.postimees.ee/3065059/raul-veede-üks-vabadus-mida-meil-ei-ole (15.02.2016).

Antud probleemile on tähelepanu juhitud ka õiguskirjanduses, et hetkeline süsteem, kus avalikus ruumis pildistamine ja nende fotode kasutamine vastavalt kasutaja huvidele kujutab neile suurt õigusriski, mis tähendabki kasutajatele, kas võtta see risk või lihtsalt lõpetada avalikus ruumis jäädvustamine.¹⁷⁶ Nimetatud olukord ilmselt ei sobiks kellelegi, mistõttu mõlemaid osapooli rahuldav lahendus oleks kindlasti hädavajalik. Probleemile on tähelepanu juhitud ka selles osas, et seadusesätted peavad olema arusaadavad ning loogilised kõigile ja ühiskonna huvides, kuid tänapäevane tehnoloogiline areng võimaldab ka kooliealistel lastel avalikes kohtades jäädvustada ja fotosid veebikeskkondadesse ülesse laadida ilma suuremaid teadmisi omamata, samas on enamikel juhtudel tegu autoriõiguste rikkumistega, sest antud sätted on niivõrd keerulised ja arusaamatud, et ka õpetajad ei saa neist spetsiifilistest autoriõigusealastest kriteeriumitest aru, paljudel juhtudel ka juristid, mis loobki olukorra, kus antud säte ei täida enam oma eesmärki.¹⁷⁷ Töö autori hinnangul saab selle väitega kindlasti nõustuda, sest hetkeline regulatsioon loob olukorra, kus teoste jäädvustaja peab hindama niivõrd paljusid asjaolusid, et saaks kaaluda foto üleslaadimist, samas on need asjaolud igas olukorras eraldi tõlgendatavad ja ajas muutuvad (lähtuvalt ka kohtuhinnangute muutumistest), nagu näiteks ärilise eesmärgi ulatus, teose põhimotiivi temaatika, üldsusele avatud koha mõiste hindamine, lisaks ka analüüsida, kas teos asub seal alaliselt.

Antud olukorra peamise lahendusena nähaksegi panoraamivabadust, mis annab nii tavakodanikele kui ka profifotograafidele vabad käed pildistamiseks avalikus ruumis kõiki autoriõigustega kaitstud teoseid, mitte ainult ehitisi ning vabaduse neid kasutada nii isiklikul kui ka ärilisel eesmärgil.¹⁷⁸ Leitakse, et antud lahendus looks selguse nii autoritele kui ka nende teoste kasutajatele ning samal ajal ei kahjustuks ka autorite õigused märkimisväärselt.¹⁷⁹ Lisaks sellele on välja öeldud, et antud õiguste laiendus peaks siiski kehtima üksnes fotograafiateoste kohta, mis on oma olemuselt suuresti erinevad teistest kunstiilikidest, sest esiteks kui fotograaf on välja valinud koha, mida ta soovib pildistada, siis tihti tal ei ole võimalust eemaldada sealt kõrvalisi elemente, samal ajal kui näiteks maalikunstnikel on see võimalus olemas, kas siis eemaldades elemente või ka neid lisades.¹⁸⁰ Töö autori hinnangul saab selle väitega nõustuda, sest kui fotograaf soovib näiteks Tallinna kesklinnas jäädvustada mõnda linnavaadet, siis paratamatult võib sinna peale jääda ka teisi autoriõigustega kaitstud teoseid (ehitised, skulptuurid, reklaamid), samal ajal maalikunstnikul või skulptoril on siiski see võimalus olemas,

¹⁷⁶ Inesi (2005), *supra* note 119, lk 85.

¹⁷⁷ Litman, J. Digital Copyright. New York: Prometheus Books, 2006, lk 72.

¹⁷⁸ Newell (2011), *supra* note 1, lk 426.

¹⁷⁹ Ibid.

¹⁸⁰ Inesi (2005), *supra* note 119, lk 87.

et eemaldada vajadusel mõni element, samas panoraamivabaduse kontekstis on töö autori hinnangul siiski oluline, et kõigil isikutel oleks võrdne ligipääs avalikele kohtadele ja nende erinevatele jäädvustamise võimalustele. Maalikunsti puhul samas on oluline, kas maalitav autoriõigustega kaitstud teos on äratuntav ja millisel määral on kunstnik antud teost muutnud, et piiritleda konkreetset õigused kunstnikule ja autoriõiguste omajale, ka tuletatud teose korral on algse teose autoril omad õigused, mis tulenevad AutÕS § 35-st.

Üha enam ollakse seda meelt, et fotod on saanud üheks olulisemaks suhtlusvahendiks ühiskonnas, mille abil on võimalik palju efektiivsemalt edasi anda ideid, informatsiooni, mõtteid jne.¹⁸¹ Viidataksegi sellele, et kui varasemalt pandi paika autoriõiguste ulatus seadustes, siis lähtuti sellest, et ärilisel eesmärgil kasutati autoriõigustega kaitstud teoseid põhiliselt suurte meediaettevõtete ja reklaamijate poolt, sest tavakasutajatele olid sellised tehnoloogiad suuresti kättesaamatud oma kulukuse tõttu, kuid tehnoloogia arenguga on see olukord muutunud, kuid seadused on suuresti jäänud samaks.¹⁸² Samuti on fotode puhul tegemist efektiivsete kommunikatsioonivahenditega, mis parandavad ühiskonna heaolu märgatavalt, sest fotod suudavad edasi anda oma sisu kõigile mõistetavalt, sõltumata keelest, rahvusest, rikkusest ja teistest aspektidest. Lisaks on ka öeldud, et seadused, mis piiravad üldsusele avatud kohtades fotografeerimist ja nende piltide kasutamist vastavalt enda soovidele, on kindlasti liigselt piirava iseloomuga teose kasutajate suhtes, mis piirab nende õigust loovusele.¹⁸³

Üheks põhjuseks, miks panoraamivabaduse sätete laiendamist tänavapildis soovitatakse, on just asjaolu, et hetkelises olukorras on autoriõiguste omajatel olemas võimalus keelata oma teoste kasutamist, mille abil on neil võimalik kontrollida üleüldse, kas teatud avalikus kohas tohib pildistada, kus nende teos asetseb, sest paratamatult võib mõni nende teos siiski peale jääda, seetõttu oleks teatud hinnangutel ka autoritel liigne kontroll avalike kohtade üle.¹⁸⁴ Antud põhjus on kindlasti üheks mõjukamaks panoraamivabaduse kehtestamise pooltargumendiks, sest teatud põhjustel võib autoriõiguste omaja keelduda luba või litsentsi andmast isikutele, mis aga piirab oluliselt üldsuse eneseväljendamisvabadust ning teisi demokraatliku ühiskonna alustalasid. Lisaks sellele on panoraamivabaduse põhimõtte ja selle võimaliku kehtestamise asjaolu puhul oluline selle vältimatus, sest paljudes olukordades vastasel juhul ei oleks näiteks turistidel võimalik avalikus kohas fotosid teha, sest mõni autoriõigustega kaitstud teos võib jääda nii

¹⁸¹ Moran, T. J. Format Restrictions on Televised Political Advertising: Elevating Political Debate Without Suppressing Free Speech, *Indiana Law Journal*, 1992, Vol. 67 (663), lk 694.

¹⁸² Inesi (2005), *supra* note 119, lk 90.

¹⁸³ Newell (2011), *supra* note 1, lk 409.

¹⁸⁴ Inesi (2005), *supra* note 119, lk 92.

esiplaanile kui ka tagaplaanile ning seeläbi ei oleks ka võimalik neid näiteks interneti vahendusel avaldada.¹⁸⁵

Ühelt poolt on ka väidetud, et kui autorid ei saa oma teoste pealt tulu, siis see takistab neil ka uute teoste valmistamist ning ühiskond võib ka seeläbi kaotada midagi, mida uued teosed oleksid muidu toonud.¹⁸⁶ Kultuurilise poole pealt on samas ka sellele väitele vastu argumenteeritud, et mida rohkem inimesi avaliku ruumi ja selles sisalduvatele teostele ligi pääseb ja seeläbi ka neid kasutavad vastavalt enda huvidele, siis ka selline tegevus aitab luua uusi teoseid läbi ideede jne.¹⁸⁷ USA Kongress on enda väljaütlemistes sõnastanud, et autoriõigused ongi loodud ühiskonna hüvanguks, et läbi litsentside saadavast tulust oleks autoritel võimalik luua veel teoseid ning ühiskonda sellega rikastada, samas märkis ka Kongress, et näiteks üldsusele avatud kohtades olevad arhitektuuriteosed ei vaja sellist kaitset, sest fotode eest saadav tasu ei suurenda ehitiste loomise võimalust ning seetõttu ka tasu fotografeerimise eest ei oleks vajalik.¹⁸⁸ Kindlasti saab nõustuda väitega, mille kohaselt enamik arhitekthe ei projekteeri ehitisi täielikult või osaliselt selle tõttu, et teenida tulu võimalike fotode müügilubade pealt, sama käib ka teiste avalikus kohtades olevate teoste kohta, näiteks skulptuurid ja reklaamid.¹⁸⁹

Hinnates autorite varalisi õigusi, siis on välja tulnud ka arusaamaga, et autoriõigustega kaitstud teosed on enamikel juhtudel sõltuvuses siiski igast konkreetsest asukohast, kus antud teos asub ehk ilma vajaliku ümbruskonnata poleks ka paljudel teostel seda efekti, mis sunnib inimesi neid teoseid jäädvustama.¹⁹⁰ Töö autori hinnangul saab antud väitega nõustuda, sest olenevalt asukoha eripärast ja selle populaarsusest üldsuse hulgas, oleneb ka nendes asetsevate teoste jäädvustamise hulk, seetõttu on ka näiteks mõnes kõrvaltänavas asuva arhitektuuriteose pildistamise maht oluliselt väiksem, mistõttu ei saa autoriõiguste omaja alati eeldada tasu selles eest, et tema teoseid tänavaruumis jäädvustatakse ja üksnes teose projekteerimise või kujundamise loomepõhjus ei saa seetõttu ka peituda üksnes tasus, mida maksaksid fotode tegijad läbi litsentside. Antud käsitluse kohaselt oleks ka neil autoriõiguste omajatel eelisseis, kelle teosed asuvad üldsusele populaarsetes kohtades, kui neil autoritel, kelle teosed asuvad üldsuse huviorbiidist väljaspool, seoses asukoha eripärast, sest litsentside arvuline vahe oleks märgatav.

¹⁸⁵ Winick (1992), *supra* note 24, lk 1625.

¹⁸⁶ Landes, W. M. Copyright, Borrowed Images and Appropriation Art: An Economic Approach. John M. Olin Law & Economics Working Paper, No. 113, 2000, lk 5.

¹⁸⁷ Inesi (2005), *supra* note 119, lk 94.

¹⁸⁸ Winick (1992), *supra* note 24, lk 1601.

¹⁸⁹ Inesi (2005), *supra* note 119, lk 94.

¹⁹⁰ *Ibid*, lk 95.

Kuigi õiguskirjanduses on väidetud, et tasu autoriõiguste kasutamise korral aitab autoritel luua uusi teoseid, millest saab kasu ka ühiskond,¹⁹¹ siis samas linnapildis olevate arhitektuuriteoste ja ka skulptuuride autorid ei saa seda pidada iseenesest mõistetavaks, sest kui püstitatav teos asetseb kohas, kus üldsuse ligipääs on näiteks piiratud (eraterritoriumid jne), siis litsentsimise võimalus oleks ka piiratud. Lisaks sellele oleneb ka autoriõigustega kaitstud teose jäädvustamine ja selle äriliseks kasutamise võimalikkus üldjuhul ka fotograafi oskusest seda kujutada nii, et sellel tekiks lisandväärtus, mis viitab ka omakorda asjaolule, et antud teoste loojad (nt arhitektid) ei saa alati eeldada seda võimalust, et nende teostel oleks ka litsentsimisturg. Samuti on leitud, et litsentsid, mida arhitektid või skulptuuride autorid annavad teose kasutajatele, ei saa moodustada olulist osa nende tuludest, pigem saavad antud autorid tasustatud muul viisil, nagu näiteks au ja kuulsus, kui nende teos asub üldsuse silmade all, samuti reklaam nende nimele ja tehtud töödele või lihtsalt tasu oma kliendilt, mistõttu ei kao autoriõigustega kaitstud teosed avalikust ruumist antud autorite varaliste õiguste kitsendamisel.¹⁹² Välja on ka toodud, et kui autoriõiguste omajatele antakse rohkem autoriõigustest tulenevat kaitset, kui vaja, et luua uusi teoseid, siis on autoriõigused ka muutumas ebaefektiivseteks, mida viidatakse just avalikus ruumis jäädvustamise kohta.¹⁹³ Õiguskirjanduses on leitud, et teoste vaba kasutuse juhud muutuvad järjest piiratumaks tehnoloogia arenguga ning seetõttu paljud autoriõiguse alased regulatsioonid ei ole enam efektiivsed.¹⁹⁴

Töö autori hinnangul tuleb panoraamivabadust hinnates just eelkõige silmas pidada, millisel määral ühe või teise kunstiliigi ja selle autoriõigustega kaitstud teose vaba reprodutseerimine kujutab ohtu autorite varalistele õigustele ning mis takistab neil ka seeläbi uusi teoseid luua, millele viidati ka mitmetes allikates eespool. Seetõttu näiteks üldsusele avatud kohtades olevate teoste vahel tuleks samuti erisusi luua, tulenevalt teose eripärast. Näiteks muuseumides olevate maalide vaba reprodutseerimine kujutaks kindlasti nende autoritele põhjendamatu ainuõiguse liigset piiramist, sest kui autorite maale reprodutseeritakse piiramatult kasutajate poolt ärilisteks eesmärkideks, siis see võib ohustada olulisel määral kunstnike sissetulekut ja takistada ka uute teoste loomist seeläbi. See võib väljenduda esiteks selles, et jäädvustatud maalidest tehakse koopiad ning turustatakse uute maalidena, mis võib vähendada ka üldist originaalmaalide turgu tavakasutajate seas, kunstihuvilised ilmselt koopiatega ei lepiks, kuid tavakasutusest tulenev tulu

¹⁹¹ Moran (1992), *supra* note 181, lk 694.

¹⁹² Posner, R. A. Intellectual Property: The Law and Economics Approach. *Journal of Economic Perspectives*, 2005, Vol. 19, No. 2, lk 61.

¹⁹³ Inesi (2005), *supra* note 119, lk 95.

¹⁹⁴ Boyle, J. The second Enclosure Movement and the Constructions of the Public Domain. *Law and Contemporary Problems*, 2003, Vol. 66 (33), lk 38-39.

moodustab siiski olulise osa kunstnike sissetulekutest. Lisaks sellele annaks panoraamivabadus võimaluse teistele kunstnikele avalikes kohtades olevate maalide reprodutseerimise võimaluse (maalides väliselt sarnase maali) ning seda ilma algse autori nõusolekuta. Algse autori nimi tuleks küll sellegipoolest ära märkida (AutÕS § 20¹), kuid see võib sellegipoolest ohtu seada algse autori võimaliku maalimüügi, sest sarnane teos võib omada paremat turusituatsiooni näiteks madalama hinna tõttu. Seetõttu ongi oluline hinnata erinevaid loometulemusi erinevalt ning samuti neile antavat autoriõiguslikku kaitset ning seeläbi ka reguleerida vaba kasutuse võimalikke piiranguid, lähtuvalt autorite varalistest õigustest ja ühiskonna õigustatud huvidest ning leida neile sobiv tasakaal.

Põhjus, miks ka panoraamivabadust üritatakse sätestada vähemalt teatud ulatuses, näiteks USA puhul on ehitiste kujutamine vaba ka äriistel eesmärkidel,¹⁹⁵ on peamiselt asjaolu, et tehnoloogiline areng on kaasa toonud olukorra, kus teoste õiglast kasutamist (*fair use*) on üha raskem piiritleda ja ebamäärasuste vältimiseks on seatud ka autoritele ainuõiguste piirangud ühiskonna huvides. Antud näite puhul saabki ebamäärasust vaadelda just ärilise eesmärgi valguses, kus isikliku ja ärilise eesmärgi vahetegu ei ole alati selge, näiteks puhkusepiltide üleslaadimine *Facebook*'i või enda blogidesse võib kujutada ka äriist eesmärki, kui antud fotod sisaldavad autoriõigustega kaitstud arhitektuuriteoseid, selle ebamäärasuse vältimiseks ongi näiteks USA õigussüsteemi viidud sisse arhitektuuriteoste vaba jäädvustamise klausel ka äriistel eesmärkidel.¹⁹⁶

Panoraamivabadust pooldatakse ka selle üheselt mõistetava regulatsiooni tõttu, mis annab selged õigused teoste kasutajatele ja samas ka piiritleb konkreetselt autoriõiguste omajate ainuõigused, lisaks sellele väldib see kohtulikku erinevat seadusesätete tõlgendamist, mis loob õiguskindlust ja järjepidevust.¹⁹⁷

Töö autori hinnangul on just õiglase kasutuse põhimõtte panoraamivabadust silmas pidades teoste tavakasutajatele ebamäärasust tekitav asjaolu, mis viib paratamatult ka autoriõiguste rikkumisteni paljudel juhtudel, sest nad ei puutu igapäevaselt sellega kokku ning teose vaba kasutuse kriteeriumid on mitmetes olukordades erinevalt tõlgendatavad. Seetõttu ka paljud loobuvad üldse jäädvustamast, et vältida võimalikke kohtuprotsesse, kuigi õiglase kasutuse põhimõtted võivad küll kohalduda mitmetel juhtudel, kuid nende ebamäärasus tekitab

¹⁹⁵ Copyright Law of the United States of America and Related Laws Contained in Title 17 of the United States Code, § 120 (a).

¹⁹⁶ Ibid.

¹⁹⁷ Inesi (2005), *supra* note 119, lk 99.

sellegipoolest kahtlusi enda õigustes, mistõttu ka ühtne reeglistik panoraamivabaduse näol aitaks luua selgepiirilised õigused kasutajatele.¹⁹⁸ Õiguskirjanduses on välja toodud, et inimesed on harjunud üldsusele avatud kohtades jäädvustama näiteks linnavaateid ja samas ka neid kasutama vastavalt enda soovidele, lisaks võimalustele, mida on toonud tehnoloogilised arengud ning seetõttu ka paratamatult jätkatakse selle tegevusega ja ignoreeritakse seaduses sätestatud, sest paljudel juhtudel tundub see kasutajatele loogikavastane ning usutakse, et seadusandja on loonud ikkagi sätted, mis on arusaadavad ja loogilised ning seetõttu tõlgendatakse neid ka vastavalt enda arusaamistele.¹⁹⁹

Eeltoodust tulenevalt on töö autori hinnangul autoriõiguste omajatele loodud ainuõiguste piirangud üldsuse huvides, mis peaks soodustama näiteks teaduslikel ja informatsioonilistel eesmärkidel ühiskonna heaolu, piirates seeläbi ka autorite varalisi õigusi. Samas on ka tehnoloogiline areng kaasa toonud olukorra, kus autoriõiguse alased sätted ei vasta enam päris täpselt ühiskonna ootustele ja vajadustele. Nagu ka eelpool mainitud, siis kunagi olid fotode kasutamine ärilistel eesmärkidel üksnes profifotograafide pärusmaa, seetõttu olid ka antud piirangud vajalikud, et kaitsta autorite varalisi õigusi, lisaks sellele oli äriline eesmärk selgelt eristatav, sest puudus tehnoloogia, mida oleks olnud võimalik kasutada igal tavakodanikul ja neid üldsusele suunata mitmel viisil. Lisaks sellele on jäädvustajal avalikes kohtades praktiliselt võimatu vältida seda, et ühtegi autoriõigustega kaitstud teost fotole ei jääks, mis tihtipeale võivad moodustada ka foto põhimotiivi.

Nagu ka eelpool mainitud, tuleb autorite varaliste õiguste piiramisel lähtuda sellest, kas antud piirang takistab autoril luua uusi teoseid. Kokkuvõtvalt ollakse siiski arvamusel, et jäädvustuste eest saadav tasu ei suurenda näiteks ehitiste ega ka skulptuuride loomise võimalust,²⁰⁰ sest ka antud autorid ei saa teose loomise ajal arvestada selle tuluga, sest võimalik tulu on otseses seoses siiski asukohaga ehk kui teos asetseb eraterriitoriumil, mis ei asu üldsusele nähtavas kohas, siis ka tulu sellest autorile ei laekuks. Kuna tänapäevane tehnoloogiline areng on võimaldanud kasutada jäädvustusi ka vägagi kaudsetel ärilistel eesmärkidel (nt foto blogipäevikus, kus on juures ka reklaamklipp), siis tekitab see praktikas suuri tehingukulusid (autori otsimine, läbirääkimine jne), mistõttu tehinguteni tihti ei jõutagi. Samas saavad arhitektid ja skulptorid enamasti tasu siiski selle tellijalt koheselt kätte ning mille suurus ei olene avalikkuse tähelepanust. Töö autori hinnangul saab sellegipoolest kaudset kasu vaadelda ka autoriõiguste

¹⁹⁸ Ibid, lk 100. Vt ka Newell (2011), *supra* note 1, lk 426.

¹⁹⁹ Litman (2006), *supra* note 177, lk 195.

²⁰⁰ Inesi (2005), *supra* note 119.

omajate seisukohast, sest mida rohkem suunatakse fotosid üldsusele, mis kujutavad nende teoseid, seda rohkem reklaamib see ka nende teoseid ja autori nime, mis võib aidata kaasa uute teoste tellimistele. Selline olukord oleks iseloomulikum just skulptuuride kohta, sest antud teoste puhul on üldjuhul ka teose autor ära märgitud, hetkel kehtiva AutÕS § 20¹ kohaselt on samuti vajalik autori nimi jäädvustusel ära märkida teose üldsusele suunamisel, kui see on teosel olemas. Sarnaselt eelpool mainitule, tuleb hindamisel lähtuda iga kunstiliigi omapärast, näiteks maalikunsti puhul oleks autorite varaliste õiguste piiramine üldsuse huvides põhjendamatu, sest see võib piirata liigselt autorite tulu, mistõttu oleks üheks lahenduseks panoraamivabaduse alt jätta välja näiteks muuseumid. Sarnane olukord on ka näiteks muusikateoste autoritega, kes üldjuhul ei saa oma tulu koheselt kätte vaid see oleneb, kui populaarseks antud lugu saab ja palju seda raadios ja üldsusele avatud kohtades ette mängitakse, sellises olukorras samuti oleks muusikateoste autorite varalised õigused liigselt piiratud, kui autoritel ei oleks võimalik saada tasu, kui nende teoseid mängitakse näiteks kauplustes (avalik koht), mis takistaks ka uute teoste loomist. Eeltoodust tulenevalt on töö autor seisukohal, et autoriõiguste omajate varalised õigused ei saa liigselt piiratud panoraamivabaduse sisseviimisel autoriõiguse seadusesse, samas oleks oluline ka kehtestada mõningad erandid, näiteks muuseumid jne.

3.2 Eraterritooriumitel asuvate teoste ja isikute privaatsuse dilemma

Autoriõiguse seaduse § 20¹ annab vaba kasutuse võimaluse jäädvustustele, mis ei oma ärilist eesmärki, lisaks sellele sätestab kriteeriumid teostele, mis peavad esinema, et jäädvustusi oleks võimalik üldsusele suunata. Ühe kriteeriumina on välja toodud, et teos peab asuma üldsusele avatud kohas, samas nagu ka eelpool analüüsitud, siis antud õigusmõiste ei ole hetkel üheselt mõistetav olukordades, kus teos asub eraterritooriumil, kuid samas üldsusele avatud kohast nähtaval kohal, näiteks tänava ääres asuv eramu. Paljudes riikides on antud õigusmõistet ka täpsustatud just panoraamivabaduse kontekstis, mille kohaselt see hõlmab ka teoseid, mis on üldsusele avatud kohast nähtaval kohal, mille alla kuuluvad seega ka eraterritooriumil asuvad teosed.²⁰¹ Seetõttu ongi oluline analüüsida, kas panoraamivabadus peaks hõlmama ka eraterritooriumidel olevaid teoseid (nt ehitised) või rikub see liigselt isikute privaatsust.

Vastavalt inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni²⁰² artiklile 10 lõikele 1, on igalühel õigus sõnavabadusele, mis sisaldab ka vabadust oma arvamusele ja levitada teavet ja mõtteid

²⁰¹ Vt nt Copyright Act 404/1961, Finland, *supra* note 15, § 25a (4).

²⁰² Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon RT II 2010, 14, 54.

ilma võimude sekkumiseta. On öeldud, et arvamus- ja eneseväljendusvabaduse alla kuulub õigus öelda oma arvamust läbi iga kommuniqueerimisvahendi, milleks võib ka olla seeläbi kaameraaga tehtud jäädvustused.²⁰³ Samas on ka inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 8 lõike 1 kohaselt igapäevael õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu ning samuti ka kodu. Sellest tulenevalt ei ole ka hetkel selget konsensust, et kus läheb piir eneseväljendusvabaduse ja isikute privaatsuse vahel, kui jäädvustatakse näiteks nende eramuid.

Mitmetes Euroopa Kohtu lahendites on samuti viidatud olukorrale, et fotograafi või mõne muu jäädvustaja tehtud fotodele kaasnevad samuti autoriõigused ning jäädvustajal on ka seeläbi ainuõigus lubada enda fotosid reprodutseerida või üldsusele suunata. Painer`i kohtulahendis²⁰⁴ oli vaidluse all olukord, kus vabakutseline fotograaf oli jäädvustanud lapsi lasteaedades ning teinud neist ülesvõtteid portree kujul. Hiljem, kui üks lastest rööviti, kasutasid ajalehed neid portreepilte ilma fotograafi nõusolekuta ning ilma autori nime märkimata, mis viiski dilemmani, kas antud portreede puhul tekivadki autoril üldse autoriõigused, sest kostja väitel puudub seal autori intellektuaalse töö tulemus ning et tegu on üksnes realistlike ülesvõtetega konkreetsest ajahetkest.²⁰⁵ Euroopa Kohus siiski leidis, et antud olukorras on samuti nimetatud teosed kaitstud autoriõigustega, sest fotograaf paneb sellegipoolest paika pildistatava isiku kehahoiaku, fotode tausta ja soovitud valguse, seega on ka täheldatav autori originaalne tulemus ning autoril tekivad nendele teostele ka ainuõigused, lisaks sellele tõi kohus välja ka seisukoha, mille kohaselt ei ole oluline, millist objekti jäädvustatakse (inimesed, loodusmaastik jne).²⁰⁶ Ka vastavalt AutÕS § 4 lõikele 2 on teos originaalne, kui see on autori enda intellektuaalse loomingu tulemus. Sellest tulenevalt on ka öeldud, et fotograafide ja teiste jäädvustajate eneseväljendusvabadus on tihtipeale olulisemal kohal õigusest, mille alusel oleks näiteks eraterritooriumite omanikel võimalus keelata fotode avalikustamist, mis kujutavad teatud ehitisi.²⁰⁷ Välja on ka toodud, et oluline ei ole asukoht, kus teos asetseb, seetõttu on ka eraterritooriumitel asuvad teosed, mis on nähtavad avalikust kohast, panoraamivabaduse alla kohalduvad.²⁰⁸ Töö autori hinnangul saab sellega nõustuda, sest seni, kuni ei tungita isikute eraterritooriumitele ilma omaniku loata ja ei rikuta ka vastava omaniku privaatsust, on tegu lihtsalt fotografeerimisega avalikus kohas, sest õiguslikus plaanis ei või ilma autoriõiguste omaja nõusolekuta ka kehtiva regulatsiooni kohaselt

²⁰³ Sudharto (2014), *supra* note 136, lk 512.

²⁰⁴ EKo 07.03.2013, C-145/10, *Painer*.

²⁰⁵ *Ibid.*

²⁰⁶ *Ibid.*

²⁰⁷ Sudharto (2014), *supra* note 136, lk 531.

²⁰⁸ Inesi (2005), *supra* note 119, lk 79.

ärilisel eesmärgil avaldada ühtegi teost, olgu selleks siis konkreetselt avalikus ruumis olev teos või oma olemuselt eraterritooriumi alla kuuluv objekt.

Eraterritooriumite fotografeerimist on käsitletud ka kohtulahendis *Bernstein v Skyviews & General Ltd*²⁰⁹, kus peamiseks vaidlusaluseks situatsiooniks oli olukord, kus fotograaf tegi õhufotosid helikopteri pealt erinevate isikute juhuslikest valdustest (majadest), et neid hiljem omanikele müügiks pakkuda. Üheks omanikuks oli ka kohtuasjas hageja, kelle hinnangul rikuti sellega tema privaatsust ning ta nõudis ka fotode ja negatiivide hävitamist, lisaks sellele väitis hageja, et selle teoga rikuti ka õhuruumi, mis asub tema valduste kohal.²¹⁰ Kuigi kostja väitis, et jäädvustamine toimus kõrvalolevate maatükkide kohalt, siis töö autori hinnangul ei oma see ka tähtsust, sest kohtu väitel ei saa omanik pidada enda omaks kogu õhuruumi tema maatüki kohal, sest vastasel korral ei oleks ka lennukitel ja teistel õhusõidukitel ilma loata võimalik vabalt lennata, seetõttu ka kohus leidis, et omaniku kontrolli all olev õhuruum peaks olema mõistlikus ulatuses, mis hõlmab näiteks ehitiste kõrgust või tavapärasest omaniku kasutuses olevat õhuruumi.²¹¹ Kokkuvõtvalt leiti, et ka õhufotode tegemine teiste isikute ehitistest ei ole keelatud, kui seda tehakse mõistlikul kõrgusel, mis ei sega omanike rahu, lisaks sellele samas märgiti, et pidev „järelevalve“ õhust omaniku maja suunas, mis kujutab ka omaniku enda iga tegevust, on võimalik sellegipoolest käsitleda kui privaatsuse rikkumisena. Antud kaasuses seda ei tuvastatud ning õhufotode tegijale jäeti õigus jätkata oma tegevusega, lähtudes mõistlikest kaalutlustest isikute privaatsusele.²¹²

Töö autori hinnangul saab mõningal määral paralleele tuua Riigikohtu otsusest 3-2-1-152-09, kus kohus leidis, et kui isik on asetanud ennast teadvalt sellisesse olukorda, mille korral võib eeldada, et tema kujutist kasutatakse avalikkusele nähtavalt, siis sellisel juhul ei ole ka tegu õigusvastase teoga (jäädvustamisega).²¹³ Õiguskirjanduses on ka öeldud, et teosed, mis asuvad üldsusele nähtaval kohal, omandavad ka avalikkuse huvi, mis võib väljenduda ka suuremas uudisväärtuses, kriitikas kui ka kommenteerimises.²¹⁴ Töö autori hinnangul seetõttu tuleb ka koha omanikel arvestada olukorraga, kui nende kinnistu asub üldsusele avatud koha ääres (nt tänava ääres), siis paratamatult tuleb ka arvestada teataval määral avalikkuse tähelepanuga ning võimalike jäädvustustega. Sellest tulenevalt on ka mitmetes riikides täpsustatud, et

²⁰⁹ England and Wales High Court (Queen`s Bench Division) 09.02.1977, [1977] EWHC QB 1, *Bernstein v Skyviews & General Ltd*. www.bailii.org/ew/cases/EWHC/QB/1977/1.html (10.01.2016).

²¹⁰ Ibid.

²¹¹ Ibid.

²¹² Ibid.

²¹³ RKTko 3-2-1-152-09, p 14.

²¹⁴ Inesi (2005), *supra* note 119, lk 79.

panoraamivabaduse sätteid kohalduvad ka teostele, mis asuvad avalikus kohas või mis on avalikust kohast nähtaval kohal, sest tihtipeale avalikus kohas olles võivad ka kaadrisse jääda teosed (nt ehitised), mis asuvad oma olemuselt eraterritooriumil.

Samas fotografeerides eraterritooriume, on siiski oluline, et seal olevate isikute privaatsus ei saaks häiritud, sest ka vastavalt Eesti Vabariigi põhiseaduse²¹⁵ § 26-le, on igal inimesel õigus perekonna- ja eraelu puutumatusel. Liigne kaamerate kasutamine võib ka riivata kodu puutumatus ja üldist inimväärikust,²¹⁶ kui ehitiste jäädvustamisel saavad kahjustatud ka seal elavate isikute privaatsus. See võib toimuda ka juhul, kui isikuid ei jäädvustata, kuid samas laialdane arhitektuuriteoste kujutiste üldsusele suunamine võib rikkuda nende privaatsust, kui üldsus tunneb samuti seeläbi huvi teha ka jäädvustusi selle territooriumi ees ning omanik tunneb, et tema rahumeelset elu on rikutud.²¹⁷ Seetõttu on ka oluline leida tasakaal isikute privaatsuse ja ühiskonna eneseväljendusvabaduse vahel, sest vastasel korral saab kumbki õigus paljudes olukordades ületatud.²¹⁸ Õiguskirjanduses on lisatud, et hetkeline olukord, kus Euroopa Liidus on arhitektuuriteoste ja skulptuuride jäädvustamine ning nende üldsusele suunamine suuresti iga liikmesriigi enda otsustada, kaasa toonud olukorra, kus lubatud on jäädvustada teoseid, mis asuvad ka üldsusele nähtaval kohal, samas pole reguleeritud, millisel määral see võiks toimuda, arvestades isikute privaatsusküsimusi, seetõttu ka soovitatakse kehtestada ühtne regulatsioon, mis oleks siduv kõikidele liikmesriikidele.²¹⁹

Eelnevast tulenevalt on töö autor hinnangul, et üldsusele külastamiseks avatud kohtades asuvate teoste kujutiste vaba kasutamise regulatsioon, mis tuleneb AutÕS § 20¹-st, tuleks täiendada klausliga, mille kohaselt see hõlmaks ka üldsusele avatud kohast nähtavaid kohti (hõlmab ka eraterritooriume, sarnane lahendus ka Soomes), samalajal rikkumata isikute privaatsust. Selline lahendus aitaks vältida hulgaliselt õigusvaidlusi, sest ka hetkel asuvad paljud autoriõigustega kaitstud teosed tegelikult oma olemuselt eraterritooriumil (paljud ehitised, skulptuurid kujutised jms), samas mida ei ole võimalik alati järeldada jäädvustajal (puuduvad piirdeaiad, muud eristavad elemendid). Lisaks sellele on avalikus ruumis jäädvustamine vastasel korral oluliselt keerulisem, sest paratamatult võib jääda ka kaadrisse näiteks tänava ääres olevaid ehitisi, mis oma suuruse tõttu võivad ka moodustada foto põhimotiivi ja selle avalikustamine muutuks oluliselt raskemaks ilma vastava teose autori nõusolekuta. Samas, nagu ka eelpool mainitud,

²¹⁵ PS RT I, 15.05.2015, 2.

²¹⁶ Andmekaitse Inspektsioon (2013), *supra* note 87, lk 3.

²¹⁷ Sudharto (2014), *supra* note 136, lk 528.

²¹⁸ *Ibid*, lk 532.

²¹⁹ *Ibid*, lk 533.

tuleb eraterritooriumite jäädvustamisel jälgida isikute õigust privaatsusele, mis puudutab peamiselt isikute eramuid, sest teiste suuremate ehitiste (korterimajad, tootmishooned, mõisad), mis võivad asuda samuti eraterritooriumitel, puudutab see üldjuhul vähem, sest avalikkuse tähelepanu on antud ehitiste puhul samuti suurem ning üksikisikute privaatsuse küsimused üldjuhul ei tõusetu.

3.3 Panoraamivabaduse senine rakendamine teistes Euroopa Liidu liikmesriikides

Vastavalt infoühiskonna direktiivi artiklile 3 on autoritele antud ainuõigus oma teoseid kasutada, üldsusele suunata ja lubada muul viisil enda teoseid kasutada teiste isikute poolt. Samas on antud direktiiviga ka loodud erand, mille artikli 5 lõike 3 kohaselt on liikmesriikidel õigus kehtestada piiranguid ja erandeid antud ainuõigusele. Nimetatud käsitlus on tekitanud liikmesriigiti oluliselt erinevad õigused just panoraamivabaduse kontekstis, mis erinevad suuresti teose kasutajatele antavate õiguste poolest kui ka autoriõiguste omajatele loodud piirangute osas oma ainuõigusi teostada.

Saksamaa autoriõigustega on ettenähtud suures osas panoraamivabadus, mille kohaselt on lubatud jäädvustada avalikes kohtades olevaid autoriõigustega kaitstud teoseid nii isiklikul kui ka ärilisel eesmärgil.²²⁰ Samas on avaliku koha mõiste antud õiguse kohaselt tõlgendatud suhteliselt kitsalt, mis jätab antud õiguse alt välja siseruumid, mistõttu ka panoraamivabadus kehtib üksnes välisele arhitektuurile ning interjööri antud vabaduse alla ei kuulu,²²¹ seetõttu ka näiteks muuseumis olevad teosed panoraamivabaduse alla ei kohaldu. Erandina teistest liikmesriikidest, peab ka jäädvustamine toimuma avalikust kohast ning jäädvustatav teos peab olema üksnes avalikust kohast nähtaval kohal. Antud teemat on käsitletud ka ühes kohtulahendis, kus leiti, et vastasmaja rõdult (olemuselt eraterritoorium) tehtud jäädvustus panoraamivabaduse alla ei kuulu, isegi kui rõdule oli juurdepääs kõigil, kes avaldasid selleks soovi ning seetõttu ärilisel eesmärgil antud fotot kasutada ei ole võimalik Saksamaal.²²² Avalikus kohas jäädvustamine seetõttu ka eeldab, et selleks ei kasutata abivahendeid, näiteks drooni, redelit, helikopterit jne.²²³

Võrreldes Saksa õigusega, on Ühendkuningriigi autoriõiguse seadus panoraamivabaduse kontekstis oma sisult veidi laialdasemate õigustega. Vastava seaduse kohaselt on lubatud nii

²²⁰ Act on Copyright and Related Rights, Germany, *supra* note 16, § 59.

²²¹ Ibid.

²²² Hundertwasser-Haus, *supra* note 71.

²²³ Lepik, E., Veede, R. Loomesvabaduse puudumine teeb meist kõigist kriminaalid, Sirp, 2015. www.sirp.ee/s1-artiklid/arhitektuur/loomevabaduse-puudumine-teeb-meist-koigist-kriminaalid/ (11.01.2016).

isiklikel kui ka ärielistel eesmärkidel jäädvustada näiteks ehitisi ja skulptuure (kõik 3D teosed), mis asuvad üldsusele avatud kohas või kuhu võimaldatakse üldsusele sissepääsu,²²⁴ mistõttu kuuluvad antud õiguse alla ka avalikud siseruumid, näiteks muuseumid, galeriid jne, mis on suureks erinevuseks võrreldes Saksa õigusega. Samas on ka üks oluline erand, nimelt kuulub panoraamivabaduse alla õigus kasutada kunstipäraste 2D teoste (nt käsitöö, maalikunst) jäädvustusi vastavalt enda huvidele, samas ei kehti see näiteks 2D graafikateoste (nt plaanid, reklaamid, illustratsioonid, graveeringud jne) kohta, isegi, kui need asuvad üldsusele avatud kohas.²²⁵

Panoraamivabadus puudub praktiliselt täielikult Belgias, mille vastava autoriõiguse regulatsiooni kohaselt on jäädvustamine lubatud üksnes isiklikeks huvideks ja informatsioonilistel ja päevakajalistel teemadel, samas ei ole lubatud kasutada näiteks ehitiste jäädvustusi üldsusele suunamiseks ja ärielseks kasutamiseks, välja arvatud juhul, kui autoriõigustega kaitstud teos ei ole foto põhimotiiviks.²²⁶ Sellest tulenevalt ei ole lubatud näiteks avalikus kohas olevast skulptuurist ega ehitisest tehtud jäädvustusi avalikustada ilma autori nõusolekuta, samas kui teos asub juhuslikult tagaplaanil, siis autori nõusolek vajalik ei ole, sellegipoolest on oluline hinnata, et tagaplaanil olev autoriõigustega kaitstud teos ei moodustaks foto põhimotiivi ehk kui teose eemaldamisega kaotaks foto oma kompositsioonilise mõtte. Sarnane käsitlus on ka Prantsusmaa autoriõiguse seaduses, kus nähakse vaba kasutusena ette näiteks isiklikud -, informatsioonilised – ja hariduslikud eesmärgid (autori nime ja allika äranäitamise), samas välistab ärielse eesmärgi ja üldsusele suunamise ilma autori nõusolekuta.²²⁷

Põhjamaadest on Rootsi autoriõiguse seadus andnud panoraamivabaduse kontekstis üpris laialdased õigused, mille kohaselt on avalikes kohtades (peamiselt vabas õhus) olevate teoste jäädvustamine lubatud isiklikel eesmärkidel, samal ajal pole keelatud ka nende jäädvustuste kasutamine ärielistel eesmärkidel, mis võivad hõlmata näiteks avalikes kohtades olevaid ehitisi ja skulptuure.²²⁸ Samas on hiljutise Rootsi ülemkohtu otsuse kohaselt lubamatu laadida pilte ülesse avalikesse andmebaasidesse, sest leiti, et see piiraks liigselt autoriõiguste omajate ainuõigusi saada oma teoste pealt tulu, sest need teosed oleksid kättesaadavad väga paljudele inimestele.²²⁹

²²⁴ Copyright, Design and Patents Act 1988, United Kingdom, section 62.

²²⁵ Ibid.

²²⁶ Law of June 30, 1994, on Copyright and Neighbouring Rights, Belgia, art. 22 lg 2.

²²⁷ Intellectual Property Code, France, *supra* note 13, article L122-4 and L122-5.

²²⁸ Act on Copyright in Literary and Artistic Works 1960:729, The Ministry of Justice, The Swedish Copyright Legislation, art. 24 lg 1.

²²⁹ The Supreme Court of Sweden, 04.04.2016, Ö 849-15, punkt 21.

www.upload.wikimedia.org/wikipedia/foundation/e/ec/TheSwedishSupremeCourtsDecisionBUSvWikimediaFINAL-English_Translation.pdf (06.04.2016).

Äriline eesmärk on samas seni lubatud sellegipoolest näiteks postkaartidel kujutatud teoste kasutamisel (v.a internetti üleslaadides), sest kohtu hinnangul ei kujuta see liigset majanduslikku kahju autoriõiguste omajatele.²³⁰ Töö autori hinnangul on tegu mõneti üllatusliku seisukohaga, sest näiteks postkaartide ja teiste trükiste müümisega, mis kujutavad autoriõigustega kaitstud teoseid, saadav tulu võib ka olla kordades suurem kui andmebaasidesse üleslaetud teoste puhul, sest paljud neist ei oma ka ärilist eesmärki.

Erinevalt Rootsi regulatsioonist, kus vaba kasutuse alla kuulusid ka avalikus ruumis olevad skulptuurid, on Soome autoriõiguse seaduse kohaselt lubatud panoraamivabaduse kontekstis jäädvustada üksnes avalikus kohas või sealt nähtaval kohal olevaid ehitisi nii isiklikel ja ärilistel eesmärkidel, samas mis ei piira ka nende jäädvustuste internetis avaldamist, mis hõlmab ka sisearhitektuuri.²³¹ Ülejäänud kunstiteoste osas on sarnane regulatsioon Eestiga, kus sätestatakse, et teose vaba kasutuse alla ei lähe olukorrad, kus avalikus kohas olev teos moodustab jäädvustuse põhimotiivi ning seda kasutatakse ärilisel eesmärgil.²³² Seega ärilisel eesmärgil on lubatud kasutada näiteks fotot skulptuurist, kus foto põhimotiiviks on näiteks selle ees seisev isik ning skulptuur on üksnes tagataustale jääv objekt.

Panoraamivabadus on mitmetes liikmesriikides, nagu ka eelpool nimetatud näidetes, reguleeritud teatud riikide puhul suhteliselt kasutajate ja ühiskonna huve silmas pidades, üheks nimetatud riigiks teiste seas on ka näiteks Austria. Antud regulatsiooni kohaselt on lubatud jäädvustada avalikes kohtades asetsevaid arhitektuuriteoseid (ka sisearhitektuur) ja teisi kunstiteoseid (nt maalid, skulptuurid) ka ärilistel eesmärkidel, samas kui arhitektuuriteosed võivad asetseda ka eraterritooriumil, siis muud kunstiteosed peavad asetsema oma olemuselt avalikes kohtades, et toetuda vaba kasutuse regulatsioonile.²³³

Antud riikide võrdlused näitavad selgelt, et panoraamivabadus on tulenevalt infoühiskonna direktiivist kaasneva õigusega, kus liikmesriikidel on õigus sätestada erandid ja piirangud antud vabadusele, reguleeritud oluliselt erinevalt, mistõttu võivad ka eririikides reisivad kodanikud avastada ennast teatud hetkel autoriõiguste rikkumiselt, sest sarnaste objektide jäädvustamine ja üldsusele suunamine eeldab riigiti erinevaid kriteeriume, näiteks Saksamaal tõlgendatakse panoraamivabaduse kontekstis avalike kohtadena üksnes vabas õhus olevaid teoseid, mistõttu selle vabaduse alla ei kuulu näiteks muuseumid, samal ajal Eestis tõlgendatakse avalike

²³⁰ Ibid, p 15.

²³¹ Copyright Act 404/1961, Finland, *supra* note 15, § 25a (4).

²³² Ibid, 25 a3.

²³³ Federal Law on Copyright in Works of Literature and Art on related Rights (Copyright Act), Austria, *supra* note 72, § 54 (5).

kohtadena siiski territooriume või objekte, kuhu üldsusel on ligipääs olemas (sh muuseumid, galeriid, kinoseansid), samas on keelatud nende jäädvustuste kasutamine ärilistel eesmärkidel ilma autori nõusolekuta.

Töö autori hinnangul vajaks ka Eesti mõnevõrra laialdasemat panoraamivabaduse kehtestamist autoriõiguse seaduses, et luua tasakaal autoriõiguste omajate ja ühiskonna ootuspäraste huvide vahel, sest tänapäevane infotehnoloogiline areng on paratamatult viinud olukorrani, kus autoriõiguste rikkumised on muutunud tavapärasteks, sest kehtiv regulatsioon on ebaselge ja paljudes olukordades on ka autoriõiguste rikkumine vältimatu, tulenevalt näiteks põhimotiivi temaatikast, kus isiku taga olev ehitise võib sellegipoolest moodustada jäädvustuse põhimotiivi ning seetõttu on ka selle avaldamine raskendatud, sest äriline eesmärk on oma sisult väga laialdane mõiste.

Sellest tulenevalt on ka paljudes riikides antud õigust laiendatud ehk antud vabaks kasutamiseks näiteks ehitiste jäädvustused (nt Soome) ja paljudel juhtudel ka kahe- ja kolmemõõtmelised kunstiteosed (nt skulptuurid ja maalid), mis asuvad avalikes kohtades (nt Austria ja Ühendkuningriik). Töö autori hinnangul võib õiguslik probleem tekkida olukorras, kus arhitektuuriteoseid ja skulptuure eristatakse panoraamivabaduse mõistes. Arhitektuuriteoste ja skulptuuride vahel ei ole võimalik alati selget vahet teha, sest paljudel juhtudel sisaldavad arhitektuuriteosed ka eraldi autoriõigustega kaitstavaid teoseid, nagu näiteks skulptuurseid või pildilisi elemente (nt paljudel kunstipärastel ehitistel olevad nn veesülitid((ingl.k *gargoyle*)).²³⁴ Sellisel juhul teatud hinnangutel on selliste hoonete pildistamine ja kasutamine ärilistel eesmärkidel keelatud ilma skulptuuri autori nõusolekuta, kui vaba kasutus hõlmab ainult arhitektuuriteoseid (nagu Soomes näiteks) ja skulptuuride autorite õigused ei ole veel aegunud, mis asuvad ehitise küljes.²³⁵ Sarnaselt Eiffeli torni temaatikale, kus öine valguslahendus on autoriõigustega kaitstud ja seeläbi ei ole ka võimalik pimedal ajal tehtud jäädvustust üldsusele suunata ilma loata, võib ka näiteks paljude teiste ehitiste puhul lisatud skulptuurne element piirata ka kohe ehitise jäädvustamist ja selle kasutamist näiteks postkaartidel ilma skulptuuri autori nõusolekuta.

USA kohtulahendis *Leicester vs Warner Brothers* on kohus seda valdkonda siiski veidi laiendanud, väites, et kui skulptuuriline element kuulub ehitise juurde, siis tuleb teda ka käsitleda

²³⁴ Ginsburg, J. C. Copyright in the 101st Congress: Commentary on the Visual Artists Rights Act and the Architectural Works Copyright Protection Act of 1990. *Columbia-VLA Journal of Law & the Arts*, 1989-1990, Vol. 14, Issue 4, lk 495.

²³⁵ *Ibid.*

kui ehitise osana ehk kui panoraamivabadus oleks kehtestatud üksnes ehitistele, siis on lubatud pildistada kõiki ehitisi, olenemata sellest, kas ehitisel oli juurde lisatud muid autoriõigustega kaitstud teoseid, samas lisas ka kohus, et sellisel juhul peab skulptuuriline element moodustama ülejäänud ehitisega ühtse terviku ehk mille eemaldamisel kaotaksid mõlemad teosed oma sisu, vastasel juhul on tegu eraldiseisvate kunstiteostega, millele kehtivad ka eraldi autoriõigused ning mis võib ka seeläbi piirata arhitektuuriteose jäädvustamist.²³⁶ Õiguskirjanduses on ka antud probleemile tähelepanu juhitud, et hetkelises olukorras ei ole selget arusaama, kas ehitise külge kinnitatud skulptuuri tuleks siis erinevalt käsitleda, kui vabalt seisvat skulptuuri ehitise peal ning selline olukord loob ka situatsiooni, kus ehitise omanikul on võimalus piirata ehitise jäädvustamist, millel on küll autoriõigused aegunud, lisades näiteks ehitisele lihtsalt mõne skulptuurilise elemendi, millel on kehtivad autoriõigused.²³⁷ Olukord on sama ka teiste kunstiliste objektidega, näiteks tänavakunstiteos (ka *grafiti*) maja seinal, kuigi eesmärgiks võis olla ehitise jäädvustamine, siis tänavakunstiteos võib moodustada ka fotol põhimotiivi ja seega ilma vastava autori nõusolekuta seda ärilisel eesmärgil avaldada ei tohi, isegi kui ehitise autoriõigused on juba aegunud. Autoriõiguse alla kuuluvad ka erinevad valguslahendused, kui seal on olemas autori intellektuaalne ja originaalne eneseväljendus, mistõttu ka jõuluaegsel ajal majadele lisatud jõulutuled võivad moodustada uued autoriõigused, mistõttu on jäädvustajal kindlasti oluline hinnata võimalikke kohalduvaid õigusi igas olukorras eraldi.

Töö autori hinnangul oleks lahenduseks kehtestada osaline panoraamivabadus, mis hõlmaks avalikes kohtades olevaid autoriõigustega kaitstud teoseid, nii arhitektuuriteoseid, skulptuure (3D), tänavakunsti (2D) ja teisi kunstiliike, samas oleks lahenduseks jätta välja teatud siseruumid või sündmused, näiteks muuseumid, kunstigaleriid, näitused ja teised eksponeerimise eesmärgil asetsevad siseterritooriumid või sündmused. Antud erand oleks loodud vajadusest säilitada kõrgem autoriõiguslik kaitse nimetatud kohtades.²³⁸ Põhjuseks on ka olukord, et vastasel juhul võib tekkida oht, et piiratakse liigselt näiteks kunstnike varalisi õigusi, sest kui galeriis jäädvustatakse kunstniku töid ja reprodutseeritakse neid odava hinnaga massiliselt ka avalikkusele, siis võib see ka takistada kunstnikul originaalteoste müümist, lisaks sellele, kui muuseumidel või näitusegaleriidel on ka sissepääsutasu, siis seal olevate teoste vaba reprodutseerimine üldsusele võib ka vähendada avalikkuse huvi ka realselt külastada antud kohta. Ka autorite varaliste õiguste kaitseks loodud kolmeastmelise testi üks tingimustest on see,

²³⁶ United States Ninth Circuit 29.11.2000, 98-56310, *Leicester v. Warner Bros.* www.caselaw.findlaw.com/us-9th-circuit/1287009.html (16.03.2016).

²³⁷ Inesi (2005), *supra* note 119, lk 98.

²³⁸ *Ibid*, lk 88.

et autori varaliste õiguste piiramine ei või kahjustada põhjendamatult autori seaduslikke huve. Autori üheks seaduslikuks huviks on saada tasu, kui tema teost kasutatakse teiste isikute poolt, mis tuleneb AutÕS § 14 lõikest 1, samas eksponeerimise eesmärgil avaldatud teoste puhul ei ole üldjuhul autor selle eest tasu saanud, mis on ka erinevuseks võrreldes teiste avalike kohtadega (tänavad, pargid jne), kuhu teos on alaliselt paigutatud ja mille eest teose autor on üldjuhul hüvitise saanud, näiteks ehitise arhitekt saab tasu projekti tellijalt ning sama olukord on ka enamike skulptorite puhul. Nagu ka eelpool mainitud, on autoriõiguste eesmärgiks tagada autoritele tasu, et neil oleks võimalik luua uusi teoseid, millest rikastuks ka ühiskond tervikuna,²³⁹ antud lahendus ei takistaks autoritel luua uusi teoseid, sest üldsusele avatud kohta alaliselt paigaldatud teoste (nt ehitised, skulptuurid, valguslahendused) puhul on sissetulek tagatud üldjuhul otseselt tellijalt ning nimetatud erand jätkaks ka näiteks maalikunstnikele kindluse, et nende teoseid ei hakataks suures koguses reprodutseerida, mis võib kahjustada autori varalisi õigusi liigselt. Teatud siseruumide erand aitaks ka jäädvustajaid informeerida vastavalt (nt infosildid), mis muudaks ka õigused ja kohustused kasutajatele paremini vastuvõetavaks. Panoraamivabadus avalikus ruumis aitaks ka vältida olukorda, kus autoriõiguste omajatel on olemas liigne kontroll üldsuse eneseväljendusvabaduse üle ning autoriõigustega kaitstud teoste kaadrisse jäämine on tihtipeale ka paratamatu, mistõttu peaksid paljud isikud loobuma näiteks fotode avalikustamisest, sest tehingukulud (aeg, litsentsitasu jne) autori leidmiseks võivad ületada paljudel juhtudel mõistlikkuse piiri, mistõttu on teose jäädvustajal valik, kas jätta jäädvustus avaldamata või riskida võimaliku väär- või kuriteoga²⁴⁰ kehtiva õiguse kohaselt.

²³⁹ Wilbur (2012), *supra* note 28, lk 478.

²⁴⁰ KarS § 223 ja § 224¹.

Kokkuvõte

Panoraamivabaduse mõiste on tulnud Saksamaa autoriõiguse seadusest sõnast “*panoramafreiheit*”, mille kohaselt on üldsusel lubatud fotografeerida autoriõigustega kaitstud teoseid, milleks võivad olla näiteks nii ehitised, skulptuurid ja tänavakunsti teosed ning neid kasutada ilma antud teoste autorite nõusolekuta. Üldiselt mõistetakse panoraamivabaduse all fotografeerimist üldsusele avatud kohtades ning vabadus jäädvustada teoseid, mis seal asetsevad, seda nii isiklikul kui ka ärilisel eesmärgil. Seega on tegu erandiga üldisest printsibist, mille kohaselt peab autoriõiguse omajal olema ainuõigus igal moel ise oma teost kasutada, lubada ja keelata teistel isikutel oma teoseid samaviisiliselt kasutada ning saada ka selle eest tulu.

Käesolevas magistritöös analüüsis autor panoraamivabaduse olemust ja selle rakendamise võimalikkust ka siseriiklikus õiguses, eesmärgi saavutamiseks uuriti teose vaba kasutuse aluseks olevaid kriteeriume ning hetkelist piiramist Eesti autoriõiguse seaduses. Olulisel kohal oli ka autorite varaliste õiguste piiramise ja üldsuse huvide tasakaalu dilemma.

Töö esimese osa eesmärgiks oli analüüsida panoraamivabaduse õiguslikku regulatsiooni, tuues esile selle olemuse, samuti teosed, mis omandavad tänavapildis ja teistes avalikes kohtades autoriõigusliku kaitse, et piiritleda konkreetsed õigused teoste kasutajate ja autoriõiguste omajate jaoks.

Kuigi autoriõiguste omajatel on ainuõigus oma teoseid kasutada, üldsusele suunata ja lubada muul viisil enda teoseid kasutada teiste isikute poolt, siis infoühiskonna direktiiviga on liikmesriikidele ettenähtud õigus luua antud ainuõigusele erandeid ja piiranguid, millest tulenevalt on hetkel ka panoraamivabadus oluliselt erinevalt sätestatud liikmesriigiti, kus teatud juhtudel on lubatud jäädvustada avalikes kohtades kõiki teoseid (ehitised, skulptuurid jne) ning kasutada neid jäädvustusi ka äriliselt, samal ajal mõnes teises riigis piiratakse kõiki jäädvustusi üldsusele suunamisel, kui kaardrisse on jäänud ka autoriõigustega kaitstud teoseid (nt Prantsusmaa). Eestis panoraamivabadus sisuliselt puudub, sest kehtiva autoriõiguse seaduse regulatsiooni kohaselt on avalikes kohtades asuvate autoriõigustega kaitstud teoste ja nende jäädvustuste kasutamine lubatud üksnes mitteärilistel eesmärkidel, mis aga praktikas on viinud tehnoloogia arengu ja nende erinevate võimaluste tõttu tihtipeale vastuollu autoriõigustega, sageli teoste jäädvustajate ja kasutajate teadmata, sest ärilised eesmärgid võivad avalduda ka kaudselt (nt ehitise jäädvustus illustratsioonina veebilehel).

Panoraamivabaduse kontekstis on peamised autoriõiguslikult kaitstavad teosed erinevad hooned ja muud ehitised, mille alla saab liigitada ka sillad ning teised funktsionaalsed ehitised, kus autori loomingulisuse külg ei pruugi selgelt avalduda, kuid panoraamivabaduse kontekstis on kehtiva regulatsiooni kohaselt sellegipoolest vaja autori luba, kui soovitakse teost kasutada ärilisel eesmärgil. Autoriõiguslik kaitse kohaldub teosele, milles väljendub piisaval määral autori originaalsust, mistõttu langevad antud õiguse alla ka arhitektuuri- ja maastikuarhitektuuriteosed, skulptuurid, mitmesugused reklaamid, tänavakunsti- ja maalikunstiteosed jne. Oluline on erinevate kunstiliikide vahetegu, sest lisades ühe teose (nt *grafiti*) teisele (nt ehitise seinale) ning kui jäädvustaja soovib fotot sellest kasutada ärilisel eesmärgil (ka *Facebook*'i lisades), kus mõlemad teosed omavad ka põhimotiivi fotol, siis tekib loa saamise kohustus mõlema teose autorilt (antud näite puhul ehitise arhitektilt kui ka *grafiti* autorilt).

Magistritöö teises osas oli uurimise all üldsusele külastamiseks avatud kohtades asuvate teoste kujutiste vaba kasutamise kriteeriumid, et hinnata, millal tekib loa saamise kohustus autorilt ehk milline asjaolu peab teatud ajahetkel esinema, et vastav kriteerium kohalduks.

Kehtiv autoriõiguse seadus, mis reguleerib ka piiratud kujul panoraamivabaduslikku juhtu (AutÕS § 20¹), sätestab, et teos peab ka asuma üldsusele avatud kohas. Analüüsima üldsusele avatud kohta, oli eelnevalt oluline anda tähendus ka mõistele „üldsus“. Antud õigusmõiste puhul ei ole oluline inimeste liiga väike arv, pigem teose kättesaadavuse aspekt, mistõttu ei pea inimesed viibima teose juures üheaegselt, pigem on nimetatud isikutel võimalus teostele ligi pääseda enda poolt valitud ajal ja kohas (nt arvuti vahendusel). Seetõttu ei ole üldsusele avatud koha mõiste alati seotud „üldsuse“ mõistega ning isikuid privaatsetena käsitletavates kodudes saab samuti käsitleda üldsusena. Üldtõlgenduse kohaselt välistab „üldsuse“ mõiste perekonna ja lähima tutvusringkonna määratlus.

Avalike kohtadena saab käsitleda territooriume, ehitisi või ruume, millel on üldsusel ligipääs olemas või võimaldatakse sellele sissepääsu individuaalselt (tänavad, pargid, kauplused, ühissõidukid jne). Analüüsi tulemusena saab väita, et üldsusele avatud kohana saab käsitleda ka näiteks hotelli numbritube, hambaarstikabinette ja teisi sarnaseid funktsioone täitvaid siseruume. Töö autori hinnangul üldsusele üldiselt avatud kohtade puhul (restoranid, kohvikud jne), ei ole oluline jälgida selle avatust igal konkreetsel ajahetkel eraldi (näiteks reserveeringute puhul), et hinnata panoraamivabadusest tulenevaid õigusi ja võimalikke vaba kasutuse erandeid seoses avalikuks kohaks olekuga, olukord on erinev, kui oma olemuselt eraruum muudetakse üldsusele avatud kohaks teatud ajahetkeks (nt seltskonnaürituse korraldamiseks), sellisel juhul on ka

võimalik tugineda teose vaba kasutuse regulatsioonile teoste jäädvustamisel, mis eeldab ka ühe kriteeriumina avalikuks kohaks olekut. Kehtiv autoriõiguse seadus ei anna hetkel selget määratlust, kas teoste vaba jäädvustamine hõlmab ka üldsusele avatud kohast nähtavaid kohti (k.a eraterritooriume), mida on tehtud näiteks Saksamaa ja Soome autoriõiguste regulatsioonides. Töö autor on hinnangul, et üldsusele külastamiseks avatud kohtades asuvate teoste kujutiste vaba kasutamise regulatsiooni (AutÕS § 20¹) tuleks täiendada klausliga, mille kohaselt see hõlmaks ka üldsusele avatud kohast nähtavaid kohti, samalajal rikkumata isikute privaatsust. Selline lahendus aitaks vältida hulgaliselt õigusvaidlusi, sest ka hetkel asuvad paljud autoriõigustega kaitstud teosed tegelikult oma olemuselt eraterritooriumil (paljud ehitised, skulptuurid, kujutised), samas mida ei ole võimalik alati järeldada jäädvustajal (puuduvad piirdeaiad, muud eristavad elemendid jne). Lisaks sellele on avalikus ruumis jäädvustamine vastasel korral oluliselt keerulisem, sest paratamatult võib jääda ka kaadrisse tänava ääres olevaid ehitisi, mis oma suuruse tõttu võivad ka moodustada foto põhimotiivi ja selle avalikustamine muutuks oluliselt raskemaks ilma vastava teose autori nõusolekuta.

Teose vaba kasutus eeldab ka seda, et autoriõigustega kaitstud teos ei moodustaks jäädvustusel põhimotiivi. Järeldustena saab välja tuua, et teose „põhimotiiv“ ja „oluline osa“ foto üldpinnast ei ole kattuvad mõisted, sest oluline ei pruugi olla üksnes protsentuaalne näitaja põhimotiivi hindamisel. Antud järeldus on oluline, sest vastasel korral saavutaksid oma mahult suuremad teosed ka suurema autoriõigusliku kaitse kui minimalistlikud teosed, sest paratamatult moodustaksid ka suuremad teosed tihti suurema osakaalu jäädvustusel. Seega on oluline kujutatud teose domineerivus visuaalselt, et põhimotiivi klausel rakenduks, mitte niivõrd fotol kujutatud autoriõigustega kaitstud teose suurus, võrreldes esiplaanil olevate isikute või muude kaadrisse jäänud objektidega. Kui jäädvustus kaotaks oma kompositsioonilise mõtte autoriõigustega kaitstud teose eemaldamisega näiteks fotolt, siis järelikult oli ka tegu teose põhimotiiviga, seetõttu võib ka tagaplaanil asuv teos moodustada jäädvustuse põhimotiivi. Antud mõiste vajaks ka kajastamist autoriõiguse seaduses, tulenevalt oma ebamäärasusest, et tagada nii teose kasutajatele kui ka õiguste omajatele suurema õiguskindluse.

Lisaks eelnevatele üldsusele avatud kohas olevate teoste vaba kasutuse kriteeriumitele, on kehtiva regulatsiooni kohaselt ka oluline, et teos oleks avalikku kohta paigaldatud alaliselt. Alalisuse kriteerium on põhiliselt seotud isiku kavatsusega ehk mis eesmärgil teos avalikkuse ette tuuakse. Sellest tulenevalt ei ole alati määravaks asjaoluks konkreetne aeg, sest ka jääskulptuuri puhul võib olla tegu alalise teosega, kui autori eesmärgiks oli see jätta avalikku kohta seni, kuni looduslikud tegurid selle hävitavad, milleks võib ka olla üksnes mõni tund või

päev. Samal ajal, kui autor eksponeerib enda skulptuuri, mis on mõeldud näitamiseks näiteks pooleks aastaks, siis tegu ei ole sellegipoolest alalise teosega, sest eesmärk oli see siiski eemaldada teatud aja möödudes ning jäädvustust sellest teosest üldsusele suunata ei tohi ilma autori nõusolekuta. Sama olukord on ka näiteks transporditavate teoste puhul, kui teatud teost viiakse ühest kohast teise, siis jäädvustuste avaldamine sellest lubatud ei ole. „Alalisuse“ küsimus võib ka ajas muutuda, kui algselt oli autori plaan teos paigaldada aastaks, aga hiljem otsustatakse siiski, et jäetakse määramata ajaks, siis muutub ka teose õiguslik positsioon. Hetkeline käsitlus on sellegipoolest vägagi problemaatiline, sest jäädvustuse tegija jaoks võib olla praktiliselt võimatu teada, kas teos on sinna paigaldatud ajutiselt või alaliselt, välja arvatud juhul, kui tegu ongi konkreetselt ja arusaadavalt näitusega, millest võib oletada, et tegu ei ole alaliste teostega. Seetõttu teeb ka töö autor ettepaneku lisada antud mõiste autoriõiguse seadusesse koos määratlusega, millega nähakse ette teose vaba kasutus (lisaks teistele kriteeriumitele), kui üldsusele külastamiseks avatud kohas oleva objekti puhul ei ole tegemist ilmselgelt ajutise väljapanekuga. Selline käsitlus laiendaks veidi vaba kasutuse aluseid, samas aitab piiritleda õigusi teoste kasutajatele.

Teoste ja nende jäädvustuste vaba kasutamine eeldab, et neid ei kasutata ärielistel eesmärkidel. Senini ei ole päris täpselt selge, mida hõlmab endast isiklik kasutus, sest tehnoloogilised arengud on võimaldanud teoseid üldsusele suunata üha lihtsamini ja samas ka osaliselt märkamatuks, seetõttu on ka üha raskem leida tasakaal teoste kasutajate ja autoriõiguste omajate vahel. Isiklik kasutus hõlmab tegevusi, kus autoriõigustega kaitstud teose tarbija kasutab teost üksnes enda, oma perekonna või lähimate sõprade jaoks ehk teose kasutus ei seonu üldsusega. Autoriõigustega kaitstud teoste ja nende jäädvustamine tänapäeval ning hiljem ka nende üleslaadimine internetti ei pruugi alati jääda isiklikuks kasutamiseks, mis võib avaldajalegi teadmata ringelda ärilises kasutamises (nt puhkusefotode üleslaadimine sotsiaalvõrgustikesse, kus on kujutatud ka autoriõigustega kaitstud teoseid). Äriline eesmärk võib avalduda panoraamivabaduse kontekstis ka vägagi kaudselt, näiteks isik laeb autoriõigustega kaitstud teose foto üles oma blogisse, kus kasutab ka mõnda reklaami, siis kvalifitseerub antud tegevus samuti äriliseks kasutuseks, isegi kui blogija sellest otsest tulu ei teeninud, pigem on oluline, et selline funktsioon on loodud ning eesmärk oli sellegipoolest äriline, kuigi illustratsioonina üleslaetud foto ei pruukinud lugejate arvu tõsta. Sellest tulenevalt ei ole võimalik alati üheselt isiklikku ja ärielist eesmärki eristada ning tehnoloogia areng soodustab ka üha rohkem ebamäärasust.

Käesoleva magistritöö kolmanda peatüki eesmärk oli analüüsida autorite varaliste õiguste piiramist, mis käsitles teoste vaba kasutuse aluseid ja üldsuse huvide tasakaalu, et piiritleda konkreetsed õigused teose kasutajatele ja autoriõiguste omajatele.

Panoraamivabaduse võimaliku kehtestamise pooltargumentidena saab välja tuua, et fotode jäädvustajal avalikus kohas on praktiliselt võimatu vältida seda, et ühtegi autoriõigustega kaitstud teost pildile ei jääks, mille alla võivad kuuluda nii ehitised, skulptuurid, reklaamtahvlid, tänavakunst jne, mis muudab ka teatud piirkondade pildistamise ületamatuks takistuseks, sest paratamatult võivad kaadrisse jääda ka teosed nn põhimotiivina, lisaks sellele ei kuulu kvaliteetsete fotode tegemine enam üksnes profifotograafide tegevuse hulka, mil ärilist tegevust oli võimalik selgelt piiritleda. Õiglase kasutuse põhimõte on kaotamas panoraamivabaduse kontekstis enda sisulist mõtet, millele on üha raskem tugineda ning mis loob õiguste kasutajatele ja omajatele ebaselged õigused, sest senini ei ole õigusmaastikul selget arusaama, millal õiglase kasutuse ja selle faktorid peavad esinema erinevates situatsioonides, et vaba kasutuse juhud oleksid võimalikud. Üldsusele suunamine ka kaudse ärilise eesmärgi korral eeldab autoriõiguste omajate luba, mis praktikas toob kaasa suured tehingukulud (aeg, raha), mis võib viia olukorran, kus tehinguid ei toimugi, tulenevalt minimaalsetest ärilistest eesmärkidest (foto ülesriputamine sotsiaalvõrgustikesse jne). Kui saadav kasu tarbijale või jäädvustajale on väiksem, kui võimalik tehingukulu, siis sellisel kujul ei toimi ka turg nende jaoks ning autoriõiguste omaja ei võida sellisest situatsioonist midagi ning samal kaotab ka ühiskond suuresti. Kehtiv regulatsioon on oma olemuselt ebamäärane, sest teose kasutaja peab suutma hinnata igas olukorras ärilise eesmärgi ulatust, teose põhimotiivi temaatikat, avalikuks kohaks olekut, samuti kas teos asub avalikus kohas alaliselt jne. Samuti toob hetkeline regulatsioon kaasa olukorra, kus autoriõiguste omajatel on liigne kontroll avalike kohtade üle, sest neil on võimalus keelata täielikult oma teoste kasutamist, mis piirab oluliselt üldsuse eneseväljendusvabadust läbi jäädvustuste üldsusele suunamisel, lisaks sellele, avalikes kohtades mõne teose kaadrisse jäämine on tihti vältimatu.

Autoriõiguste üheks eesmärgiks on tagada autoritele tulu, et soodustada uute teoste loomist, mis rikastaks ka ühiskonda tervikuna. Samas võib analüüsi tulemusena väita, et jäädvustuste eest saadav tasu ei suurenda näiteks ehitiste ja skulptuuride loomise võimalust, sest tasu saamine on otseses sõltuvuses ka teose asukohast ja selle atraktiivsusest üldsuse seas, mistõttu ei saa autorid tasu igas olukorras eeldada. Arhitektid, skulptorid ja teised kujutava kunsti autorid saavad tasustatud üldjuhul otseselt enda teose tellijatelt, erinevalt näiteks muusikateoste autoritest, seetõttu ei piira ka panoraamivabaduse sätestamine uute teoste loomist, pigem toimib see üldsusele suunamisel reklaamina autoritele. Tehnoloogiline areng on kaasa toonud olukorra, kus

mitmed autoriõiguse alased sätted ei vasta enam ühiskonna ootustele ja vajadustele, sest üldsusele suunamise viisid on ka tavakasutajatele muutunud niivõrd kättesaadavaks, mis paljudel juhtudel moodustavad ka kaudse ärilise eesmärgi (nt foto kujunduselemendina veebilehel), kuid mille jaoks nõusoleku saamine võib praktikas pidurdada teoste kasutamist (suured tehingukulud), mis ei täida eesmärki nii autoriõiguste omajatele kui ka ühiskonnale tervikuna, mistõttu on tegu liialt piirava sättega teose kasutajate jaoks.

Panoraamivabadus on sätestatud liikmesriigiti oluliselt erinevalt tulenevalt infoühiskonna direktiivi võimalusele luua erandeid ja piiranguid autorite ainuõigustele. Töö autor teeb ettepaneku kehtestada autoriõiguse seaduses osaline panoraamivabadus, mis hõlmaks avalikes kohtades olevaid autoriõigustega kaitstud teoseid, nii arhitektuuriteoseid, skulptuure, tänavakunsti ja teisi kunstiliike, samas oleks lahenduseks jätta välja teatud siseruumid või sündmused, näiteks muuseumid, kunstigaleriid, näitused ja teised eksponeerimise eesmärgil asetsevad siseterritooriumid või sündmused. Antud erand oleks loodud vajadusest säilitada kõrgem autoriõiguslik kaitse nimetatud kohtades.

Eeltoodust tulenevalt saab ka kinnitust magistritöös püstitatud hüpotees, mille kohaselt kehtiv autoriõiguse seadus, mis sätestab üldsusele külastamiseks avatud kohtades asuvate teoste kujutiste vaba kasutamise, on oma sisult ebamääraste kriteeriumitega ning piirab liigselt teose kasutajate eneseväljendusvabadust.

Limitations on „panorama freedom“ in Estonian Copyright Act

Summary

The concept of panorama freedom derives from the word „panoramafreiheit“ used in German Copyright Act, according to which the public is allowed to photograph the works protected by copyright, which can be, for instance, buildings, sculptures and street art, and to use these photographs without the authorisation of their authors. The panorama freedom is generally defined as photography in the places open to public, and freedom to record the works located there for both private and commercial purposes. This constitutes an exception of the general principle, according to which the holder of copyright should enjoy the exclusive right to use the author's work in any manner, to authorise or prohibit the use of the work in a similar manner by other persons and to receive income from such use of the author's work.

The aim of this master's thesis is to study the nature of panorama freedom, its necessity and regulation in Estonian Copyright Act, comparing it with the practice of other European Member States with regard to the application of these freedoms. For achieving that aim, the author has studied the criteria that must be present to create an obligation to obtain the authorisation of the authors for recording buildings, sculptures and other artistic works in the public, giving also examples of practical situations and thereby also addressing potential shortages, solutions and proposals. Furthermore, for achieving this aim, the author examines whether a possible provision of panorama freedom in Estonian Copyright Act would excessively restrict the exclusive rights of the holders of copyright, or is still more important the society's freedom of expression through the right to record the works located in public places and also to use them freely without the authorisation of the authors.

The hypothesis of this master's thesis is the statement that the current Copyright Act providing free use of reproductions of works located in places open to public includes criteria which are vague in terms of content and restricts excessively the freedom of expression of the users of the works.

The research questions of this master's thesis are the following: 1) When does a reproduction in street scene obtain copyright protection? 2) Is the restriction of the „panorama freedom“ in Estonian Copyright Act fit for purpose? 3) To what extent the expression of a commercial

purpose is important to create the obligation to obtain the authorisation from the authors? 4) Does the current restriction that prohibits publishing of photographs and other recordings for commercial purposes without the authorisation of the author act as an excessive constraint on the freedom of expression for persons in public space?

This master's thesis is mainly based on qualitative research method.

The main conclusions are that the technological development has led to the situation where several copyright provisions do not satisfy the society's expectations and needs any more, because the ways of communication to the public have become so available also to the ordinary users; and in many cases these also constitute an indirect commercial purpose, but for which obtaining an authorisation may hinder the use of the work in practice (high transaction costs, etc.) that would not fulfil the objective for both the holders of copyright and the society as a whole; and therefore this provision acts as an excessive constraint on the users of the work. Furthermore, the § 20¹ of Copyright Act that provides an exception for non-commercial purposes includes criteria which are vague in terms of content (the distinction between private and commercial purpose, the issue of the main subject, etc.).

The provisions of panorama freedom differ significantly from Member State to Member State according to the possibility provided by the Information Society Directive to create exceptions and limitations of the exclusive rights of the authors. The author of this thesis proposes to establish in the Copyright Act a partial freedom that would cover the copyright protected works located in public places – works of architecture, sculptures, street art and other art forms. At the same time, a solution could be to exclude certain indoor spaces or events like, for instance, museums, art galleries, exhibitions and other indoor territories or events having the purpose of exhibition. This exception would be established because of the need to maintain a higher level of copyright protection at these places.

Consequently, the hypothesis set out in this master's thesis was confirmed, according to which the current Copyright Act providing free use of reproductions of works located in places open to public includes criteria which are vague in terms of content and restricts excessively the freedom of expression of the users of the works.

Kasutatud kirjandus

Teaduslikud allikad:

1. Bosgch, A. The law of copyright under the Universal convention. Leyden-New York: A.W. Sythoff; R.R. Bowker, 1964.
2. Boyle, J. The second Enclosure Movement and the Constructions of the Public Domain. *Law and Contemporary Problems*, 2003, Vol. 66 (33), lk 33-74.
3. Carroll, M. Fixing fair use. *North Carolina Law Review*, 2007, Vol. 85, Issue 4, lk 1087-1154.
4. Denoncourt, J. *Intellectual Property Law 2007-2008*. UK: Routledge-Cavendish, 2009.
5. Derclaye, E. *Research Handbook on the Future of EU Copyright*. Cheltenham, Northampton: Edward Elgar Publishing, 2009.
6. Ficsor, M. *Guide to the Copyright and Related Rights Treaties Administered by WIPO and Glossary of Copyright and Related Rights Terms*. Geneva: WIPO Publication No 891 (E), 2003.
7. Gendreau, Y. *Intention and Copyright Law. The Internet and Author's Rights: (Perspectives on Intellectual Property Law)*. F. Pollaud-Dulian (ed). London, Sweet & Maxwell, 1999.
8. Ginsburg, J. C. Copyright in the 101st Congress: Commentary on the Visual Artists Rights Act and the Architectural Works Copyright Protection Act of 1990. *Columbia-VLA Journal of Law & the Arts*, 1989-1990, Vol. 14, Issue 4, lk 477-506.
9. Goldstein, P. *International Copyright: Principles, Law, and Practice*. New York: Oxford University Press, 2001.
10. Gordon, W. J. Fair Use as Market Failure: a Structural and Economic Analysis of the Betamax Case and its Predecessors. *Columbia Law Review*, 1982, Vol. 82, No. 8, lk 1600-1657.
11. Harris, L. E. *Canadian Copyright Law*. Forth Edition. New Jersey: John Wiley & Sons, 2014.
12. Hunter, D., Lastowka, F. G. Amateur-to-Amateur. *William and Mary Law Review*, 2004, Vol. 46 (951), lk 951-1030.
13. Inesi, A. Images of Public Places: Extending the Copyright Exemption for Pictorial Representations of Architectural Works to Other Copyrighted Works. *Journal of Intellectual Property Law*, 2005, Vol. 13, lk 61-102.

14. Kingsbury, A. Copyright law, Designs Law and the Protection of Public Art and Works on Public Display. *Waikato Law Review*, 2007, Vol. 15, lk 78-94.
15. Landes, W. M. Copyright, Borrowed Images and Appropriation Art: An Economic Approach. *John M. Olin Law & Economics Working Paper*, No. 113, 2000, lk 1-23.
16. Lerman, C. Protecting Artistic Vandalism: Graffiti and Copyright Law. *New York University Journal of Intellectual Property and Entertainment Law*, 2013, Vol. 2, Issue 2, lk 295-338.
17. Litman, J. *Digital Copyright*. New York: Prometheus Books, 2006.
18. Litman, J. Lawful Personal Use. *Texas Law Review*, 2007, Vol. 85, lk 1871-1920.
19. Loving, C. Fair Use Protection for News Reporting: Where Does the First Amendment Stand. *New York University Review of Law & Social Change*, 1985, Vol. 13, Issue 3, lk 647-666.
20. Manning, M. L. Less than Picture Perfect: The Legal Relationship between Photographers' Rights and Law Enforcement. *Tennessee Law Review*, 2010, Vol. 78, lk 105-162.
21. McJohn, S. M. *Copyright: Examples and Explanations*. Third Edition. New York: Aspen Publishers, 2012.
22. Moran, T. J. Format Restrictions on Televised Political Advertising: Elevating Political Debate Without Suppressing Free Speech. *Indiana Law Journal*, 1992, Vol. 67 (663), lk 663-718.
23. Newell, B. C. Freedom Of Panorama: A Comparative Look at International Restrictions on Public Photography. *Greighton Law Review*, 2011, Vol. 44, Issue 2, lk 405-428.
24. Norman, H. *Intellectual Property Law Directions*. Second Edition. Oxford: Oxford University Press, 2014.
25. Patterson, L. R. Understanding fair use. *Law and Contemporary Problems*, 1992, Vol. 55, Issue 2, lk 249-266.
26. Pisuke, H. *Autor ja Ülikool. Autori õiguse alused*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 2004.
27. Pisuke, H. *Autoriõiguse alused*. Tallinn: KPMS & Partnerid, 2006.
28. Pletcher, C. Are Publicity Rights Gone in a Flash? Flickr, Creative Commons, and the Commercial Use of Personal Photographs. *Florida State Business Review*, 2009, Vol. 8, lk 129-152.
29. Pollock, A. S. Architectural Works Copyright Protection Act: Analysis of Probable Ramifications and Arising Issues. *Nebraska Law Review*, 1991, Vol. 7, Issue 4, lk 873-899.

30. Posner, R. A. Intellectual Property: The Law and Economics Approach. *Journal of Economic Perspectives*, 2005, Vol. 19, No. 2, lk 57-73.
31. Ricketson, S., Ginsburg, J. C. *International Copyright and Neighbouring Rights. The Berne Convention and Beyond. Vol. I.* Oxford: Oxford University Press, 2006.
32. Samuelson, P. Toward a „New Deal“ for Copyright in the Information Age. *Michigan Law Review*, 2002, Vol. 100 (1488), lk 1488-1505.
33. Scaglione, V. N. Building Upon the Architectural Works Protection Copyright Act of 1990. *Fordham Law Review*, 1992, Vol. 61, lk 193-220.
34. Schultz, J. M., Perzanowski, A. Copyright Exhaustion and the Personal Use Dilemma. *Minnesota Law Review*, 2012, Vol. 96 (2067), lk 2067-2143.
35. Schwender, D. Promotion of the Arts: An Argument for Limited Copyright Protection of Illegal Graffiti. *Journal of the Copyright Society of the U.S.A.*, 2008, Vol. 55, Issues 2-3, lk 257-282.
36. Stewart, D. R. Can I Use This Photo I Found on Facebook - Applying Copyright Law and Fair Use Analysis to Photographs on Social Networking Sites Republished for News Reporting Purposes. *Journal on Telecommunications and High Technology Law*, 2012, Vol. 10, Issue 1, lk 93-122.
37. Sudharto, A. Q. Freedom of Expression and Right to Privacy in the European Union: The Right to Photographs Private Properties. *Indonesian Journal of International Law*, 2014, Vol. 11, lk 511-536.
38. Tussey, D. S. From fan Sites to Filesharing: Personal Use in Cyberspace. *Oklahoma City University School of Law. Georgia Law Review*, 2001, Vol. 35, lk 1129-1194.
39. Westkamp, G. Three-Step Test and Copyright Limitations in Europe: European Copyright Law between Approximation and National Decision Making. *Journal of the Copyright Society of the U.S.A.*, 2008, Vol. 56, Issue 1, lk 1-69.
40. Wilbur, K. W. Renovating architectural copyright: The Case for Protection of Nonhabitable Structures. *McGeorge Law Review*, 2012, Vol 43, 461-486.
41. Winick, R. Copyright Protection for Architecture After the Architectural Works Copyright Protection Act of 1990. *Duke Law Journal*, 1992, Vol. 41, lk 1598-1652.

Eesti õigusaktid:

42. Autoriõiguse seadus RT I, 29.10.2014, 4.
43. Eesti Vabariigi Põhiseadus RT I, 15.05.2015, 2.

44. Karistusseadustik RT I, 17. 12. 2015, 9.
45. Korrakaitseadus RT I, 23.03.2015, 207.

Eesti kohtulahendid:

46. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus 02.03.2005, tsiviilasja number 3-2-1-167-04.
47. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus 06.05.2005, kriminaalasja number 3-1-1-137-04.
48. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus 13.01.2010, tsiviilasja number 3-2-1-152-09.
49. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus 24.09.2009, kriminaalasja number 3-1-1-72-09.

Euroopa kohtulahendid:

50. Euroopa Kohtu otsus 14.07.2005, C-192/04, *Lagardere Active Broadcast*.
51. Euroopa Kohtu otsus 7.12.2006, C-306/05, *SGAE*.
52. Euroopa Kohtu otsus 15.03.2012, C-135/10, *SCF*.
53. Euroopa Kohtu otsus 07.03.2013, C-145/10, *Painer*.

Teiste riikide kohtulahendid:

54. Federal Court of Justice of Germany, 05.06.2003, I ZR 192/00, *Hundertwasser-Haus*.
www.juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=27285&pos=0&anz=1.
55. Auckland High Court, 22.02.2007, CIV 2006-404-4881- *Radford v Hallenstein Bros limited*.
56. England and Wales High Court (Queen`s Bench Division), 09.02.1977, [1977] EWHC QB 1, *Bernstein v Skyviews & General Ltd*.
www.bailii.org/ew/cases/EWHC/QB/1977/1.html.
57. Cologne District Court, 05.03.2014, 28 O 232/13, *Deutschlandradio*. www.lhr-law.de/wp-content/uploads/2014/03/geschw%C3%A4rzt-Urteil-LG-K%C3%B6ln-2.pdf.
58. Higher Regional Court of Cologne, 12.03.2012, 6 U 193/11, *Liebe deine Stadt*.
www.openjur.de/u/536357.html.
59. The Supreme Court of Sweden, 04.04.2016, Ö 849-15, *Bildupphovsrätt i Sverige* v *Wikimedia Sverige*.

[www.upload.wikimedia.org/wikipedia/foundation/e/ec/TheSwedishSupremeCourtsDecisionBUSvWikimediaFINAL-English Translation.pdf](http://www.upload.wikimedia.org/wikipedia/foundation/e/ec/TheSwedishSupremeCourtsDecisionBUSvWikimediaFINAL-English%20Translation.pdf).

60. United States Court of Appeals, Second Circuit 02.07.1998, 97-7764, *Infinity Broadcast Corp., v. Wayne Kirkwood*. www.caselaw.findlaw.com/us-2nd-circuit/1397193.html.
61. United States Ninth Circuit 29.11.2000, 98-56310, *Leicester v. Warner Bros*. www.caselaw.findlaw.com/us-9th-circuit/1287009.html.
62. United States Supreme Court 17.01.1984, 464 U.S. 417, *Sony Corp v. Universal City Studios*. www.supreme.justia.com/cases/federal/us/464/417/case.html#428.

Euroopa Liidu õigusaktid:

63. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ, 22.mai 2001, autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas, ELT 2001, No 10. 167, 22.06.2001.

Euroopa Liidu dokumendid:

64. Proposal for a European Parliament And Council Directive on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the Information Society, COM(97) 628 final, OJ 1998, No 6. 108, 07.04.1998. www.eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51997PC0628&from=EN.

Rahvusvahelised lepingud:

65. Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioon, RT II 1994, 16, 49.
66. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon RT II 2010, 14, 54.
67. WIPO autoriõiguse leping, Genf (1996), ELT 2000 No 8. 89, 11.04.2000.
68. WIPO esitus- ja fonogrammileping, Genf (1996), ELT 2000 No 15. 89, 11.04.2000.

Teiste riikide õigusaktid:

69. Act on Copyright and Related Rights, 1.10.2013, Federal Ministry of Justice and Consumer Protection, Germany.

70. Act on Copyright in Literary and Artistic Works 1960:729, The Ministry of Justice, The Swedish Copyright Legislation, Sweden.
71. Copyright Act 1994 (No. 143), Ministry of Business, Innovation and Employment, New Zealand.
72. Copyright Act 404/1961, Ministry of Justice, Finland.
73. Copyright Law of the United States of America and Related Laws Contained in Title 17 of the United States Code.
74. Copyright, Design and Patents Act 1988, United Kingdom.
75. Federal Law on Copyright in Works of Literature and Art and on Related Rights (Copyright Act), No. 25/1998, Austria.
76. Intellectual Property Code, consolidated version of February 23, 2015, France.
77. Law No. 82 of 2002 Pertaining to the Protection of Intellectual Property Rights, Egypt.
78. Law of June 30, 1994, on Copyright and Neighbouring Rights, Belgium.

Teised veebiallikad:

79. Andmekaitse Inspektsioon. Juhend kaamerate kasutamise kohta, 2013.
www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/Kaamerate%20kasutamise%20juhis_0.pdf.
80. Eesti Ajalehtede Liit. Hea tava kokkulepe: kunstiteoste reprodutseerimise kohta ajalehtedes, 2004. www.eall.ee/uritused/2004/autorioiguse_hea_tava.html.
81. Eesti Autorite Ühing. Teose kasutajale. www.eau.org/teoste-kasutajale.
82. European Commission. Commission takes first steps to broaden access to online content and outlines its vision to modernise EU copyright rules, 2015.
www.europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6261_en.htm.
83. European Parliament News. Copyright reform: promote cultural diversity and ensure access to it, say MEPs, 2015. www.europarl.europa.eu/news/en/newsroom/20150703IPR73903/Copyright-reform-promote-cultural-diversity-and-ensure-access-to-it-say-MEPs.
84. European Parliament News. Debate: should the freedom of panorama be introduced all over the EU? 2015.
www.europarl.europa.eu/news/en/newsroom/20150701STO72903/Debate-should-the-freedom-of-panorama-be-introduced-all-over-the-EU.

85. Facebook. Statement of Rights and Responsibilities, 2015.
www.facebook.com/legal/terms.
86. Lepik, E., Veede, R. Loomevabaduse puudumine teeb meist kõigist kriminaalid, Sirp, 2015. www.sirp.ee/s1-artiklid/arhitektuur/loomevabaduse-puudumine-teeb-meist-koigist-kriminaalid/ .
87. Reda, J. Freedom of Panorama under threat, 2015. www.juliareda.eu/2015/06/fop-under-threat/.
88. Ronk, A. Taksomuusika maksu idee 30 krooni kuus. Äripäev, 2003.
www.arileht.delfi.ee/news/uudised/taksomuusika-maksu-idee-30-krooni-kuus?id=50945614.
89. Seletuskiri autoriõiguste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu juurde, 21.07.2014.
www.ajaveeb.just.ee/intellektuaalneomand/wpcontent/uploads/2014/08/Autori%C3%B5iguse-seletuskiri-21-7-2014.pdf.
90. Veede, R. Üks vabadus, mida meil ei ole. Postimees, 2015.
www.arvamus.postimees.ee/3065059/raul-veede-uks-vabadus-mida-meil-ei-ole.
91. Verbauwhede, L. Legal Pitfalls in Taking or Using Photographs of Copyright Material, Trademarks and People. WIPO, 2006.
www.wipo.int/export/sites/www/sme/en/documents/pdf/ip_photography.pdf.